

5 Statligt stöd till kvinnoorganisationer

5.1 Inledning

I detta kapitel redovisar utredaren motiven för att inrätta ett statligt stöd till kvinnoorganisationerna. Därefter redovisas nuvarande utformningen och handläggningen av det nuvarande stödet. Vidare redovisas den ekonomiska utvecklingen i de kvinnoorganisationer som har fått ta del av stödet. I detta sammanhang rapporterar utredaren också kvinnoorganisationer som har förlorat sitt statliga stöd.

Utredningen har kartlagt de kvinnoorganisationer som inte uppbär statligt stöd. Kartläggningen och enkätsammanställningen redovisas i detta kapitel. Här tas också upp de s.k. paraplyorganisationer och stiftelser som utredaren har funnit.

För att kunna jämföra redovisas de hur övriga nordiska länders stöd till kvinnoorganisationer.

Utredaren redovisar en sammanställning av en enkät som tillställts kvinnoorganisationer bildade på etnisk grund samt synpunkter som har inhämtats genom ett särskilt seminarium. Här redovisas också den kartläggning som Integrationsverket har genomfört för att få en bild av hur riksorganisationer bildade på etnisk grund bedriver jämställdhetsarbete.

5.2 Det nuvarande statsbidraget

5.2.1 Det statliga stödets tillkomst

1982 inrättades ett statligt bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet (prop. 1981/82:155). Stödet markerade kvinnoorganisationernas betydelse som folkrörelse och pådrivare för att förbättra kvinnors ställning i samhället samt för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Enligt förordningen (1982:865) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet ska en kvinnoorganisation i huvudsak organisera kvinnor och arbeta för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Under de drygt 20 år som stödet funnits har stöd uppburits av ett 15-tal kvinnoorganisationer.

Inrättandet av stödet föregicks av en utredningsprocess. Utredningen om bidrag till folkrörelser (SOU 1979:60) uppmärksammade att kvinnoorganisationerna var en av få organisationstyper, tillsammans med miljöorganisationer och radioorganisationer, som inte uppbar något kansli- eller basstöd. Endast försvarets kvinnoorganisationer hade kansli- eller verksamhetsstöd. Utredningen ansåg att kvinnoorganisationerna inte borde stå utanför det reguljära statliga stödet. Slutsatsen blev att frågan om ett särskilt stöd till kvinnoorganisationer borde utredas.

Stöd till organisationernas centrala arbete

1979 tillsattes en utredning angående bidrag till kvinnoorganisationer (dir. 1979:137). Den syftade i första hand till att lösa tekniska problem kring ett statsbidrag för kvinnoorganisationer. Regeringen önskade ett kontinuerligt stöd till organisationernas centrala arbete. I uppdraget ingick även att ta ställning till vilka typer av organisationer som skulle få statsstöd. Direktiven angav dock att försvarets kvinnoorganisationer inte skulle omfattas av utredningen, eftersom dessa fick kontinuerligt stöd från försvarsanslagen.

I ovan nämnda utredning kartlades en rad kvinnoorganisationer. Utredningen kom fram till att dessa kvinnoorganisationer tillhörde de "ekonomiskt fattiga" som ekonomiskt svaga folkrörelser kallades. Många argument fördes fram för kvinnoorganisationernas betydelse som motor i och för de samhälleliga insatserna för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utredningen konstaterade att kvinnoorganisationerna hade varit viktiga som pådrivare för utvecklingen inom många samhällsområden, både historiskt och i samtiden. Kvinnoorganisationerna bedömdes i stort sett arbeta enligt samma metoder som övriga organisationer, möjligen med undantag av de kvinnoorganisationer som bildades under 1970-talet. Många kvinnoorganisationer ingick i olika samarbetskommittéer kring speciella frågor såsom nykterhet, fred och civilt försvar. Dessutom deltog kvinnoorganisationerna ofta i ett brett internationellt samarbete.

Utredningen gjorde ett försök att dela in kvinnoorganisationerna i olika organisationstyper. Följande typer fastställdes:

- ”egentliga” kvinnoorganisationer
- kvinnoråd inom andra organisationer
- kvinnogrupper
- kampanjkommittéer
- sällskapsföreningar
- paraplyorganisationer

Utifrån denna kategorisering föreslog utredningen följande villkor för att en kvinnoorganisation skulle vara berättigad till statsbidrag:

- Organisationen skall ha som främsta mål att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män.
- Organisationen skall till övervägande del bestå av kvinnor, även om män kan vara medlemmar.
- Organisationen skall vara uppbyggd på individuellt medlemskap där varje person som delar organisationens mål och stadgar genom enskilt initiativ kan bli medlem.
- Medlemmen skall kunna påverka organisationens inriktning, verksamhet och uppbyggnad.
- Organisationen skall ha en viss spridning i landet och omfatta ett visst antal betalande medlemmar (SOU 1980:44, s. 51–52).

Utredningen resulterade i propositionen 1981/82:155 som antogs i riksdagen (1981/82:AU24, rskr. 1981/82:367). Införandet av bidraget resulterade i förordningen (1982:865) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Den gäller med vissa mindre ändringar fortfarande. I den definieras en kvinnoorganisation enligt följande:

- Det är en organisation som har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.
- För att bli bidragsberättigad måste organisationen ha 1 500 medlemmar, varav minst hälften måste vara kvinnor samt ha lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner.
- Organisationen måste ha genomfört minst tio sammankomster under verksamhetsåret.

5.2.2 Utvärdering av stödet till kvinnoorganisationerna

Budgetåret 1982/83 började bidrag fördelas till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. I budgetpropositionen för 1992 (prop. 1991/92:100) aviserade regeringen en utvärdering av bidraget. En sådan gjordes inom Civildepartementets enhet för folkrörelsefrågor.

Utvärderingen tog sin utgångspunkt i stödets betydelse för olika kvinnoorganisationer och att avsikten med stödet var att dessa organisationer skulle tillförsäkras en ekonomisk bas (Ds 1992:114). I utvärderingen konstaterades att stödet hade inneburit en viss bastrygghet, som hade gjort det lättare för organisationerna att planera sin verksamhet, bedriva kurser etc.

Dessutom hade rättvisa uppnåtts genom att kvinnoorganisationerna jämfördes med andra organisationer som fick organisationsstöd. Stödet innebar även att vissa av kvinnoorganisationerna kunde bli berättigade till stöd på lokal nivå från kommuner och landsting. Utvärderingen ansåg sig inte kunna ta ställning till i vilken utsträckning stödet hade bidragit till att jämställdhet mellan kvinnor och män hade uppnåtts. Man framhöll i stället att det var en forskningsfråga, som borde kunna relateras till Maktutredningen *Demokrati och makt i Sverige*, SOU 1990:44.

Enligt utvärderingen varierade dock stödets betydelse för de olika kvinnoorganisationerna. För en del av organisationerna bidrog medlemsintäkterna till huvuddelen av inkomsterna. För andra var statsstödet det viktigaste. För de politiska kvinnoförbunden betydde partistödet mer för ekonomin än statsstödet till kvinnoorganisationerna. Utvärderingen slog också fast att det inte fanns någon enhetlighet i det stöd som organisationerna fick från olika håll.

Ett problem som uppmärksammades var de sjunkande medlemsantalen. Minskade medlemsantal drabbade i stort sett alla ideella organisationer. Mot den bakgrunden föreslogs att stödet skulle utformas så att det stimulerade till förnyelse.

I övrigt föreslogs att stödet skulle behållas i sin existerande form i avvaktan på en kommande utredning om stöd till ideella organisationer. I utvärderingen poängterades vikten av att i framtiden göra en striktare tolkning av målet med stödet. Vilka kvinnoorganisationer och vilka verksamheter som uppfyllde de grundläggande kriterierna borde tydliggöras (Ds 1992:114).

När stödet till kvinnoorganisationerna infördes 1982 var det rörliga bidraget medlemsbaserat och utgick med ett visst belopp per

medlem för organisationer som hade fler än 3 000 medlemmar. År 1995 blev det rörliga bidraget projekt- och verksamhetsinriktat och alla kvinnoorganisationer som uppbar grundbidrag kunde nu få del av det rörliga bidraget.

5.2.3 Ny utredning om statligt stöd till kvinnoorganisationer

1999 tillsatte regeringen en ny utredning om statligt stöd till kvinnoorganisationer. Utredningens uppgift var bland annat att utvärdera det statliga stödet samt hur detta uppfyllde de statliga målen för och intentionerna med bidraget (dir 1999:29). Utredningen redovisade sitt arbete i betänkandet *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete*, SOU 2000:18.

Utredningen betonade vikten av att staten klargjorde syftet med bidraget till kvinnoorganisationer. Utredningen ansåg att stödet till kvinnoorganisationerna hade två aspekter:

- dels var det ett folkrörelsestöd till kvinnoorganisationer
- dels var det ett stöd för jämställdhetsarbete

Utredning fann inte några skäl att ompröva den ursprungliga definitionen av en statsbidragsberättigad kvinnoorganisation, dvs. en organisation som till ett flertal består av kvinnliga medlemmar och vars främsta uppgift är att arbeta för kvinnors ställning i samhället i syfte att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Utredningen skulle enligt sina direktiv också ta ställning till om statligt stöd skulle utgå till mansorganisationer. Mot bakgrund av jämställdhetsarbetets utveckling och bildandet av mansorganisationer som arbetar för jämställdhet föreslog utredningen att även mansorganisationer skulle bli berättigade till organisationsstöd. Förutsättningen var dock att ytterligare medel tillskötts.

En viktig del av utredningens arbete var att föreslå ändringar i det nuvarande bidragssystemet så att det bättre passade in i dagens samhällsstruktur och bättre motsvarade organisationernas behov, samtidigt som det uppmuntrade till förnyelse.

Utredningen ansåg att kvinnoorganisationerna i likhet med många andra organisationer hade tvingats att anpassa sin verksamhet till nya medlemsmönster, vilket bl.a. hade inneburit mer projektinriktat arbete och färre lokala möten.

Utredningen konstaterade att frågan om nätverk och deras konstitution var komplicerad och omfattande. Utredningen före-

slog därför övergripande studier av nätverksfrågan. Först därefter kunde beslut tas om att även nätverk skulle kunna uppbära organisationsstöd. Samtidigt föreslog utredningen att nätverk skulle ges möjlighet att söka projektstöd. Utredningen ansåg också att om JämO:s arbetsuppgifter utökades skulle fördelningen av statsstödet till kvinnoorganisationer kunna vara en relevant uppgift för myndigheten.

Utredningen föreslog också att en kontinuerlig utvärdering av stödet skulle göras. Sammantaget ansåg utredningen att det krävdes ökade resurser till stödet för kvinnoorganisationer.

Ovan nämnda utredning *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete (SOU 2000:18)* lämnade sina förslag mars 2000. Under beredningen av betänkandet framkom att dagens samhälle och kvinnors sätt att organisera sig har förändrats sedan bidraget infördes. Enligt regeringens bedömning speglade inte utredarens förslag fullt ut denna utveckling.

5.2.4 Det nuvarande stödets utformning och handläggning

Stödet till kvinnoorganisationerna regleras i förordningen (1982:865) *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet*. Med kvinnoorganisation förstås en organisation som har till uppgift att arbeta för kvinnors ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män. Bidraget är avsett för kostnader för kvinnoorganisationernas centrala verksamhet samt till förnyelse och utveckling.

Anslaget 30:3 Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet är sedan mitten på 1990-talet oförändrat 3 432 000 kronor. Som tidigare nämnts består det av ett grundbidrag och ett rörligt bidrag. Grundbidraget har två nivåer; organisationer med fler än 3000 medlemmar får ett helt grundbidrag (250 000 kronor för 2003) och organisationer med fler än 1 500 medlemmar får ett halvt grundbidrag (125 000 kronor för år 2003).

Fr.o.m. år 1995/96 har de kvinnoorganisationer som ansöker möjlighet att även söka det rörliga stödet. Organisationerna ansöker särskilt om detta stöd (under rubriken "Bidrag till förnyelse och utveckling av kvinnoorganisationernas verksamhet" där den planerade verksamheten beskrivs).

Det statliga stödet för kvinnoorganisationernas centrala verksamhet har under de senaste åren handlagts på Enheten för demo-

kratiutveckling, mänskliga rättigheter, folkrörelsefrågor och idrott vid Justitiedepartementet. Dessförinnan handlades frågorna vid de enheter som ansvarat för folkrörelsefrågor vid Kultur-, Civil-, Inrikes- respektive Kommundepartementen.

I regeringens beslut anges den summa som respektive organisation får för verksamhetsåret och hur stor del av det totala beloppet som det rörliga bidraget utgör. Storleken på organisationsbidraget och det rörliga bidraget är avhängigt antalet sökande organisationer. Villkoren för bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet framgår förutom av förordningen även av regleringsbrevet.

5.2.5 Grundbidrag och rörligt bidrag

Grundbidraget ges till kvinnoorganisationer som uppfyller kraven i förordningen och är avsett för deras centrala verksamhet. Det används exempelvis för kurser och konferenser, resor, administration, personalkostnader och arvoden och lokalkostnader.

Det rörliga bidraget som fått sin karaktär som kan jämföras med ett projektstöd, ges till de organisationer som har beviljats grundbidrag och som söker detta bidrag. Det är avsett för förnyelse och utveckling av kvinnoorganisationernas verksamhet. Av regeringsbeslutet framgår hur stort belopp respektive organisation får i statsbidrag och hur stor del av detta belopp som utgörs av den rörliga delen.

Den rörliga delen av bidraget syftar till att engagera nya grupper av kvinnor, inte minst unga. Den syftar också till att stödja de lokala organisationerna i att finna nya former för verksamheten. Det kan också handla om att finna strategier för att stärka den egna organisationens ekonomiska oberoende.

Det rörliga bidraget kan således ses som en blandning av ett verksamhets- och projektbidrag. Verksamheten är att betrakta som en försöks- och utvecklingsverksamhet. Det rörliga bidraget har sedan 1997 uppgått till ca 20 procent av det totala bidragsbeloppet vilket för år 2003 motsvarade 682 000 kronor.

5.2.6 Ansökan om bidrag

När och på vilket sätt ansökningarna om bidrag skall ske regleras i förordningens 10 §. Information om bidragsformen och ansökningshandlingar skickas ut till de kvinnoorganisationer som har fått detta bidrag tidigare år samt till dem som så begär. Information om bidraget lämnas också på en av regeringens hemsidor www.demokratitorget.gov.se. Under de år som bidragsformen har funnits är det i stort sett samma kvinnoorganisationer som har sökt om bidrag.

Som tidigare nämnts har det rörliga bidraget fördelats i den nuvarande formen sedan 1995. Någon större förändring av ändamålsbeskrivningen har inte skett. I ansökningshandlingarna inför det kommande bidragsåret informeras det om att rörligt bidrag kan, efter särskild prövning, ges för förnyelse och utveckling av den egna verksamheten till de kvinnoorganisationer som beviljats grundbidrag. Storleken på det rörliga bidraget varierade 2003 mellan 20 000–155 000 kronor (se tabell i 5.2.3).

En uppföljning av hur organisationernas förnyelse- och utvecklingsarbetet har bedrivits görs årligen. En avstämning görs mot deras ansökan för att undersöka om organisationen bedrivit den verksamhet som de fått medel för. Många organisationer kan endast genomföra ett begränsat förnyelse och utvecklingsarbete utifrån sin ekonomi och möjlighet att få bidrag.

5.3 Fördelningen av statsbidraget till kvinnoorganisationerna

5.3.1 Organisationer, medlemmar och stöd

Som tidigare redovisats spänner kvinnoorganisationernas verksamhet över ett mycket brett fält. Gemensamt för kvinnoorganisationerna är främst att huvuddelen av medlemmarna består av kvinnor. Kvinnoorganisationerna är verksamma inom vitt skilda områden.

Under den dryga 20-årsperiod som stödet har funnits har antalet organisationer som beviljas stöd ökat något. Budgetåret 1982/83 var det tio organisationer som fick stöd. Dessa var:

- Centerkvinnorna
- Folkpartiets Kvinnoförbund
- Moderata kvinnoförbundet

- S-kvinnor
- Svenska Kvinnors Vänsterförbund
- Fredrika-Bremer-Förbundet
- Riksförbundet Hem och samhälle
- Konsumentgillesförbundet
- Riksförbundet internationella föreningar för invandrarkvinnor
- Yrkeskvinnors riksförbund

Inför budgetåret 1984/85 tillkom följande tre organisationer:

- Riksförbundet för hantverkar- och företagarkvinnor
- Kristdemokratiska Kvinnoförbundet
- Women's International Zionist Organisation (WIZO)

Året därpå tillkom ytterligare en kvinnoorganisation:

- Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS)

Budgetåret 1987/88 tillkom ytterligare en organisation:

- HARO (f.d. Hemarbetandes riksorganisation), Riksorganisationen för valfrihet, jämställdhet & föräldraskap

Budgetåret 1990/91 tillkom ytterligare två nya organisationer:

- Internationella kvinnoförbundet och
- Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd

Därefter började även religiösa kvinnoorganisationer att söka statsstöd för kvinnoorganisationer. Först var Sveriges Ekumeniska kvinnoråd, SEK. Därefter har följande organisationer tillkommit:

- Metodistkyrkans kvinnoförbund (1993/94)
- Svenska baptisternas kvinnoförbund (1995/96)
- Kvinnor för mission (1998)
- Kvinnor i Svenska kyrkan (1999)

Ytterligare en kvinnoorganisation har tillkommit, nämligen Fristående husmodersförbunden (1997), som är en utbrytning ur Husmodersförbundet Hem och samhälle. Fristående husmodersförbundet har inte fått något stöd det senaste åren (fram till 2003), eftersom organisationen inte är tillräckligt rikstäckande enligt bidragskriterierna.

En annan organisation som har tillkommit är Svenska riksförbundet Nationellt Resurscentrum för kvinnor, NRC. Den har till syfte att genom samordning och stöd till regionala och lokala resurscentra och nätverk verka för att kvinnor tar sin del av samhällets resurser i anspråk, att kvinnors kompetens tas tillvara och att kvinnors och mäns insatser värderas lika. NRC är en mötesplats för kvinnor med fokus på att driva och utveckla kvinnors intressen inom en rad skilda områden. Det gäller t.ex. entreprenörskap, hälsa, könsuppdelad arbetsmarknad och teknik. NRC ersatte en tidigare nationell samordning som fanns vid myndigheten NUTEK. I dag ser sig NRC som en ordinarie kvinnoörening enligt den svenska folkrörelsetraditionen.

Ett antal kvinnoorganisationer har under senare år förlorat sitt stöd på grund av att de inte längre uppfyller kraven på minsta antal medlemmar, spridning över landet eller organisationsform. Dessa organisationer är:

- Svenska Kvinnors Vänsterförbund
- Moderatkvinnor
- Yrkeskvinnors riksförbund
- Metodistkyrkans kvinnoörening
- Konsumentgillesförbundet

Folkpartiets kvinnoörening har valt att inte söka stöd.

5.3.2 Olika kategorier av kvinnoorganisationer som får stöd i dag

Nedan redovisas de kvinnoorganisationer som i dag 2003 får statsbidrag. De kvinnoorganisationer som får stöd är sinsemellan mycket olika och respektive organisation kan sorteras in i olika kategorier. Medlemsantalet är summan av kvinnoorganisationernas medlemmar för varje kategori.

Politiska kvinnoorganisationer som tillsammans engagerar ca 41 000 medlemmar:

- Centerkvinnorna
- Kristdemokratiska kvinnoörening
- Socialdemokratiska kvinnoörening S-kvinnor

Religiösa kvinnoorganisationer som tillsammans engagerar 12 350 medlemmar:

- Kvinnor för mission
- Kvinnor i Svenska kyrkan
- Metodistkyrkans kvinnoförbund
- Svenska Baptisternas kvinnoförbund
- Sveriges Ekumeniska kvinnoråd

Invandrar/internationella kvinnoorganisationer/etniska minoriteter som tillsammans engagerar 5 000 medlemmar:

- Internationella Kvinnoförbundet
- Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor
- Women's International Zionist Organisation i Sverige

Hem/familj/samhälle som tillsammans engagerar 15 000 medlemmar:

- Fredrika-Bremer-Förbundet
- HARO Riksförbundet för Valfrihet, Jämställdhet och Föräldraskap

Frågor om tillväxt och arbetsmarknad som tillsammans engagerar 4 500 medlemmar:

- Svenska riksförbundet Nationella Resurscentra för Kvinnor, NRC

5.3.3 Fördelningen av statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet

På nästa sida redovisas fördelningen av det stöd som varje organisation fick under ett urval av år mellan 1991 och 2003. För åren efter 1997 är bidragen fördelade på grundbidrag varav/rörligt bidrag.

Grundbidrag fördelade på år, hela bidraget/varav rörligt bidrag

Kvinnorganisationer	1991/92	1997	1999	2001	2003
Centerkvinnorna	550 424	345 000/ 160 000	380 000/ 150 000	380 000/ 150 000	405 000/ 155 000
Fp:s kvinnoförbund	156 156	142 500/ 50 000			
Fredrika-Bremerförbundet	154 280	142 500/ 50 000	125 000/ 10 000	140 000/ 25 000	155 000/ 30 000
Fristående Husmoders- förbundet		185 000/–			
HARO	169 449	210 000/ 25 000	285 000/ 55 000	255 000/ 25 000	275 000/ 25 000
Internationella Kvinno- förbundet.	75 712	117 500/ 25 000	325 000/ 95 000	185 000/ 70 000	205 000/ 80 000
Konsumentgilleförbundet	159 495	102 500/ 10 000			
Kd:s kvinnoförbund	155 113	235 000/ 50 000	280 000/ 50 000	165 000/ 50 000	185 000/ 60 000
Kvinnor för mission			135 000/ 20 000	125 000/ 10 000	145 000/ 20 000
Kvinnor i Sv. Kyrkan			115 000/	115 000/–	145 000/ 20 000
Metodistkyrkans kvinno- förbund		92 508/–		115 000/–	125 000/
Moderatkvinnorna	409 465	285 000/ 100 000			
Nationella Resurscentrum för kvinnor, NRC					325 000/ 75 000
Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor, RIFFI	75 712	127 500/ 35 000	115 000/	130 000/ 15 000	125 000/
Riksförbundet Hantverkar- och Företagarkvinnor	163 667	137 500/ 45 000	155 000/ 40 000		
Riksförbundet Hem och Samhälle	308 413	210 000/ 25 000	250 000/ 20 000	260 000/ 30 000	285 000/ 35 000
Kvinnjourer och tjejjourer, ROKS	189 954	230 000/ 45 000	307 000/ 77 000	300 000/ 70 000	
S-kvinnor	364 812	285 000/ 100 000	255 000/ 125 000	342 000/ 112 000	367 000/ 117 000
Svenska Baptisternas Kvinnoförbund		185 000/	230 000/	240 000/ 10 000	270 000/ 15 000
Svenska Kvinnors Vänster- förbund	75 712	97 500/ 5 000			
Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd	75 712	102 500/ 100 000	250 000/ 20 000	250 000/ 20 000	275 000/ 25 000
Women's International Zionist Organisation, WIZO	75 712	97 500/ 5 000	125 000/ 10 000	130 000/ 15 000	145 000/ 20 000
Yrkeskvinnors Riksförbund	75 712	102 000/ 9 500			

Utbetalning av statsbidraget till organisationen sker vid två tillfällen under budgetåret. Varje kvinnoorganisation skall senast den 1 december lämna en redogörelse för verksamheten. I denna redogörelse skall organisationerna ange vilka aktiviteter som har bedrivits och på vilka sätt dessa har bidragit till att uppnå syftet med det rörliga bidraget. Samtidigt lämnar varje organisation en redovisning av de totala kostnaderna.

Nedan följer en kort redovisning av hur det ekonomiska stödet fördelades till kvinnoorganisationerna för 2003. Redovisningen baseras i huvudsak på organisationernas ansökan och bidrag samt regeringens beslut om bidrag.

Centerkvinnorna beviljades bidrag med 405 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 155 000 kronor. Centerkvinnornas ekonomi baseras på medlemsintäkter och anslag. Kostnaderna för organisationens förnyelse- och utvecklingsverksamhet överstiger vida det beviljade rörliga bidraget.

Fredrika-Bremer-Förbundet, FBF, beviljades bidrag med 155 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 30 000 kronor. FBF:s årsbudget omfattar medlemsavgifter, statsbidrag, förvaltningsarvoden m.m. Det rörliga bidraget utgör ca 20 procent av kostnaderna för FBF:s förnyelse- och utvecklingsverksamhet.

HARO, Riksorganisation för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap, beviljades bidrag med 275 000 kronor varav det rörliga bidraget var 25 000 kronor. Det rörliga bidraget utgör ca 63 procent av kostnaderna för förnyelse- och utvecklingsverksamheten och har fördelats mellan de aktiviteter som genomförts. HARO är överrepresenterade på landsbygden vilket medför höga resekostnader.

Internationella kvinnoförbundet, IKF, beviljades bidrag med 205 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 80 000 kronor. IKF:s ekonomi och verksamhet är baserad på olika typer av bidrag. Medlemsavgifterna m.m. utgör en mindre del. Förnyelse- och utvecklingsverksamheten finansieras till 98 procent med det rörliga bidraget.

Kristdemokratiska kvinnoförbundet beviljades bidrag med 185 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 60 000 kronor. Kristdemokratiska kvinnoförbundet redovisar inte det rörliga bidraget separat utan hela statsbidraget i form av genomförd verksamhet.

Kvinnor för mission beviljades bidrag med 145 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 20 000 kronor. Kvinnor för missions ekonomi är en del av Svenska kyrkans mission (SKM) och särredovisas

inte. SKM:s verksamhet finansieras till största delen med kollekt och gåvor som samlas in för den internationella verksamheten.

Kvinnor i Svenska kyrkan beviljades bidrag med 145 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 20 000 kronor. Kvinnor i Svenska kyrkans ekonomi baseras på kollekter, gåvor, statsbidrag m.m.

Metodistkyrkans Kvinnoförbund, MKK, beviljades bidrag med 125 000 kronor.

Riksförbundet Hem och Samhälle beviljades bidrag med 285 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 35 000 kronor. Förbundets ekonomi baseras på medlemsavgifter, statsbidrag, lotterier, frivilliga bidrag m.m.

Riksförbundet Internationella Föreningar för Invandrarkvinnor, RIFFI, beviljades bidrag med 125 000 kronor. RIFFI:s ekonomi baseras på statsbidrag från regeringen och Integrationsverket, Stockholms läns landsting, Rädda barnen, medlemsavgifter, prenumerationer och bidrag till tidningen IK.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer, ROKS, sökte ej stöd för 2003.

Svenska Baptisternas Kvinnoförbund, SBK, beviljades bidrag med 270 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 15 000 kronor. SKBF:s budget baseras på insamlade medel, verksamhetsbidrag, prenumerationer m.m. Det rörliga bidraget täcker ca 38 procent av kostnaderna för förnyelse- och utvecklingsverksamheten.

Svenska Riksförbundet Nationellt Resurscentrum för kvinnor, NRC, beviljades bidrag med 325 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 75 000 kronor. NRC baserar hela sin ekonomi på bidrag. De redovisar hela statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet och inte det rörliga bidraget separat i form av genomförd verksamhet.

Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd, SEK, beviljades bidrag med 275 000 kronor varav det rörliga bidraget var 25 000 kronor. SEK baserar sin ekonomi på statligt anslag, gåvor och kollekter, prenumerationer, räntor och projektintäkter. SEK redovisar hela statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet i form av genomförd verksamhet.

Sveriges Socialdemokratiska kvinnoförbund S-kvinnor, beviljades bidrag med 367 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 117 000 kronor. S-kvinnors ekonomi baseras på medlemsavgifter, anslag från partiet och statsbidrag. Det rörliga bidraget utgör ca 15 procent av de totala kostnaderna för verksamheten.

Womens International Zionist Organisation, WIZO, i Sverige, beviljades bidrag med 145 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 20 000 kronor. WIZO:s ekonomi baseras på medlemsavgifter, statsbidrag, gåvor och ränteintäkter. Statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet är mindre än 6 procent av organisationens totala budget.

För 2003 var den sammanlagda summan för stödet till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet 3 432 000 kronor, varav det rörliga bidraget var 677 000 kronor.

Av de 17 organisationer som ansökte om bidrag för budgetåret 2003 var det 15 som uppfyllde kraven för statsbidrag. Det var två organisationer som inte uppfyllde kraven. Den ena var Forum – Kvinnor och Handikapp som är en paraplyorganisation som inte har enskilda medlemmar. (Det finns inte några särskilda medel för stöd till kvinnoorganisationernas paraplyorganisationer). Den andra organisationen var Fristående Husmodersförbundet som inte uppfyllde villkoret att organisationen skall finnas i minst hälften av alla landsting.

Regeringen beslutade i mars 2004 att bevilja 18 av 20 sökande kvinnoorganisationer bidrag till deras centrala verksamhet för 2004. Helt grundstöd utgick med 200 000 kronor och halvt grundstöd följaktligen med 100 000 kronor. Summan av det rörliga stödet var 732 000 kronor som fördelades till 16 av de 18 kvinnoorganisationerna (Ju2003/8295/D).

5.3.4 Slutsatser om 2003 års stöd till kvinnoorganisationerna

Statsbidragets betydelse för kvinnoorganisationerna

Kvinnorganisationernas ekonomi baseras i huvudsak på medlemsintäkter, anslag och bidrag. För några kvinnoorganisationer är bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet tillsammans med medlemsavgifter och projektstöd den enda inkomstkällan.

Men för de flesta av organisationerna utgör hela det beviljade bidraget en liten del av de totala intäkterna för deras verksamheter. För de flesta täcker stödet mindre än 20 procent av deras kostnader. Såväl grundstödet andel av de totala inkomsterna som dess betydelse för organisationerna varierar emellertid avsevärt.

Kvinnorganisationer som har en koppling till en ”moderorganisation”, ett politiskt parti eller ett trossamfund, får som regel ett anslag från denna. De kvinnoorganisationer, som bedriver verksamhet som är av intresse för samhället i övrigt, t.ex. kvinnojourverksamhet och integrationsarbete, kan ansöka och få bidrag för just detta arbete från Socialstyrelsen och Integrationsverket.

För organisationerna innebär det statliga stödet att de har en grundtrygghet, som gör det möjligt att planera verksamheten. För de mindre organisationerna, som saknar koppling till ett parti eller trossamfund, är stödet avgörande för deras förutsättningar att bedriva verksamhet på riksnivå. Även för de större organisationerna är stödet betydelsefullt (Ju2003/8295/D).

Partiernas och trossamfundens kvinnoorganisationer understryker att statsstödet medför en högre grad av självständighet och större möjligheter att driva ”kvinnofrågor”. De menar att det inte finns några garantier för kvinnors organisering, om självständigheten är beroende av att kvinnoorganisationen får leva på någon annans välvilja.

Däremot samarbetar man som regel med sina moderorganisationer när det gäller lokaler och kontorsutrustning. De politiska kvinnoförbunden får i olika omfattning bidrag från partierna och kan dela lokal, hemsida etc. med moderpartierna.

Det rörliga bidraget underlättar till kvinnoorganisationernas förnyelse- och utvecklingsverksamhet. Det har stor betydelse för alla kvinnoorganisationer, men det betyder mer för de mindre kvinnoorganisationerna än för de större. Några kvinnoorganisationer anser att det rörliga bidraget är helt avgörande.

Bidraget används exempelvis till att

- hitta nya former för att modernisera och utveckla den egna organisationen,
- kommunicera med medlemmarna med hjälp av ny teknik och interaktiva hemsidor,
- utbilda styrelseledamöter,
- anordna konferenser och seminarier om organisationens verksamhet t.ex. för insamlingsarbete, studiedagar kring feminism, könsroller och kvinnligt ledarskap,
- producera informationsmaterial.

Medlemsutvecklingen i kvinnoorganisationer som får statligt stöd

En slutsats som kan dras utifrån organisationernas redovisningar 2003 är att det inte sker någon större tillströmning av nya medlemmar till kvinnoorganisationerna. Flera kvinnoorganisationer har förlorat medlemmar, samtidigt som några har ökat sitt medlemsantal. Kvinnoorganisationer som får statligt stöd samlade 2001 ca 90 000 kvinnor organiserade i föreningar, riksorganisationer 2002 minskade medlemsantalet till cirka 87 500 medlemmar.

Det är de politiska kvinnoorganisationerna, Centerkvinnorna och S-kvinnor, som tillsammans med Riksförbundet Hem och Samhälle, står för det största medlemsbortfallet; tillsammans 4 727 medlemmar. För de organisationer som har ökat sitt medlemsantal är dock ökningen marginell.

Några kvinnoorganisationer arbetar till viss del utanför den traditionella föreningsverksamheten, i nätverk utan krav på medlemskap. Nya föreningar/klubbar med traditionellt medlemskap, startas där det finns underlag för detta. Fler organisationer uppger att många kvinnor gärna vill vara med i organisationens verksamhet men inte registreras som medlemmar. Detta gäller särskilt kvinnor med utländsk bakgrund.

Kvinnorganisationernas verksamhetsutveckling

Kvinnorganisationerna som i dag får statligt bidrag uppvisar en mångfacetterad verksamhet med skilda inriktningar, arbetssätt och skilda förutsättningar. Kvinnoorganisationerna stödjer på olika sätt organisationer på den regionala och lokala nivån.

Direkta projekt stöds ibland genom att föreningarna söker bidrag hos riksorganisationen för att genomföra en viss aktivitet. Utveckling av den egna verksamheten är central för kvinnoorganisationerna och ett ständigt pågående och långsiktigt arbete.

5.4 Kvinnoorganisationer som har förlorat sitt statliga stöd

5.4.1 Anledningar till att stödet förlorades

Utredningen har tagit del av kvinnoorganisationers åsikter om det statliga stödet. Det har bland annat skett genom en enkät, flera hearings och seminarier. Utredningen har undersökt hur verksamheten och förutsättningarna har förändrats för organisationer som tidigare har haft stöd.

Utredningen har därför genomfört kompletterande intervjuer i januari 2004 med företrädare för Svenska kvinnors vänsterförbund (SKV), Yrkeskvinnornas riksförbund (YKR). Dessutom har Moderatkvinnorna och Liberala kvinnor, tidigare Folkpartiet Liberalernas Kvinnoförbund, fått möjlighet att framföra sina synpunkter via e-post eller telefon.

Fram till och med 1998 fick SKV, YKR, Moderatkvinnorna, Liberala kvinnor och Konsumentgilleförbundet statligt stöd som kvinnoorganisationer. Anledningen till att stödet uteblev året därpå skiljer sig åt för organisationerna.

För SKV, YKR och Konsumentgilleförbundet var anledningen att de inte levde upp till kravet om 1 500 medlemmar. Beslutet innebar att organisationerna sedan dess har bedrivit sin verksamhet under andra ekonomiska förutsättningar.

För Moderatkvinnorna var anledningen omorganisation. De övergick, från att ha varit ett självständigt förbund, till att bli ett nätverk inom moderaterna med krav om att medlemmarna i kvinnoorganisationen även skulle vara medlemmar i moderata samlingspartiet. Folkpartiets kvinnoförbund har inte sökt stödet under ett flertal år.

5.4.2 Organisationernas verksamhet i dag

Svenska kvinnors vänsterförbund (SKV)

Svenska Kvinnors Vänsterförbund, SKV, hade 1998 1 412 medlemmar. I dag är medlemsantalet 840. SKV bildades 1914 som en reaktion mot krig och för demokrati och kvinnors likställighet i samhället. Förbundet utvidgades 1931 till att bli ett samarbetsorgan mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet också sitt nuvarande namn.

SKV:s verksamhet utgörs av seminarier kring olika teman i anslutning till kvinnor och jämställdhetsfrågor. Exempel på sådana teman är kvinnors hälsa, våldtäkt och misshandelsfrågor, konfliktlösning samt internationellt biståndsarbete. SKV ger ut medlems-tidningen "Vi människor".

SKV arbetar aktivt för att säkra finansieringen till verksamheten. Under den period när de fick statligt stöd, utgjorde det stommen i SKV:s ekonomi. Med stödet behövde de inte kämpa för att få verksamheten att gå ihop, utan kunde ägna mesta delen av tiden åt verksamheten. Förutom att stödet var en ekonomisk trygghet, innebar det också ett accepterande ifrån samhället.

Yrkeskvinnornas Riksförbund (YKR)

År 1998 hade Yrkeskvinnornas Riksförbund, YKR, 1387 medlemmar. I dag är antalet medlemmar drygt 1 000. YKR bildades 1935 och verkar för jämställdhet mellan könen på alla områden. De verkar opinionsbildande, för kvinnors möjligheter till utbildning och förvärvsarbete, till lika befordringsmöjligheter och lika förmåner för lika eller likvärdigt arbete. Deras uppgift är också att bevaka yrkeskvinnors rättigheter socialt och ekonomiskt och att ta tillvara deras intressen på alla områden. YKR ger ut medlemsskriften "YK-forum".

För YKR har den stramare ekonomin inneburit att de har svårare att klara av utgifterna kring sina årliga sammankomster. De har också skurit ner sin internationella verksamhet. De har inte kunnat fortsätta med sin verksamhet i Estland, där de byggde upp flera klubbar efter murens fall.

Den ekonomiska tryggheten, som det statliga stödet innebar, gjorde att YKR kunde satsa och vara en aktör i samhällsdebatten, dels genom att delta i seminarier och liknande, men också genom möjligheten att anordna egna arrangemang. Den legitimitet som stödet gav var också viktigt, bland annat för att kunna söka projektstöd från andra instanser än staten. Exempelvis kräver tillgång till EU-medel en medfinansiering eller att organisationen själv står för en del av kostnaderna.

Moderatkvinnorna och Liberala kvinnor

År 1998 hade Moderatkvinnorna 21 242 medlemmar och uppger att de i dag har cirka 29 000 medlemmar. För Liberala kvinnor finns det ingen medlemsavgift för 1998, men 1996 hade man 2 132 medlemmar. I dag uppger Liberala kvinnor att de har cirka 1 500 medlemmar.

I den enkät som utredningen har genomfört uppger Moderatkvinnorna att deras största problem är att de inte får statsbidrag som andra kvinnoförbund. Verksamheten minskas och de har inte förutsättningar att synas på samma sätt som de övriga politiska förbunden.

Liberala kvinnor har liknande synpunkter i sitt enkätsvar. Men de tar också upp spärren på 1 500 medlemmar. De anser att de regler som gäller för statliga bidrag till kvinnoorganisationer inte är möjliga att tillämpa för deras del. De arbetar mer nätverksinriktat. De har ingen administrativ verksamhet för att följa upp hur de regionala organisationerna bedriver sin verksamhet.

Både Moderatkvinnorna och Liberala kvinnor anser att de är missgynnade därför att de har valt en annan organisationsform än de politiska kvinnoorganisationer som får stöd.

Gemensamma synpunkter och slutsatser för de som förlorat sitt stöd

Alla fyra organisationerna finns representerade över hela landet och har även verksamhet internationellt. Både YKR och SKV är medlemmar i Sveriges kvinnolobby som redovisas under paraplyorganisationer. YKR arbetar internationellt i samarbete med sina europeiska och internationella systerorganisationer. SKV är aktiva i olika kvinno- och fredsorganisationer.

För SKV, YKR, Moderatkvinnorna och Liberala kvinnor har verksamheten förändrats och minskat sedan det statliga stödet upphörde. Möjligheten att ha någon anställd har försvunnit. Ingen av organisationerna har heller kunnat ersätta det statliga stödet genom andra bidrag eller inkomstkällor.

SKV eller YKR finansierar i dag sin verksamhet genom medlemsavgifter, vilket har lett till att verksamheten har minskat kraftigt. Både SKV och YKR har ändå valt att behålla sina lokaler, även om hyreskostnaderna är mycket tunga för organisationerna.

SKV och YKR är gamla organisationer med traditioner. De anser att de besitter värdefull kunskap, något som båda organisationerna lyfter fram som en anledning till att de bör få statligt stöd. De anser att dagens bidragssystem är problematiskt, eftersom det inte uppmuntrar till kvinnors organisering. De anser att dagens bidragskriterier snarare bidrar till rörelsernas undergång. Både SKV och YKR anser att det borde vara verksamheten som står i centrum för bidraget, inte medlemsantalet.

SKV och YKR beskriver att de har kommit in i en negativ spiral där den svagare ekonomin, med dess lägre verksamhetsgrad, inte gör det särskilt lätt att värva nya medlemmar. Vare sig SKV eller YKR anser att det indragna stödet har inneburit något positivt. De anser inte att självständigheten har ökat.

Sammanfattningsvis uppger både SKV och YKR att den största förtjänsten med det statliga verksamhetsstödet var den ekonomiska tryggheten som gav dem möjlighet att agera. Denna uppfattning delas även av Moderatkvinnorna och Liberala kvinnor.

SKV och YKR pekar också på att stödet innebar legitimitet och status. Både för organisationerna som samhällsaktörer och i samband med ansökningar av bidrag från exempelvis EU. Stödet hade således större betydelse än det rent ekonomiska.

De tillfrågade organisationerna anser att det är verksamheten som borde vara det som avgör vem som får statligt stöd. Det framstår som självklart för dem att det fortfarande behövs verksamhet för och av kvinnor. SKV och YKR anser även att organisationer och folkrörelser fortfarande har en viktig funktion i samhället och att de kommer att få en ännu större betydelse i framtiden.

5.5 Kartläggning av kvinnoorganisationer som inte får statligt stöd

5.5.1 Enkät till kvinnoorganisationerna om nya former

Enligt direktiven skall utredaren undersöka på vilket sätt kvinnor väljer att organisera sig i dag och vilken verksamhet som bedrivs i dessa organisationer. Utredaren skall också överväga förutsättningarna för att bredda basen så att det statliga bidraget även omfattar nya former för organisering.

Utredaren genomförde därför en undersökning av de kvinnoorganisationer som inte får statligt stöd i dag. Dessutom genom-

förde, på utredarens uppdrag, författaren Johanna Palmström en kartläggning och en enkätundersökning för att inhämta synpunkter på det statliga stödet från kvinnoorganisationerna (Rapport i utredningens arkiv dnr 3/03).

Det bör påpekas att undersökningen inte är heltäckande och att alla kvinnoorganisationer inte finns med. Det finns inget register eller organisationsbank som på ett tillfredställande sätt visar kvinnoorganisationerna i Sverige. Eftersom utredningens uppdrag är att undersöka förändringar i kvinnoorganisationernas utveckling i relation till statsbidraget, har främst organisationer som verkar regionalt och nationellt undersökts.

Det innebär exempelvis att lokalavdelningar av riksorganisationer inte ingår i undersökningen. Inte heller ingår de cirka 150 kvinnojourerna och kvinnohusen och de cirka 25 tjejjourerna. Dessa representeras i stället av de båda riksorganisationer som finns, dvs. Riksorganisationen kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS och Sveriges kvinnojourers riksförbund, SKR. Inte heller det 150-tal lokala resurscentra, som finns runt om i landet, ingår i undersökningen. Dessutom står de 15 kvinnoorganisationer som redan erhåller organisationsstöd utanför undersökningen. I bilaga 3 har utredaren sammanställt alla kvinnoorganisationer, dvs. resultat av den sökning som utredaren genomförde oktober 2003.

De kvinnoorganisationer, som har svarat på enkätundersökningen, organiserar sig kring en rad olika områden som hälsa, etnicitet, integration, arbetsmarknad, media, fred, våld och kultur. En övervägande majoritet av organisationerna är bildade som intresseorganisationer. Några få är mer idéinriktade.

Totalt skickades enkäten ut till 127 organisationer varav 72 svarade. Det var således 64 organisationer som inte svarade. Av de 72 som svarade är åtta stycken regionala resurscentra, som behandlas separat på grund av deras särskilda förutsättningar.

Det relativt stora bortfallet kan förklaras med att av de 127 organisationerna som fick enkäten skickades ett 50-tal till riksorganisationer som är bildade på etnisk grund och som får statsbidrag från Integrationsverket. Det finns dock inte någon förteckning över vilka av organisationerna som har särskilda kvinnokommittéer/kvinnoförbund.

Enkäterna skickades därför till huvudorganisationen under adress "kvinnosektionen".

Av de 50 organisationerna svarade 10 kvinnokommittéer.

Av de 64 organisationer som inte svarade på enkäten återfinns 38 i Integrationsverkets förteckning. Det största bortfallet gäller således de etniska organisationerna. Det kan bero på att de flesta inte har någon särskild kvinnoorganisation. För att kompensera detta bortfall anordnade utredningen därför en särskild hearing där ett 20-tal av dessa organisationer medverkade. En närmare redogörelse från detta seminarium redovisas i kapitel 5.7.

5.5.2 Kvinnoorganisationernas karaktär i genomförd undersökning

De kvinnoorganisationer som har undersökts kan delas in i fem kategorier:

1. Ideella föreningar, men som kallar sig för nätverk. De är medlemsorganisationer med styrelse, stadgar och medlemsmöten. Av de 64 kvinnoorganisationerna återfinns 34 inom denna kategori. 23 av dessa är verksamma nationellt. 12 har även lokal verksamhet.
2. Organisationer som kallar sig nätverk och som har en lösare organisation utan vare sig styrelse eller stadgar. Det finns som regel en samordningsfunktion, som kan vara roterande eller bestå av en samordningsgrupp. I denna kategori återfinns 4 av kvinnoorganisationerna. Det gäller Aniara, Kön spelar roll, Blekinges kvinnliga ledarnätverk och HBTQ-feministiskt nätverk.
3. Kvinnoorganisation som är verksam inom en annan organisation. Gemensamt för dessa är att de har en huvudorganisation bakom sig. Det kan exempelvis vara ett nätverk för kvinnliga poliser med en nationell samordnare och ett 40-tal handledare på regional nivå. I denna kategori återfinns 12 kvinnoorganisationer.
4. Utöver dessa tre huvudtyper av kvinnoorganisationer finns paraplyorganisationer som har andra organisationer som medlemmar. De har såväl styrelse som stadgar. Inom denna kategori återfinns 9 organisationer. 5 av dessa är öppna även för enskilda medlemmar.

5. Dessutom finns det en övrig kategori som består av 4 organisationer. De skiljer sig från paraplyorganisationer genom att de har en lösare organisationsform. Det kan vara en samlingsstiftelse eller att ekonomisk förening eller företag ingår.

En närmare beskrivning av kvinnoorganisationerna i kategori 4 och 5 redovisas nedan i avsnitt 5.5.2

5.5.3 Kvinnoorganisationernas medlemsantal

48 av kvinnoorganisationerna uppger att de har enskilda medlemmar. 35 av dessa har endast kvinnliga medlemmar. Gränsen för att få statligt stöd är enligt den nuvarande förordningen att organisationen har minst 1 500 medlemmar.

- Endast en av organisationerna har mer än 3 000 medlemmar och skulle därmed kunna få ett helt bidrag.
- 11 av kvinnoorganisationerna uppfyller kravet på medlemsantal för att få statligt stöd enligt förordningen, dvs. minst 1 500 medlemmar.
- 9 av kvinnoorganisationerna har mellan 500 och 1 500 medlemmar.
- 18 av kvinnoorganisationerna har mellan 100 och 500 medlemmar.
- 10 av kvinnoorganisationerna har färre än 100 medlemmar.

5.5.4 Lokaliseringen av kvinnoorganisationerna

Enligt den nuvarande förordningen skall organisationen finnas i minst tio landsting för att få stöd.

- 43 av de kvinnoorganisationer som ingår i undersökningen uppger att de är verksamma på nationell nivå. Av dessa finns 15 endast på nationell nivå.
- Det är således 28 av kvinnoorganisationerna som uppger att de är verksamma på alla tre nivåer. Av dessa är det 5 som endast verkar regionalt. 5 är verksamma antingen lokalt eller internationellt. 18 av de 28 organisationerna är således verksamma även på nationell nivå.

5.5.5 Kvinnoorganisationernas synpunkter på det statliga stödet

Kortsiktighet

Kvinnoorganisationerna har tillfrågats om synpunkter på det statliga stödet till kvinnoorganisationerna. Den vanligaste synpunkten är naturligt nog att de inte får något statligt stöd eller att stödet är för litet. En vanlig synpunkt är också att bidragssystemet försvårar kontinuiteten i arbetet. Osäkerheten med den framtida finansieringen gör det svårt att planera verksamheten på längre sikt. Det handlar om trygghet för de anställda och att få tackning för månadshyra, porto och material.

Organisationsbidrag i stället för projektbidrag

Många organisationer söker mindre projektbidrag från kommun, stat, stiftelser och fonder. Flera av kvinnoorganisationerna framför önskemål om en större självständighet med att få organisations- eller verksamhetsbidrag i stället för tillfälliga projektbidrag. Därmed skulle mer tid finnas för att fokusera på verksamhetens mål i stället för att behöva ägna tiden åt att få verksamheterna att överleva. Man påpekar att grundkostnaderna har ökat kraftigt med åren. Det är några eldsjälar som får betala kursgårdar och arbeta ideellt utöver sina ordinarie heltidsarbeten.

Flera organisationer påpekar att bidragsansökningarna kräver en omfattande administration. Man pekar också på risken att projektbaserade bidrag styr verksamheten för mycket. Å andra sidan påpekar någon organisation att projektbidrag kan göra att man tvingas att planera sin verksamhet noga, vilket kan vara en fördel.

Önskan om ett eget stöd

De kvinnoorganisationer, som finns inom en annan organisation, får den största delen av sina bidrag via moderorganisationen. Det kan gälla ett nätverk eller en kvinnokommitté. Formen för organisationen bör inte avgöra om man får stöd. Ingen av organisationerna uttrycker dock någon önskan om att bryta sig ur moderorganisationen.

Kvinnoorganisationer som består av andra organisationer påpekar sårbarheten när någon av organisationerna drar sig ur samarbetet, eftersom medlemsintäkterna minskar.

Orättvisa kriterier

Kvinnoorganisationerna, som organiserar kvinnor på etnisk grund, uttrycker en känsla av orättvisa över att hänsyn inte tas till deras särskilda förutsättningar om antal medlemmar. En av organisationerna som organiserar kvinnor med funktionshinder pekar på problemet med att deras föreningsmedlemmars kapacitet och förmåga inte kan likställas med andra organisationer, eftersom föreningen organiserar kvinnor med funktionshinder och kroniska sjukdomar.

Ett par av de politiska kvinnoförbunden reagerar på att de inte får stöd, som andra politiska partiers kvinnoförbund. Detta på grund av att de har lämnat den traditionella formen av medlemsorganisation och numera organiserar sig som ett nätverk. Det innebär att verksamheten minskar och att de inte har samma förutsättning att synas som de andra förbunden.

Övriga synpunkter

Övriga synpunkter som framförs handlar om behovet av finansiering för det internationella samarbetet. Ideella organisationer betalar moms, men har inte möjlighet att dra av den. Det är svårt att söka bidrag om man inte vill organisera sig som en traditionell medlemsorganisation med stadgar och postgirokonto.

Regionala resurscentra

Av de 72 organisationerna som har besvarat enkäten utgör 8 regionala resurscentrum. Dessa fungerar som länkar mellan Riksföreningen Nationellt Resurscentrum för kvinnor, NRC, och de lokala resurscentrum som finns runt om i landet. Det finns totalt 161 lokala och regionala resurscentrum som är medlemmar i NRC. Dessa resurscentrum arbetar främst kring frågor om sysselsättning och tillväxt. De kan söka basfinansiering och projektstöd från Verket för näringslivsutveckling, NUTEK.

Synpunkterna från de regionala resurscentrumen på det statliga bidraget liknar övriga organisationers, trots att de har ett betydligt större basfinansierat stöd som kan sökas hos NUTEK. De pekar på ett lågt intresse från privata aktörer. De lever i stort sett på projektmedel och har inte några medel för drift, administration etc. På längre sikt anser man att det är osäkert att bygga upp en verksamhet som är beroende av projektmedel. De anser därför att det behövs mer offentliga medel till basverksamheten.

5.6 Samarbete i paraplyorganisationer och stiftelser

5.6.1 Samarbete mellan kvinnoorganisationer

Inom kvinnorörelsen finns det ett omfattande samarbete mellan de olika kvinnoorganisationerna. Samarbetet sker både på lokal, regional och riksnivå. Men det sker även på internationell nivå. Samarbete sker på olika områden och i olika organisatoriska konstellationer:

- dels utifrån verksamheter,
- dels utifrån särskilda frågor och med andra riksorganisationer som har särskilda kvinnoförbund/grupper/nätverk eller kommittéer.

Utredningens utgångspunkt har varit att samarbetet mellan kvinnoorganisationerna är och har varit av största vikt för kvinnorörelsens utveckling. Det organiserade samarbetet mellan kvinnoorganisationerna har stor betydelse för statens möjlighet att upprätthålla en kommunikation med kvinnorörelsen. Formerna för samarbetet förändras dock när samhället förändras. Nya behov skapar nya former av samarbete.

Sedan länge samarbetar många organisationer i någon form av paraplyorganisation. Med paraplyorganisation menas en organisation som samlar flera olika medlemsorganisationer. De är som regel uppbyggda som ideella föreningar med stadgar och styrelse. Syftet med en paraplyorganisation är att stärka och samordna medlemsorganisationernas verksamhet samt tillvarata gemensamma intressen.

I den undersökning som utredningen genomförde har 9 av de 72 organisationerna svarat att de är en paraplyorganisation med medlemsorganisationer som medlemmar. De som svarade på enkäten är Sverigefinskt kvinnoforum, Tuva, Riksorganisationen för kvinno-

jourer och tjejjourer i Sverige, ROKS, Kvinnojourernas Stödorganisation, Forum – Kvinnor och Handikapp, Kvinnoorganisationernas samarbetsråd i alkohol och narkotikafrågor, KSAN, Kvinnor utan gränser, KUG, Sveriges Kvinnolobby och Kvinnohusgruppen.

I undersökningen fann utredningen ytterligare ett antal paraplyorganisationer som inte svarade på enkäten. Det gäller KvinnoSIOS (För etniska kvinnoorganisationer i Sverige), Terrafem- (kvinnojour för kvinnor med utländsk härkomst) och SKR (Sveriges Kvinnojourers Riksförbund).

Paraplyorganisationerna i enkäten är olika stora och verksamma inom skilda områden. Samtliga paraplyorganisationer är uppbyggda som ideella föreningar med stadgar och styrelse, som t.ex. Sveriges Kvinnolobby. Fem av dem är öppna även för enskilda medlemmar, till exempel Forum – Kvinnor och Handikapp och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).

5.6.2 Redovisning av paraplyorganisationer

Nedan följer beskrivningar av paraplyorganisationerna som är hämtade från deras svar till utredningens enkät.

Sverigefinskt kvinnoforum

Sverigefinskt kvinnoforum samlar 22 kvinnogrupper, 130 enskilda medlemmar, 13 kvinnoutskott och tre kvinnodistrikt för Sverigefinska kvinnor runt om i landet. Deras mål är bland annat att främja sverigefinska kvinnors ställning i arbetslivet, förbättra deras utbildningsmöjligheter, skapa jämlika möjligheter för likvärdigt deltagande i samhället och att arbeta för ökad jämställdhet inom den sverigefinska gruppen. Sverigefinskt kvinnoforum har egna stadgar. Högsta beslutande organ är ett representantskap som sammanträder vart annat år. Då väljs styrelse och beslut fattas om verksamhetsplan och budget.

Tuva

Tuva är en nystartad paraplyorganisation som samlar musikföreningar för unga kvinnor. För närvarande har Tuva fem medlemsorganisationer. Tuvas grundläggande idé är att öka förutsättningar

för unga kvinnor att ta del i det aktiva musikskapandet. Tuva har regelbundna styrelsemöten/medlemsmöten. De har även s.k. skunkmöten på Internet vilket innebär möten för att diskutera övergripande frågor som inte kräver formella beslut. Föreningen består av en styrelse som väljs varje år på årsmötet.

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS, är en riksorganisation med 130 ideella kvinno- och tjejjourer som medlemmar. ROKS arbetar mot mäns våld mot kvinnor och barn på alla plan i samhället. Verksamheten består av utbildning, opinionsbildning och debatter om mäns våld mot kvinnor. ROKS årsmöte kallas Riksträff och de ger ut tidningen Kvinnotryck.

Kvinnjourernas Stödorganisation

Kvinnjourernas Stödorganisation består av 12 föreningar vars mål är att ständigt hålla kvinnofridsfrågan, mäns våld mot kvinnor, på agendan. En viktig verksamhet är att samla in medel till Sveriges kvinno- och tjejjourer. Verksamheten består av insamling och informationsinsatser inom kvinnofridsområdet. Styrelsen består av fem kvinnor och organisationen har stadgar.

Forum – Kvinnor och Handikapp

Forum – Kvinnor och Handikapp har ett 80-tal enskilda medlemmar samt 25 organisationer som medlemmar. Av dessa är 13 riksorganisationer. Sex är lokala organisationer eller distriktsorganisationer och sex är stödjande organisationer. Målet är att aktivt stärka funktionshindrade flickors och kvinnors inneboende kraft samt att förbättra situationen för flickor och kvinnor med funktionshinder. Verksamheten består av utåtriktat arbete och information samt medlemsträffar. För övrigt bevakar man handikappfrågor och bedriver lobbyverksamhet.

De driver även egna projekt och samverkansprojekt tillsammans med andra organisationer. De samarbetar också med myndigheter och forskare. Forum – kvinnor och handikapp ger ut medlemsbla-

det EMBLA. Styrelseledamöter utses vid årsmöten och styrelsemöten hålls tio gånger om året. Arbetsgrupper för prioriterade temaområden utses av styrelsen som också utser kontaktpersoner för samarbete med andra organisationer.

Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor KSAN

Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor, KSAN, består av 29 kvinnoorganisationer. KSAN vill medverka till en samhällsmiljö utan skador och missbruk av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel som till exempel sömnmedel och lugnande medel. KSAN utvecklar och producerar material och utbildningar för att stärka flickors/unga kvinnors självförtroende. De deltar i arbets- och referensgrupper och följer aktuell forskning och driver egna projekt. KSAN arbetar även internationellt.

KSAN har stadgar, årsmöte och minst fyra styrelsemöten per år. Det finns ett arbetsutskott och man genomför varje år en ordförandekonferens. Styrelsen fattar beslut om verksamheten som kansliet sedan utför. Arbetsgrupper bildas inför varje projekt med deltagande från styrelsen, kansliet samt sakkunniga.

Kvinnor utan gränser, KUG

Kvinnor utan gränser, KUG, beskriver sig som en ny koalition av feminister – mellan kvinnor i världen och kvinnor i Sverige. Målet är ett globalt kvinnonätverk. KUG är en paraplyorganisation för nätverk, fackligt anslutna, aktionsgrupper och enskilda. Visionen är att KUG skall bli ett tätt nätverk av antipatriarkalister, där feminister av olika kön, som arbetar för att avskaffa patriarkatet, kan informera och inspirera varandra.

Alla som vill får vara med i nätverket. Medlemmar är alla de som finns med i nätverket på nätet. Det är inte KUG som nätverk som tar ansvar för att verksamheter startas. Det står var och en fritt att bilda en självständig arbetsgrupp. KUG är i uppbyggnadsfasen. Man har beslutande stormöten. KUG har egna stadgar och det finns en styrelse, som mest har en administrativ roll.

Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Kvinnolobby är en paraplyorganisation med 40 medlemsorganisationer. De kallades tidigare Sams. Målet är jämställdhet mellan kvinnor och män. Kvinnolobbyn använder dokumentet från FN:s kvinnokonferens i Peking 1995 och CEDAW som grunddokument. År 1979 antogs FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Organisationen arbetar i projekt och med utåtriktad information. De utgör den svenska koordinatören i European Women Lobby, EWL, för påtryckning inom Europeiska Unionen. De har årsmöte och stadgar. Styrelsemöten hålls cirka en gång i månaden. Arbetet utförs i självständiga grupper med projektledare.

Kvinnohusgruppen

Kvinnohusgruppen är en partipolitiskt obunden feministisk organisation som verkar för ett samhälle fritt från kvinnoförtryck. Föreningen har cirka 15 medlemsgrupper. Kvinnohuset Alla Kvinnors Hus i Stockholm är en träffpunkt för alla kvinnor. Verksamheten består av föredrag, telefonrådgivning, krisjour och stödsamtal. Medlemsmöten hålls en gång i månaden. Det finns styrelse och stadgar. I styrelsen ingår representanter för de grupper som är verksamma i huset. På medlemsmötet fattas beslut om aktiviteter.

5.6.3 Redovisning av stiftelser

Den nuvarande statsbidragsförordningen har medlemmar som centralt begrepp. I en stiftelse saknas medlemmar och det kan inte i juridisk mening finnas medlemmar. Det innebär att en stiftelse inte kan vara sökande av statsbidrag enligt nuvarande regler.

I den enkät som utredningen genomförde ingår även tre organisationer vars form är en stiftelse. Det gäller stiftelserna Kvinna till kvinna, 1,6 miljonerklubben och Mälardalens Kvinnolobby.

Kvinna till kvinna

Kvinna till kvinna är en insamlingsstiftelse som skiljer sig från de övriga stiftelserna genom att vara en insamlingsstiftelse utan medlemmar. Den har inte medlemmar, utan anställda som arbetar för att uppfylla målen om stöd till kvinnor och deras organisering i krigs- och konfliktområden samt informera om kvinnors situation i krigs- och konfliktområden.

Verksamheten finansieras till största del av Sida. Styrelsen lägger upp strategi, långsiktiga visioner och riktlinjer för arbetet. Kansliet med 30 anställda sköter den dagliga verksamheten utifrån en verksamhetsplan som gäller för ett år i taget. Man beskriver sitt arbete som systematiskt, vilket innebär att det utförs genom arbetsberedningar, ansvarsområden och arbetsgrupper.

1,6 miljonerklubben

1,6 miljonerklubben beskriver sig som en ideell förening och stiftelse med 25 000 medlemmar. Namnet grundar sig på att det i Sverige finns ca 1,6 miljoner kvinnor över 50 år. Deras mål är att införa det kvinnliga perspektivet i medicinsk forskning och i medicinutbildningen samt att sprida objektiv information om allt som rör kvinnohälsa.

Deras verksamhet består i huvudsak av seminarier runt om i landet. De ger ut fyra nyhetsbrev/år, ordnar kulturaktiviteter och resor för sina medlemmar. 1,6 miljonerklubben har en liten arbetsgrupp om tre personer med en sekreterare som sköter registrering och telefon. De har även hjälp av frivilliga. Styrelsen träffas två gånger per termin. De har stadgar och beskriver sitt arbetssätt som ”mycket demokratiskt och prestigelöst”.

Mälardalens Kvinnolobby

Mälardalens Kvinnolobby beskriver sig som regionalt kunskapsnätverk, ideellt nätverk och stiftelse. De har cirka 250 medlemmar och ett kontaktregister om 1 000 kvinnor. Deras mål är att stärka kvinnors ställning i arbetsliv, företagande och samhälle, att intressera särskilt unga kvinnor för europafrågor och för jämställdhet, samt att främja regional utveckling och kvinnors deltagande i partnerskapsdialogen i de olika tillväxtprogrammen.

Formellt är Mälardalens kvinnolobby en stiftelse med stadgar och godkänd revisor. Det finns en ideellt arbetande styrelse som träffas minst sex gånger per år. Kvinnolobbyn samlar i genomsnitt 1 000 deltagare till kunskapsseminarier, nätverksträffar och kontaktresor varje år. Arbetsgrupper utses av styrelsen efter initiativ från nätverksmedlemmarna.

5.7 Stöd till kvinnoorganisationernas internationella arbete

5.7.1 Internationellt jämställdhetsarbete

Sverige deltar på flera sätt i jämställdhetsarbete på den internationella arenan. Regeringen har i sin skrivelse *Jämt och ständigt* (skr. 2002/03:140) slagit fast att könsperspektivet skall vara integrerat i det internationella utvecklingssamarbetet.

Svenska kvinnoorganisationer har ett brett internationellt nätverk av kontakter. I stort sett alla kvinnoorganisationer (dvs. de organisationer som enligt SFS 1982:865 definieras som kvinnoorganisationer) har internationellt samarbete i någon form, framförallt genom deltagande i internationella organisationers verksamhet.

Många av kvinnoorganisationerna bedriver dessutom internationellt biståndsarbete, bl.a. med medel från Forum Syd/Sida. År 1979 antogs FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kvinnor skall ha samma rättigheter och möjligheter som män. De stater som anslutit sig skall var fjärde år rapportera vilka åtgärder som genomförts i konventionens bestämmelser. Dessa rapporter granskas av FN:s generalförsamling varje år. Sverige lämnade sin femte rapport till kommittén år 2000.

5.7.2 Internationellt stöd till kvinnoorganisationer

Utredaren har vid sina kontakter med kvinnoorganisationerna erfart att det finns behov av internationella stöd. Organisationerna pekar på att det behövs särskilda medel till erfarenhetsutbyte med organisationer i andra länder.

Organisationerna påtar att det är ohållbart att det inte finns pengar för att arbeta internationellt. Kunskap och erfarenhet från Sverige efterfrågas internationellt, inte minst i EU. Organisatio-

nerna har inte möjlighet att delta i detta arbete eftersom man saknar ekonomiska förutsättningar.

5.7.3 Stöd till kvinnors organisering i de nordiska länderna

I samband med att utredaren i direktiven skall undersöka förutsättningar att bredda basen för det statliga bidraget har utredaren undersökt hur de övriga nordiska länderna stöder kvinnors organisering. Syftet med undersökningen har varit att kunna göra eventuella jämförelser. Redovisningen är dock inte heltäckande.

Finland

Den finska partilagen fastställer att ett parti, som är företrätt i riksdagen, kan beviljas stöd för den verksamhet som anges i partistadgarna och i det allmänna programmet. Stödet fördelas mellan partierna i förhållande till det antal riksdagsmandat som de fick vid det senaste riksdagsvalet.

Anslaget skall användas för att stödja partiernas politiska verksamhet. Åtta procent är avsedda för kvinnornas politiska verksamhet inom partierna. Stödet till kvinnornas verksamhet är dock inte fastslaget i någon lag. Det finns inte heller något formellt beslut som stödet baseras på. I samband med att riksdagen fattar beslut om statsbudgeten för kommande år, tas frågan om partistödet och dess storlek upp.

Även om det inte finns några formella beslut, har anslaget för stöd till kvinnors politiska verksamhet ändå fått en bestående karaktär i statsbudgeten. Det första budgetbeslutet togs i samband med statsbudgeten för år 1975. Riksdagen beslöt att bevilja ett anslag på två miljoner finska mark (FIM) för stödjande av partiernas kvinnorörelser. Sedermera övergick man till att i motiverings-texten fastställa att åtta procent av det i budgeten fastställda partistödet skulle gå till kvinnornas politiska verksamhet.

Nytkis – kvinnoorganisationer i samarbete

Staten ger även ett bidrag till ett kvinnopolitiskt samarbetsorgan för de politiska partiernas kvinnoorganisationer och de politiskt obundna kvinnoorganisationerna i Finland. Naisjärjestöt

Yhteistyössä, Nytkis, grundades år 1988 och representerar i dag över 600 000 medlemmar. Nytkis erhöll år 2003 ett statligt stöd på cirka 800 000 svenska kronor (84 000 euro), efter ansökan till undervisningsministeriet.

Norge

I Norge ligger ansvaret för att fördela bidrag till kvinnoorganisationerna på Barn- och familjdepartementet. År 2002 delegerades ansvaret för att fördela bidrag inom familje- och jämställdhetsområdet på barn-, ungdoms- och familjeförvaltningen (BUFA). Departementet har utarbetat riktlinjer för fördelning av medel till frivilliga organisationer på familje- och jämställdhetsområdet.

Bidraget utgår i första hand som verksamhetsbidrag. Syftet med bidraget är att säkra verksamheten, att bidra till mångfald och öka aktiviteten bland frivilliga organisationer som arbetar med familje- och jämställdhetspolitik. Andra bidrag kan i viss grad ges till organisationer, som inte uppfyller de formella kraven för att få organisationsbidrag, men som är verksamma inom området.

Bidraget till de frivilliga organisationerna uppgår år 2004 till 1,7 miljoner norska kronor. Under år 2004 prioriteras aktiviteter kring mansrollen, samt implementeringen av handlingsplanerna från FN:s kvinnokonferenser och FN:s kvinnokommission, samt andra internationella eller nordiska aktiviteter.

Storleken på bidraget beror på hur många organisationer som söker, samt hur många medlemmar de har. Bidrag kan sökas av frivilliga organisationer som har klara familje- och jämställdhetspolitiska mål och som kan dokumentera detta genom målsättningar och handlingsplaner.

Organisationer, som är bidragsberättigande, delas in i tre storleksgrupper med olika bidragsbelopp. Tilldelningen sker utifrån organisationens ansökan och budget för ansökningsåret, men inom den grupp som organisationen har placerats i. Alla bidragsberättigade organisationer som får bidrag är säkrade att få minst 10 000 norska kronor.

Även Utrikesdepartementet i Norge ger stöd till organisationer för kvinnoinriktade projekt i utvecklingsländer. Dessutom får de politiska partierna partistöd. Även kommuner ger partistöd. Det utgår inte några egna bidrag till de politiska partiernas kvinnoorganisationer. Inte heller paraplyorganisationer, nationella organisa-

tioners kvinnoförbund, andra liknande organisationer på lokal nivå, samt lokalavdelningar av landstäckande organisationer får bidrag.

Danmark

I den danska stadsbudgeten finns ett årligt statligt stöd på 1,1 miljoner danska kronor till Kvinderådet, som är en paraplyorganisation för omkring 40 kvinnoorganisationer. Bidraget handläggs av Jämställdhetsavdelningen på Socialdepartementet.

Island

På Island får de politiska kvinnoförbunden inte något särskilt ekonomiskt stöd. Enligt Jafnréttisstofa (Office for Gender Equality) kan kvinnoorganisationer på Island få ett basbidrag. Beloppen är små och organisationerna kan inte utgå ifrån att de får bidrag. Det är parlamentets kommittéer som handlägger bidragen, men det är regeringen som har sista ordet. Kvinnoförbunden inom de politiska partierna får inte statlig stöd.

Färöarna

På Färöarna finns organisationen Kvinnufelagasamskipan Føroya (KSF), som är en paraplyorganisation för kvinno- och husmodersföreningar på Färöarna. Organisationen får inte något statligt stöd. Den finansierar sin verksamhet genom att varje medlemsförening betalar medlemsbidrag till KSF.

5.8 Kvinnoorganisationer bildade på etnisk grund

5.8.1 Invandrarorganisationer

Enligt direktiven skall utredaren överväga förutsättningarna för att bredda basen så att det statliga bidraget omfattar olika mindre kvinnoorganisationer, som skulle behöva stöd för att kunna påverka i samhället och för att förbättra sin situation. Det gäller t.ex. kvinnor från nationella minoriteter och kvinnor med invandrarbakgrund.

För att få ytterligare en bild av kvinnors organisering och inflytande i organisationer bildade på etnisk grund, anlidade utredaren forskaren Diana Mulinari på Sociologiska institutionen vid Lunds universitetet. Hon har överlämnat ett underlag till utredningen om invandrarorganisationer i den svenska välfärdsstaten.

Mulinari menar att historiskt har den svenska invandrapolitiken utgått från att migranter skall inkluderas som likvärdiga medborgare med samma rättigheter och skyldigheter. Den svenska invandrapolitiken skiljer sig därigenom från exempelvis den tyska modellen, som baseras på ett gästarbetarsystem.

Men den svenska invandrapolitiken skiljer sig också från de övriga nordiska länderna. Det gäller antalet invånare med en bakgrund i andra länder. Det gäller också de stora variationerna beträffande region, etnicitet, klass, kön, religion och språk som kännetecknar migranter och deras barn i Sverige (Ålund och Schierup 1991).

Rätten att organisera sig som invandrare

Mulinari framhåller att rätten att organisera sig i egenskap av invandrare, eller utifrån specifikt etniskt bakgrund, har varit en grundläggande rättighet som den svenska staten har garanterat dem. Hon anser att invandrarorganisationerna har spelat och spelar en central och viktig roll i fördjupningen och utvidgningen av demokratin. Det har skett både genom att de ger röst åt invandrarernas krav och genom att de skapar en arena för organisering och deltagande.

Mulinari påpekar emellertid att en del forskare och aktivister hävdar att det statliga stödet till invandrarorganisationer har haft oanade, och till en viss del negativa, konsekvenser. Per Wirtén, chefsredaktör för tidskriften Arena, har sammanfattat kritiken. Han skriver:

Den svenska pluralismen har fått sitt kanske tydligaste uttryck i invandrarföreningar. Ett fenomen som initierades av svenska myndigheter för att få en förmedlande länk mellan statsapparater och främlingar. Invandrarna skulle organisera sig efter tänkta etniska och nationella gränsdragningar. För att få bidrag krävdes etnisk homogenitet. Invandrarna splittrades upp i en etnifierad mosaikprodukt av en integrationspolitik präglad av social ingenjörskonst. Sociologerna Alexandra Ålund och Carl-Ulrik Shierup har kallat denna speciella svenska pluralism för en vertikal mosaik med svenskheten som övergripande mål (Wirtén, 2002).

Mulinari anser att invandrarorganisationerna speglar det samhälle som människor lever i. De visar, som alla andra svenska organisationer, en hög grad av manlig dominans. Ofta är det män som befinner sig på centrala poster. En aspekt, som hon anser grundläggande, är den tendens som finns bland de flesta statliga myndigheterna, att stödja männen som representanter för etniska grupper. De accepterar passivt, och ibland uppmuntrar, att män talar i egenskap av etniska representanter och i kulturens namn.

Mulinari anser att det är mycket som tyder på att statliga resurser fördelas högst ojämnt mellan könen inom ramen för invandrarorganisationer. Det är i huvudsak män som har fått tillgång till de resurser som har funnits.

Hon betonar emellertid att denna kritik inte riktas enbart mot invandrarorganisationerna. Den riktar sig också mot den svenska staten som har givit stöd, och i vissa sammanhang förstärkt den manliga dominansen, genom transfereringen av statliga resurser till män med syfte att administrera olikheter genom invandrarföreningar.

Mulinari hävdar att invandrarorganisationer har tillkommit genom staten och dess särskilda integrationspolitik. Denna integrationspolitik grundades genom att skapa organisationer, där medlemskapet baseras på nationell och etnisk bakgrund. Det innebär att organisationerna förstärker skillnader mellan vi och dem, ofta i kulturella termer.

Enligt Mulinari har kritiken mot invandrarföreningars former för organisering kommit från olika håll, inte minst från invandrarkvinnorna.

Utan att förringa den viktiga roll som invandrarföreningar har haft, pekar dock Mulinari på att många invandrarkvinnor är kritiska mot invandrarföreningarna. Många har tvingats att hitta andra vägar och andra former för organisering för att kunna utveckla sin vardag.

5.8.2 Nya modeller för kvinnoorganisering?

Enligt Mulinari är invandrarkvinnors organisationsformer fortfarande ett outforskat område. Hon menar att det är möjligt att identifiera två typer av strategier:

- kvinnor som väljer att organisera sig inom ramen för de redan etablerade folkrörelserna och
- kvinnor som föredrar att fortsätta att arbeta aktivt inom ramen för invandrarorganisationer, men med större krav på autonomi och med fokus på kvinnors specifika intresse.

Mulinari framhåller att det finns en koppling mellan dessa olika strategier och former för kvinnors organisering. Den första gruppen har valt att delta i de redan etablerade ramarna för organisering, där fackföreningar är en central arena, eller att skapa nya former för kvinnoorganisering t.ex. Terrafem. Den andra gruppen har fokuserat på organisering inom ramen för deras etnicitet, men också lokala tillhörighet.

Mulinari menar att den svenska fackföreningsrörelsen har varit ett viktigt alternativ till den sociala kontroll som kvinnor upplevt. Facket är ett legitimerande rum för könsöverskridande beteende. Närvaron av kvinnor i facket bekräftas av genomförda studier som har identifierat skilda politiska karriärvägar för kvinnor och män inom rasifierade grupper (Jones-Correa, M 1998).

Enligt Mulinari är det mycket som tyder på att det inte är inom den svenska kvinnorörelsen, utan inom de etablerade politiska partierna och de gamla sociala rörelserna, till exempel fackföreningsrörelsen, som invandrarkvinnor (migranta kvinnor) har skapat och till viss del hittat sin plats.

Hon påpekar att analysen fångar kvinnor som själva har migrerat. Hon anser att det är mycket som tyder på att ”andra generationens invandrare” utvecklar andra former för organisering som överskrider fixerade etniska identiteter. Deras rätt att tillhöra, det vill säga deras framtid i Sverige, är centralt på agendan. Samtidigt bidrar gruppen till att introducera frågor rörande transnationalism och antirasism inom ramen för den svenska kvinnorörelsen.

Nätverk har brutit isolering

Mulinari tycker också att det är nödvändigt att lyfta fram kvinnors centrala bidrag till skapandet av invandrarorganisationer i Sverige och den vitala roll som dessa organisationer har haft inom ramen för vad som ofta uppfattades som ett fientligt samhälle. Det är således inte bara staten som har "skapat" dessa organisationer. Dessa kvinnor har erbjudit stöd och skapat nya nätverk som har brutit isolering och erbjudit andra former för vardagssolidaritet. Hon menar att det är viktigt att identifiera och stödja denna typ av informella nätverk, som har en nödvändig och central roll för många de första åren i Sverige (Wuokko Knocke och Roxanna Ng, 1999).

Mulinari påpekar att i en internationell jämförelse är Sveriges andel av självständiga kvinnoorganisationer relativt liten. Det som historiskt har kännetecknat kvinnors organisering i Sverige är att de i hög utsträckning har organiserat sig tillsammans med män och under de statligt reglerade invandrarföreningarna.

I början av 1980-talet, genom aktiv kvinnomobilisering, utvecklades kravet att skapa kvinnosektioner inom en rad invandrarföreningar. I dag finns det kvinnosektioner i flera invandrarföreningar. Enligt Mulinari är det tydligt, när man studerar invandrarföreningarnas historia, att kvinnor har varit aktiva och att kvinnors könskamp har varit närvarande. Detta har inneburit en bättre kvinnorepresentation på högre nivåer i organisationerna.

Men det största problem som dessa kvinnor upplever är enligt Mulinari avsaknaden av separat statligt stöd. Hon menar också att kvinnors organisering förhindras genom det sätt på vilket staten reglerar resurserna. Krav på antal medlemmar och nationell spridning förhindrar kvinnor och gör det svårare att arbeta för att uppfylla dessa administrativa krav.

5.8.3 Hinder för kvinnors organisering

De mest traditionella och etnocentriska förklaringarna till vad som uppfattas vara invandrarkvinnors bristande organisering är enligt Mulinari baserade på kulturalistiska förklaringar. Tonvikten ligger på skillnader mellan det västerländska/moderna och det icke-västerländska/traditionella, där det västerländska och moderna kopplas till kvinnors självständighet och kvinnors frigörelse.

Det är enligt Mulinari självklart att många kvinnor upplever patriarkalt motstånd inom familjen mot organisering, men det är enligt svensk genusforskning inte enbart migranta kvinnor som utsätts för patriarkala påtryckningar.

Hon pekar på att Wuokko Knocke (1986) i sin studie om kvinnor och fackföreningsrörelsen tydligt visar att av de förvärvsarbetande kvinnorna från Jugoslavien och Chile hade nästan alla varit medlemmar i facket i sitt hemland. Hennes egen forskning visar också på en betydande grad av fackligt deltagande och aktivism från vissa grupper av kvinnliga politiska flyktingar samt lyfter fram kvinnors aktiva roll i invandrarorganisationer.

Denna växande grupp av kvinnor, som deltar i olika former av organisering, uppfattas utifrån det offentliga sammanhangets föreställning om invandrarkvinnor som en avvikelse från hur en riktig invandrarkvinna är (traditionell, förtryckt, okunnig etc.) (Rosaldo 1993). Dessa kvinnor behandlas alltid som undantaget som bekräftar regeln för att därigenom befästa rasistiska stereotyper av invandrarkvinnor.

Mulinari påpekar att historiskt har kvinnor haft huvudansvaret för hem och barn i Sverige. Hon påminner om att mäns deltagande på den offentliga arenan har varit, och fortfarande är, beroende av kvinnornas obetalda arbete i hemmet. Att delta på högre nivå i organisationer, betyder ofta två eller tre upptagna kvällar i veckan. Villkoren för moderskap varierar mellan olika grupper av kvinnor.

Mulinari menar att skyddandet av barn och ungdomar från rasism genom olika strategier är en del av det vardagliga moderskapet för de flesta migranta kvinnor eller kvinnor med utländsk bakgrund. Det är ett arbete som kräver resurser och tid, och som hindrar många kvinnor från att arbeta politiskt och fackligt (Collins 1990).

Det kanske mest grundläggande är enligt Mulinari att kategorin invandrarkvinnor försvinner ur fokus inom ramen för ett offentligt samtal där jämställdhet kopplas till svenska kvinnor (eller till kvinnor som uppfattas som svenskar) och mångfald kodas som invandrar män och där en allians ofta skapas mellan kvinnor ("svenska") och invandrare (män).

Mulinaris avslutande reflektion är att migranta kvinnor är en högst heterogen grupp. Men de har gemensamma erfarenheter av könsfierad rasism (Mattson och Tesfahuney 2002). Forskning om invandrarkvinnors organisering visar å ena sidan kvinnors aktiva deltagande i en rad olika organisationsformer. Men den visar å

andra sidan också det ingenmansland som invandrarkvinnorna ofta befinner sig i.

Enligt Mulinari befinner de sig dels i periferin för invandrarorganisationerna som kontrolleras av (invandrar)män, dels är de marginaliserade i kvinnoorganisationer kontrollerade av kvinnor som uppfattas som svenskar. Hon menar att inom ramen för denna analys är det vitalt att resurser kanaliseras, som skapar ramar för organisering där invandrarkvinnornas egna behov och krav står i centrum.

Hon betonar att tonvikten måste läggas på invandrarorganisationernas jämställdhetsarbete, inom ramen för en statlig politik som lyfter fram jämställdhetsmål inom alla organisationer, inte enbart när det gäller invandrarorganisationer. Hon betonar också att man måste lyfta fram ett antirasistiskt och mångfaldsperspektiv i de ofta etniskt homogena kvinnoorganisationerna.

5.8.4 Kartläggning av kvinnors organisering och inflytande i riksorganisationer bildade på etnisk grund

Hösten 2003 gjorde Integrationsverket en kartläggning av riksorganisationer bildade på etnisk grund och deras arbete för ökad jämställdhet. Invandrarorganisationer som är riksförbund får i dag statsbidrag som handläggs av Integrationsverket. Syftet med kartläggningen var att Integrationsverket ville få en bild av på vilket sätt riksorganisationerna bedriver sitt jämställdhetsarbete. Utgångspunkten var kvinnors organisering, inflytande och möjlighet att påverka riksorganisationens verksamhet (Integrationsverket, 2004).

Kartläggningen omfattade 29 riksorganisationer som fick organisations- och verksamhetsbidrag under 2003. Huvuddelen av kartläggningen utgick från det material som organisationerna hade lämnat till Integrationsverket såsom verksamhetsberättelser, utvecklingsplaner och stadgar mm. Dessutom genomfördes intervjuer med företrädare för de tio största organisationerna med fler än 5 000 medlemmar.

Totalt fördelade Integrationsverket statligt bidrag till 47 riksorganisationer under 2003. De 29 organisationer som ingick i kartläggningen fick både organisations- och verksamhetsbidrag. Ett krav som ställs för att få verksamhetsbidrag är bland annat arbete för ökad jämställdhet. De 18 organisationer som inte ingick i kartläggningen får endast organisationsbidrag.

Av de 29 organisationer som fick bidrag 2003 var tre självständiga kvinnoorganisationer. Dessa var Riksförbundet internationella förening för invandrarkvinnor, RIFFI, Internationella kvinnoförbundet, IKF samt Bosnien och Hercegovina Kvinnoriksförbund. Bosnisk-Svenska Kvinnoförbundet fick 2003 ett särskilt etableringsbidrag.

När det gällde Integrationsverkets kartläggning av kvinnors organisering inom riksförbunden utgick den från förekomsten av särskilda kvinnosektioner. Kartläggningen visade att 14 riksförbund antingen hade eller planerade att inrätta en kvinnosektion eller ett kvinnoförbund.

- 9 av de 26 riksförbunden hade egna kvinnosektioner
- 2 riksförbund planerade att starta en kvinnosektion
- 2 riksförbund hade självständiga kvinnoförbund som medlemsorganisationer
- 1 riksförbund planerade att starta ett självständigt kvinnoförbund

Flera riksförbund saknade en kvinnosektion på nationell nivå men uppgav att det fanns på lokal nivå. Om de tre kvinnoorganisationerna och de riksförbund som hade självständiga kvinnoförbund undantas hade således 42 procent av riksförbunden särskilda kvinnosektioner.

Åtta av de tio största riksförbunden hade kvinnor representerade i styrelsen. Andelen kvinnor varierade från 9 till 83 procent. I tre riksförbund var en tredjedel av styrelseledamöterna kvinnor.

Uppgifterna i kartläggningen är en uppskattning eftersom den bygger på en analys av organisationernas verksamhetsberättelser, utvecklingsplaner, stadgar och andra dokument. Rapportförfattarens slutsats är att texterna ger en begränsad information om hur kvinnor organiserar sig i förbunden. Det kan innebära att andelen kvinnosektioner är högre.

Kvinnors upplevda situation och möjlighet till inflytande

För att komplettera kartläggningen intervjuade Integrationsverkets utredare företrädare för de tio största organisationerna om kvinnors möjlighet till inflytande i riksorganisationen. De intervjuade var styrelseledamöter och/eller ansvariga för riksorganisationens jämställdhetsarbete.

De intervjuade ansåg att kvinnosektionerna hade en stor betydelse för kvinnors möjligheter att påverka. Trots svårigheter med jämställdhetsarbetet, ansåg de att de hade ett relativt stort inflytande inom organisationen. Nästan hälften ansåg att de hade möjlighet att påverka genom beslutsfattande. Några ansåg att kvinnor hade mest inflytande genom de aktiviteter som de genomförde.

Åtta av de tio företrädarna som intervjuades fanns med i riksförbundets styrelse och kunde på så sätt utöva inflytande genom beslutsfattande. Dessa organisationer hade även kvinnosektioner.

De intervjuade beskrev kvinnosektionernas arbete som mycket betydelsefullt för att öka jämställdheten inom riksförbundet. Det underlättar för kvinnor att samarbeta och stötta varandra i arbetet med att lyfta fram kvinnors behov, rättigheter och positioner i riksförbunden. De flesta av de intervjuade ansåg att de hade ett starkt behov av att träffas gemensamt utan män.

Men de intervjuade pekade också på olika svårigheter med att öka jämställdheten inom förbunden. Bland det som nämndes var manliga normer, dålig ekonomi, kvinnors osäkerhet och ovana, kvinnors bristande aktiva deltagande, dubbel diskriminering av kvinnor med bakgrund från andra länder och få engagerade ungdomar.

De olika företrädarna gav även förslag på strategier för att komma till rätta med dessa problem. Förslag som betonades var ökad utbildning, kompetensutveckling samt handledning om jämställdhet inom förbundet. Även myndigheternas stöd efterfrågades. Andra förslag på åtgärder var utbildning i mötesteknik och barnpassning för att involvera fler kvinnor på lokal nivå. För att värva fler ungdomar till verksamheten framhölls bland annat kurser, seminarier, nätverk samt betydelsen av positiva förebilder.

Den slutsats som Integrationsverkets utredare drar är att kvinnosektionerna är betydelsefulla. De ger kvinnor en möjlighet att samarbeta och stötta varandra i arbetet med att lyfta fram kvinnors behov, rättigheter och positioner i riksförbundet. Hennes slutsats är att om en organisation har en kvinnosektion eller liknande finns det större möjligheter för kvinnor att utöva inflytande i förbundet.

5.8.5 Enkät om kvinnoorganisationer bildade på etnisk grund

De kvinnokommittéer och kvinnogrupper som finns inom invandrarorganisationerna är som regel inte några självständiga organisationer i juridisk mening. De har därmed inte någon möjlighet att få stöd från Integrationsverket. De kan inte heller få bidrag enligt förordningen om stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

För att en kvinnoorganisation skall få stöd till sin centrala verksamhet skall den ha minst 1 500 medlemmar och att ha en geografisk spridning i hälften av alla län. Enligt förordningen kan dock invandrarkvinnors organisationer i särskilda fall medges undantag från kravet att organisationen skall ha lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner. Ingen organisation har dock hittills ansökt om särskild prövning.

I dag är det två organisationer, som särskilt organiserar kvinnor med invandrarbakgrund och som uppfyller kraven i förordningen om stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Det gäller Riksförbundet internationella föreningar för invandrarkvinnor (RIFFI), och Internationella kvinnoförbundet (IKF).

I den enkät som utredningen skickade ut till 127 kvinnoorganisationer/nätverk/kommittéer under hösten 2003, pekade flera av de kvinnoorganisationer som är organiserade på etnisk grund på svårigheten med att nå upp till kravet om antalet medlemmar. En av organisationerna uppgav att man under de första tre åren hade fått statsbidrag från Integrationsverket. Men bidraget hade upphört eftersom organisationen inte uppfyllde medlemskravet för verksamhetsbidrag.

Ett av de svarande kvinnoförbunden har 4 000 medlemmar och får statligt stöd från Integrationsverket, men inte som kvinnoorganisation. De har ingen kanslist anställd och beskriver sitt behov av mer resurser för att kunna nå ut till fler kvinnor. De framhåller att det ständigt kommer nya invandrare till Sverige som inte känner till det svenska samhället och kvinnors rättigheter i Sverige. Många av dessa kvinnor har aldrig arbetat. Genom möten, konferenser och veckoslutskurser kan dessa kvinnor få ett ökat självförtroende och uppmuntras till att arbeta och utbilda sig.

Av svaren från invandrarkvinnornas organisationer framgår också att det är mycket komplicerat att söka bidrag, vilket de anser drabbar invandrarorganisationerna särskilt hårt. De har inte heller samma personliga kontakter med handläggare som andra organisa-

tioner har. Deras behov hamnar därför lätt mellan stolarna. De anser att det måste vara möjligt att få stöd för det arbete man bedriver och inte för hur många medlemmar man har.

5.8.6 Seminarium om kvinnors organisering bildad på etnisk grund

Av de 127 kvinnoorganisationer/nätverk/kommittéer som fick den enkät som utredningen skickade ut under hösten 2003 ingick de 47 riksförbund som får stöd av Integrationsverket. Det var dock bara ett fåtal av dessa organisationer som besvarade enkäten.

För att kunna ta del av synpunkter från dessa organisationer och deras erfarenheter, behov och önskemål, inbjöd därför utredaren representanter från dessa organisationer till ett särskilt seminarium för att diskutera frågor kring bidrag till kvinnoorganisationer på etnisk grund. I seminariet deltog ett 20-tal kvinnor, som representerade femton olika kvinnoorganisationer (-sektioner, -förbund), bildade på etnisk grund (utredningens arkiv, dnr 24/03).

De frågeställningar som avhandlades vid seminariet gällde:

- synpunkter på bidraget,
- rollen för invandrarkvinnors organisationer i dag och i framtiden,
- relationen till moderorganisationen,
- krav på självständig organisation,
- särskilda medel till invandrarnas kvinnoorganisationer.

En tydlig uppfattning som kom till uttryck vid seminariet var att man avvisade det nuvarande kravet om att kvinnoorganisationer skall vara juridiskt självständiga organisationer för att få statligt stöd. Det är endast Riksförbundet för Invandrarkvinnor, RIFFI, och Internationella Kvinnoförbundet, IKF, som är egna självständiga organisationer i dag.

Deltagarnas invändning mot kravet på självständighet var främst att föreningarna riskerar att splittras om kvinnor bildar en egen organisation. I lokala föreningar, med kanske 50–60 medlemmar, kan det i praktiken innebära att 10–20 kvinnor i så fall skulle bilda en egen förening.

Samtidigt pekade flera av deltagarna på, när det gäller verksamheten i etniska organisationer, att det är kvinnorna som konkret arbetar med integration. De står också för en betydande del av

insamlingsverksamheten. Kvinnorna bakar och säljer bröd, ordnar fester, medan männen sköter kontakterna med myndigheter m.m.

För några är det självklart att kvinnorna själva skall styra över sina medel och ha egna konton. Men för andra är situationen svårare. Flera av deltagarna vittnade om att man lever på moderorganisationens goda vilja. Kurdiska kvinnoförbundet får exempelvis inte några pengar från sin moderorganisation.

När en grupp kvinnor tidigare försökte bilda en egen organisation blev de uteslutna. Eftersom dubbelt medlemskap inte accepteras vid ansökan om statliga rikstäckande bidrag, får Kurdiska Kvinnoförbundet inte stöd från Integrationsverket, vilket leder till att kvinnorna går ur moderorganisationen och bildar en egen organisation.

Flera deltagare i seminariet pekade på att kvinnor med invandrarbakgrund behöver extra stöd och hjälp. Dessa kvinnor saknar ofta information och kunskap om det svenska samhället. De behöver stöd och information om hur man kan organisera sig och hur man kommunicerar med det svenska samhället. De behöver också information om var man söker bidrag för verksamheten eller för olika projekt.

Ett av förslagen på seminariet var att staten borde ställa krav på att en del av det statliga stödet skall öronmärkas till kvinnornas organisationer. Kravet på att en organisation aktivt arbetar med kvinnornas organisering kan följas upp genom att antalet kvinnor i styrelserna redovisas, samt intygas genom mötesprotokoll, verksamhetsberättelser och verksamhetsplaner.

Flera deltagare vid seminariet vittnade också om att medlemmarna i längden inte orkar arbeta helt ideellt. De behöver ekonomiskt och annat stöd för sin verksamhet.

Ett annat önskemål som framkom var att det bör finnas ett särskilt organ eller en myndighet som organisationerna kan vända sig till för att få information och svar på frågor. Deltagarna framhöll fördelarna med att kunna diskutera exempelvis ansökningar om projektpengar vid ett särskilt möte i stället för att skriva ansökningar. Flera deltagare upplevde att ansökningar och remisser är både tids- och kunskapskrävande, där de som behärskar det svenska språket och kan labyrintherna i det svenska samhället har ett försprång.

5.9 Utredarens slutsatser

Betydelsen av det statliga stödet

Mina slutsatser är att tillkomsten av det statliga stödet i början av 1980-talet var en markering av kvinnoorganisationernas betydelse som folkrörelse och pådrivare för att förbättra kvinnors ställning i samhället samt för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Den utvärdering av stödet, som gjordes 1992, visade att stödet hade inneburit en viss basstrygghet för de organisationer som fick stöd. Det hade underlättat för organisationerna att planera sin verksamhet, bedriva kurser etc. Kvinnoorganisationerna hade jämförts med andra organisationer som fick organisationsstöd.

Under den 20-årsperiod som stödet har funnits, har antalet organisationer som fått stöd nästan fördubblats från 10 till 18 organisationer 2004.

För några kvinnoorganisationer är bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet, tillsammans med medlemsavgifter och projektstöd, den enda inkomstkällan. Men för de flesta av organisationerna utgör hela det beviljade bidraget en liten del av de totala intäkterna för deras verksamheter.

Nära hälften av de kvinnoorganisationer som får stöd har en koppling till en "moderorganisation", ett politiskt parti eller ett trossamfund och får som regel ett anslag från denna. Dessa kvinnoorganisationer understryker dock att det statliga stödet medför en högre grad av självständighet och större möjlighet att driva "kvinnofrågor".

Jag har funnit att det rörliga bidraget bidrar till kvinnoorganisationernas förnyelse- och utvecklingsverksamhet och har stor betydelse för alla kvinnoorganisationer.

Kvinnoorganisationerna uppvisar en mångfacetterad verksamhet med skilda inriktningar, skilda arbetsätt och skilda förutsättningar. Utveckling av den egna verksamheten är centrala frågor i kvinnoorganisationerna.

Kvinnoorganisationer som förlorat det statliga stödet

Jag har också undersökt fem kvinnoorganisationer som har förlorat sitt statliga stöd och vad detta har fått för effekter. Några har förlorat sitt stöd därför att de inte lever upp till kravet om minst 1 500 medlemmar. För ett par av de politiska kvinnoorganisationerna var

anledningen att man har övergått från att ha varit ett förbund, till att bli en mer nätverksinspirerad organisation inom sitt parti.

För samtliga innebär det statliga stödet en ekonomisk trygghet och möjlighet att agera. Men sedan stödet upphörde har organisationerna bedrivit sin verksamhet under andra ekonomiska förutsättningar. Ingen av organisationerna har kunnat ersätta det statliga stödet genom andra bidrag eller inkomstkällor.

För ett par av organisationerna har det uteblivna stödet inneburit att de har kommit in i en negativ spiral. Den svagare ekonomin, som innebär en lägre verksamhetsgrad, gör det svårt att värva nya medlemmar.

De båda politiska kvinnoorganisationerna anser att de är missgynnade därför att de har valt en annan organisationsform än de övriga politiska kvinnoorganisationerna. Detta har gått ut över verksamheten. Organisationerna anser att det är verksamheten som borde vara det som avgör vem som får statligt stöd, inte antalet medlemmar.

Kvinnorganisationer som inte får statligt stöd

Jag har i en enkätundersökning funnit ett 60-tal kvinnoorganisationer som inte får något statligt stöd därför att de inte uppfyller samtliga villkor i den nuvarande förordningen. Av dessa är något mer än hälften ideella föreningar, även om de flesta kallar sig nätverk. Endast ett fåtal kallar sig nätverk och saknar juridisk form.

Det finns ett tiotal kvinnokommittéer eller nätverk som är verksamma inom en annan organisation. Det finns ett tiotal paraplyorganisationer med andra organisationer som medlemmar och några använder stiftelseformen. Ungefär hälften är verksamma på såväl nationell som regional/lokal nivå. Ungefär en tredjedel är endast verksamma på regional/lokal nivå.

Genom en aktiv kvinnomobilisering i början av 1980-talet bildades särskilda kvinnosektioner inom en rad invandrarföreningar. De flesta av dessa har avvisat kravet om att en kvinnoorganisation måste vara en juridiskt självständig organisation för att få statligt stöd. Ett sådant krav riskerar att splittra föreningarna.

Den svenska kvinnorörelsen har ett mycket stort internationellt engagemang i jämställdhetsfrågor. Många av kvinnoorganisationerna bedriver dessutom internationellt biståndsarbete. Flera organisationer har påtalat att det är ohållbart att det inte finns något

särskilt stöd för internationellt arbete, speciellt inom EU:s och FN:s ramar.

Nivån på och villkoren för det statliga stödet

Min slutsats är att det statliga stödet till kvinnoorganisationerna är för litet.

Jag anser att den nuvarande nivån på stödet inte avspeglar den stora insats som kvinnoorganisationerna gör. Antalet kvinnoorganisationer överskrider vida de 18 som i dag får stöd. Om kvinnoorganisationerna skall kunna fortsätta att arbeta både med kvinnors ställning och samhällets demokratiska utveckling, måste stödet öka avsevärt.

Stödet är inte anpassat till den mångfald av organisationer och organisationsformer som finns inom kvinnorörelsen. Det måste vara möjligt för fler organisationer att söka bidrag. Det gäller bl.a. kvinnokommittéer inom organisationer som är bildade på etnisk grund.

Jag anser att i denna ökning bör det, förutom ett basfinansiellt stöd och verksamhetsstöd, också finnas möjligheter att söka bidrag för kvinnoorganisationens internationella arbete.

6 Jämställdhet i folkrörelser och föreningsliv

6.1 Inledning

Riksdagen och regeringen har slagit fast att jämställdhet är ett politiskt prioriterat mål som skall genomsyra hela samhället. Mot den bakgrunden skall utredaren enligt direktiven undersöka vilka krav avseende jämställdhet som ställs generellt på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag. Utredaren skall särskilt kartlägga och jämföra de krav som ställs för att en organisation skall kunna få bidrag samt kraven på redovisning.

Utifrån slutsatserna i denna analys skall utredaren sedan lämna förslag på hur frågan om krav avseende jämställdhet i den statliga bidragsgivningen till folkrörelser och föreningar skall behandlas fortsättningsvis.

I detta kapitel redovisar utredaren inledningsvis jämställdhetspolitikens framväxt och utveckling. Därefter diskuteras jämställdhetspolitiken och folkrörelserna. En slutsats är att jämställdhet betraktas av många folkrörelser som en "icke-fråga", vilket kan bero på att den könsneutrala hållningen innebär att kön har osynliggjorts.

Nästa avsnitt behandlar kvinnor och män i civilsamhället. Där utforskas bestämningsfaktorer för, omfattning av och inriktning på kvinnors och mäns engagemang inom delar av civilsamhället, med fokus på könsrollsmönster.

Huvuddelen av kapitlet behandlar jämställdhetskrav och redovisning vid statlig bidragsgivning till ideella organisationer. Även lokal och regional bidragsgivning granskas ur ett jämställdhetsperspektiv. Kapitlet avslutas med utredarens slutsatser.

6.2 Jämställdhetspolitikens framväxt och utveckling

6.2.1 Jämställdhetspolitikens mål

När stödet till kvinnoorganisationerna infördes 1982 ansågs jämställdhet i första hand vara en fråga som angick kvinnor. Numera är dock jämställdhet en fråga som berör samhället i stort, såväl kvinnor som män. Sedan stödet till kvinnoorganisationerna inrättades har samhällets syn på jämställdhet utvecklats och regeringens arbetsformer för jämställdhetsarbetet förändrats.

En särskild jämställdhetspolitik började utformas redan under 1970-talet. 1972 tillsattes en delegation för jämställdhet mellan kvinnor och män. Delegationen var främst ett serviceorgan till regeringen. Den största satsningen gjordes på frågor som rörde arbetsmarknad. 1976 fick Arbetsmarknadsdepartementet ansvar för jämställdhetsfrågorna.

1979 kom den första jämställdhetslagen. 1980 inleddes den organisatoriska uppbyggnaden av jämställdhetspolitiken i och med inrättandet av Jämställdhetsombudsmannen, JämO. I Regeringskansliet inrättades en jämställdhetsenhet 1982.

1992 trädde en reviderad jämställdhetslag (1991:433) i kraft. Den blev ett viktigt verktyg för att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, anställningsvillkor och andra arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet. Lagen innehåller förbud mot trakasserier och diskriminering på grund av kön vad gäller lön, rekrytering, befordran, uppsägning m.m. Vidare ställs krav på att arbetsgivaren skall vidta aktiva åtgärder för att uppnå jämställdhet på arbetsplatserna. Därför skall en årlig jämställdhetsplan upprättas.

1994 beslutade riksdagen om en strategi för jämställdhetspolitiken (prop. 1993/94:147). Strategin innebär att jämställdhetsperspektivet skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer i samhället, s.k. jämställdhetsintegrering. Den utesluter dock inte en fortsatt prioritering av särskilda insatser för kvinnor eller män. Kvinnor är fortfarande underordnade män inom väsentliga områden i samhället.

I den jämställdhetspolitiska propositionen *Delad makt delat ansvar* (prop. 1993/94:147) som föregicks av tidigare propositioner (1987/88:105 och 1990/91:113) angavs att det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är ett samhälle där kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsent-

liga områden i livet. Utifrån detta övergripande mål formulerades sex delmål:

- en jämn fördelning av makt och inflytande,
- samma möjligheter till ekonomiskt oberoende,
- lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter i arbetet,
- lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger,
- delat ansvar för hem och barn,
- frihet från könsrelaterat våld.

Dessa mål gäller fortfarande för jämställdhetspolitiken.

6.2.2 Jämställdhetspolitikens utveckling

En viktig del i jämställdhetsintegreringen, är således att myndigheterna har ett tydligt ansvar för genomförandet av jämställdhetsmålen inom sina olika sakområden. Cirka 230 myndigheter lyder direkt under regeringen. Förutom att varje departement inom Regeringskansliet har ansvar för jämställdhetsfrågorna inom sina ansvarsområden, har myndigheterna sedan 1995 detta ansvar indirekt genom verkförordningens krav, eller direkt genom konkreta uppdrag och återrapporteringskrav i regleringsbreven. Detta har inneburit att antalet aktörer med ansvar för jämställdhetspolitiken har ökat.

I linje med den uttalade strategin om jämställdhetsintegrering och i syfte att stärka jämställdhetsarbetet på regional och lokal nivå, föreslog regeringen i propositionen *Delad makt delat ansvar* (prop. 1993/94:147) att jämställdhetsorganisationen skulle förstärkas. Detta skedde i och med inrättandet av experter för jämställdhet på Länsstyrelserna 1995.

I instruktionen för länsstyrelserna framgår att de skall ha en särskild sakkunnig för frågor om jämställdhet mellan kvinnor och män. Han eller hon skall utifrån de nationella målen för jämställdhetspolitiken främja jämställdhetsarbetet i länet och medverka till att integrera jämställdhetsaspekten i länsstyrelsens uppgifter.

Länsstyrelserna är således de enda myndigheter som formellt genom förordning (2000:864) är ålagda att inrätta en särskild organisation för att bistå myndigheten i arbetet med jämställdhetsintegrering. En utvärdering av jämställdhetsarbetet vid länsstyrel-

serna har genomförts (Länsstyrelsernas jämställdhetsarbete 1998–2002, Regeringskansliet 2003).

Vissa andra myndigheter har i regleringsbrev fått i uppdrag att inrätta samordnings och stödfunktioner i sitt jämställdhetsarbete. En del myndigheter har på eget initiativ inrättat en organisation med ansvar för att bevaka och stödja arbetet med jämställdhetsintegrering internt.

Riksrevisionsverket (RRV) har utvärderat regeringens styrning av jämställdhetspolitiken genom utfärdande av regleringsbrev till myndigheterna. Riksrevisionsverket bedömde att de större, samt en del av de medelstora myndigheterna, har inrättat organisationer för sitt arbete med jämställdhetsintegrering. RRV:s granskning visar att cirka hälften av myndigheterna 1999 hade någon form av uppdrag eller åiterrapporteringskrav som gällde jämställdhet i de årliga regleringsbrev. Utvärderingen visar också att det fanns en otydlighet och inkonsekvens i styrningen. Sannolikt har detta samband med att målen för jämställdhetspolitiken är alltför allmänna och otydliga och att indikatorer för att bedöma den förda politikens resultat och effekter i stort saknas (RRV 2000:17).

I regeringens skrivelse *Jämt och ständigt* (2002/03:140), som lämnades till riksdagen våren 2003 och som kan ses som regeringens handlingsplan för jämställdhetspolitiken, betonar regeringen att jämställdhetsperspektivet måste genomsyra all politik och alla verksamheter. Men enligt skrivelsen räcker det inte med att göra detta konstaterande, utan det måste också finnas möjligheter för ansvariga myndigheter att faktiskt genomföra de analyser och vidta de åtgärder som krävs. För att detta skall bli möjligt måste regeringens styrning vara tydlig och myndigheterna måste ha den kunskap och det stöd som behövs.

6.2.3 Översyn av jämställdhetspolitiken

Regeringen beslutade den 11 mars 2004 att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av jämställdhetspolitiken. Till särskild utredare utsåg regeringen Gertrud Åström. Utredaren skall utvärdera jämställdhetspolitikens mål, inriktning, organisation och effektivitet samt pröva om de samhällsförändringar, som har skett under den senaste tioårsperioden, medför att jämställdhetspolitiken bör ges en ny inriktning.

Utredaren skall också analysera och identifiera det offentliga roll och uppgifter för att uppnå jämställdhet. Enligt utredarens direktiv påverkas jämställdheten i samhället av en rad faktorer som staten inte, eller enbart i begränsad utsträckning, kan eller bör ha inflytande över. Det är därför angeläget att utredaren identifierar gränserna för det offentliga roll och uppgifter.

Dessutom skall utredaren överväga vilka mål som bör gälla för statens insatser i den framtida jämställdhetspolitiken och lämna förslag till sådana mål. Utredaren skall också föreslå resultatindikatorer som kan användas för att utvärdera om målen uppfylls. Målen skall utgå från analysen av det offentliga åtagandet samt kunna ingå i nuvarande modell för mål- och resultatstyrning och vara verksamhetsanpassade. Förslaget skall utgå från en analys av vilka frågor som i dag och framgent är mest angelägna för jämställdhetspolitiken.

Utredaren skall analysera och bedöma hur den nuvarande organisationen för jämställdhetspolitiken fungerar och lämna förslag till den framtida organisationen och inriktningen av jämställdhetsarbetet. Utredaren skall redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 juni 2005 (dir. 2004:18).

6.3 Jämställdhetspolitiken och folkrörelserna

6.3.1 Jämställdheten i föreningslivet

År 2001 inrättades folkrörelsepolitiken som ett eget politikområde i statsbudgeten. Det övergripande målet för folkrörelsepolitiken är att medborgarna skall ha bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av folkrörelser och föreningar. Ett av syftena med att politikområdet inrättades var bl.a. behovet av att skapa ett samlat synsätt och agerande från statens sida när det gäller villkor och förutsättningar för föreningslivets verksamheter.

Folkrörelsepolitiken omfattar speciella frågor som rör människors möjligheter att organisera sig i folkrörelser, föreningar och liknande sammanslutningar. Den omfattar också villkoren och förutsättningarna för dessa sammanslutningar. Dessutom omfattar politikområdet regeringens förvaltningsmyndigheters samverkan med föreningslivet samt statistik, forskning och övrig kunskapsbildning om folkrörelser och övriga föreningslivet.

Inom ramen för folkrörelsepolitiken pågår det ett arbete med att utveckla system och metoder för att framställa statistik och kvalitativ information som synliggör den verksamhet som dessa folkrörelser och föreningar bedriver. Exempelvis har SCB på regeringens uppdrag undersökt föreningslivet i Sverige (SCB rapport 98, 2003).

Studien visar att föreningslivets klasskaraktär består. Högutbildade, höginkomsttagare och högre tjänstemän är överrepresenterade nästan överallt, särskilt i fråga om förtroendeposter. Det gäller i synnerhet humanitära organisationer.

Studien visar att skillnaderna mellan kvinnors och mäns deltagande i föreningslivet inte är särskilt stora. Det finns dock skillnader mellan könen när det gäller aktivitetsmönster. Det är något fler män som är medlemmar i någon organisation. Men männens deltagande sker oftare på högre nivå. De deltar oftare aktivt i föreningens verksamhet. De har oftare förtroendeuppdrag och fler män talar på möten och påverkar beslut. Undersökningen visar en särskilt stark överrepresentation för män i övre medelåldern, 45–64 år, när det gäller förtroendeuppdrag, aktivt deltagande och personlig agerande i föreningslivet.

SCB:s studie visar också att könsuppdelningen består i föreningslivet. Kvinnor är engagerade inom omsorg, solidaritet, kultur och religion. De är överrepresenterade i humanitära organisationer, patientorganisationer, föräldraföreningar, religiösa organisationer och kulturföreningar. Männens dominerar inom motor, idrott, hobbyföreningar, frivilliga försvarsorganisationer men också inom politiska partier, ordenssällskap och aktieföreningar.

I skrivelsen *Jämt och ständigt* betonar regeringen att SCB-rapportens slutsatser om jämställdhet i föreningslivet är viktig kunskap för att regeringen skall kunna bedriva en folkrörelsepolitik med ett jämställdhetsperspektiv. I skrivelsen anges att förutsättningarna för kvinnors och mäns deltagande på lika villkor inom föreningslivet är en av de frågor som behandlas inom ramen för Folkrörelseforum, som är en formaliserad dialog mellan regeringen och föreningslivet.

6.3.2 Vem gör vad i folkrörelserna?

En fråga som man kan ställa sig är om det i definitionen och uppbyggnaden av ideella organisationers mekanismer finns något som bidrar, eller har bidragit, till att utestänga kvinnor och andra grupper eller som osynliggör eller osynliggjort deras insatser.

För att få reflektioner från såväl praktiska erfarenhet av jämställdhetsarbete, som från forskningen, har utredaren anlitat konsulten Mia Hanström som lämnat ett underlag till utredningen om ojämställdhet bland ideella organisationer. Hanström menar att det är ett fåtal folkrörelser som bedriver ett aktivt jämställdhetsarbete, trots att jämställdhet, precis som andra jämlikhetsfrågor, skall vara en del i demokratiarbetet. Frågan om jämställdhet uppfattas som en "icke-fråga".

Hanström anser att många folkrörelser verkar förhålla sig till målen med svenskt jämställdhetsarbete, dvs. att kvinnor och män skall ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter, som om dessa mål redan är uppnådda i den egna organisationen. Jämställdhet verkar inte vara en fråga på organisationernas dagordning. Detta trots att det finns forskning och fakta som har synliggjort orättvisor med kön som grund. Hennes erfarenhet är att endast ett fåtal organisationer har sett det som en angelägenhet att skärskåda den egna organisationen utifrån ett genusperspektiv.

Ojämlika förhållanden i föreningslivet

Forskarna Agneta Stark och Robert Hamrén har gjort en kunskapsöversikt om frivilligarbete (Stark och Hamrén, 2000). De beskriver hur frivilligarbete kan vara ett sätt för män att förstärka sina politiska resurser och redan existerande sociala nätverk, medan kvinnor ofta utför arbete som inte innebär direkt inflytande i olika beslut. De menar att frivilligsektorn genomsyras av ojämlika maktrelationer för könen. Den traditionella bilden där engagemang i föreningslivet ses som ett grundläggande inslag i demokratin och där medborgarna via föreningslivet och frivilligt arbete skaffar sig inflytande och politiska resurser, stämmer inte.

Även den forskning som gjorts av Jeppsson Grassman och Svedberg visar att män dominerar frivilligarbetet, men att kvinnors frivilligarbete har ökat under 1990-talet. Det skulle i och för sig kunna innebära att frivillighetsarbetet har blivit mer jämställt. Men

enligt forskarna är detta en felaktig bild. Kvinnor återfinns i högre utsträckning än män på platser med mindre makt men med desto större ansvar, exempelvis inom socialt inriktade organisationer. De återfinns också längre ner i beslutshierarkin.

Män återfinns framförallt inom idrottsföreningar, men också inom utbildning, ledarskap, styrelseuppdrag och administration. I de socialt inriktade organisationerna ägnar sig kvinnor oftast åt penninginsamling, information och direkta hjälpinsatser. De har funnit att männen gör en mindre insats i tid räknat och att män oftare har styrelseuppdrag än kvinnor (Jeppsson Grassman och Svedberg i SOU 1999:84, SOU 1993:82).

Liknande slutsatser kommer Stark och Hamrén fram till. De beskriver att flera folkrörelser domineras av kvinnor såväl som aktiver som medlemmar. Det betyder inte att kvinnor har fått större möjligheter att påverka. Enligt forskarna finns det inte någon automatik i detta samband, eftersom resultaten samtidigt visar att män sitter på fler styrelseuppdrag än kvinnor, vilket ger män mer makt att påverka beslut inom organisationerna.

Denna bild bekräftas av de jämställdhetsmätningar av huruvida talartiden användes om Förbundet Vi Unga har gjort vid två av sina förbundsstämmor. Genomgående syns ett talutrymmesmönster där flickor och unga kvinnor har mindre talutrymme än pojkar och unga män. 2001 års mätning visade att pojkarnas talutrymme var 73 procent och tjejernas 27 procent. 2003 ökade flickornas andel till 40 procent och pojkarnas minskade till 60 procent (Förbundet Vi Unga, 2003).

Vi Unga har 2003 också mätt Studieförbundet Vuxenskolas förbundsstämma. Ett liknande mönster syns där 71 procent av taltiden upptas av män och 29 procent av kvinnor. Det är således samma könsmönster som känns igen från andra offentliga sammanhang, men som genom aktivt jämställdhetsarbete i en organisation kan förändras.

Män talar, kvinnor pratar

En rad undersökningar från såväl Sverige som andra västländer visar att män talar mer än kvinnor i offentliga sammanhang. Fördelningen av taltid i könsblandade grupper verkar ofta vara att männen talar 2/3 av tiden och kvinnor 1/3. Kvinnor som yttrar sig mer än

en tredjedel av taltiden uppfattas som pratsamma (Hagman Johansson, 1996).

En av de få organisationer som har undersökt hur medlemmarna upplever sin egen organisation utifrån kön är Röda korset (Stark, Hamrén 2000, Brinkman, Kirchhoff, Lindberg 1997, Björling, Persson, Boman 1996). I denna undersökning synliggörs organisationens mönster som att männen känner sig välkomna i ledning och styrelse och att de upplever hierarkin i organisationen som både oproblematiske och bekväm. Männens syn på kvinnorna inom organisationen är motsägelsefull. Kvinnorna beskrivs å ena sidan som mjuka och känslomässiga och å andra sidan som elaka och konkurrerande (Stark, Hamrén, 2000).

Precis som männen upplever kvinnorna arbetsfördelningen som typiskt traditionell. Männen bär, fixar, kör och sköter kontakterna utåt. Männen håller i klubban och samlar in pengar. Männen använder Röda Korset för karriären. Röda Korset använder kvinnorna för arbete. Männen blir synliga och kvinnorna blir otydliga (Stark, Hamrén, 2000).

Den bild som Agneta Stark och Robert Hamrén synliggör i sin översikt är att kön är en viktig strukturerande faktor inom Röda Korset. Likaså visar de att den idealiserade frivilliga sfären inte är befriad från maktrelationer. Forskarna menar att det inte är förvånande då samma maktrelationer präglar hela samhället.

Deras översikt visar också att kommunernas förhållande till frivilligorganisationerna skiljer sig beroende på om organisationerna domineras av kvinnor eller män. Mansdominerade organisationer tilldelas mer resurser än kvinnodominerade organisationer. De lyfter också fram att frivillighetssektorn står utanför en överordnad kontroll. Den kan betraktas som en frizon där föreställningar om kvinnor och mäns "naturliga" egenskaper kan florerat fritt. Det speglar och bekräftar förmodligen hur fördelningen av makt mellan könen för tillfället ser ut (Stark, Hamrén, 2000).

I den statliga utredningen *Fritid i förändring* (SOU 1996:3) beskrev utredaren att folkrörelserna hade blivit institutionaliserade organisationer, som månar om att bevara rådande maktordningar, i stället för att agera utifrån sina samhällsförändrande ideologier. Utredningen pekade på att det inte ansågs som ett demokratiskt problem att kvinnor inte deltog i lika stor utsträckning som män. Det ansågs inte heller vara en uppgift för folkrörelserna och föreningslivet att påverka en förändring av ojämsställdheten.

Utredningen tillade att en del organisationer visserligen hade bedrivit ett eller flera jämställdhetsprojekt. Men det handlade, liksom övrig traditionell jämställdhetspolitik, oftast om att kvinnor arbetade med jämställdhetsprojektet i ett "avgränsat rum" vid sidan av den ordinarie verksamheten.

6.3.3 Idrotten och jämställdheten

I regeringens skrivelse *Jämt och ständigt* (2002/03:140) påpekar regeringen att de jämställdhetspolitiska mål som gäller i dag, inte täcker in alla de aspekter som är relevanta för jämställdhetspolitiken, t.ex. inom folkrörelsepolitiken och för fördelningen av statsbidrag till de ideella organisationerna.

Regeringen betonar att frågorna om jämställdhet skall ha en framskjuten plats inom folkrörelsepolitiken, i såväl de generella som de specifika insatserna på folkrörelseområdet. En specifik del av folkrörelsepolitiken är idrottspolitiken som inrymmer verksamheter som främjar idrott och motion och bidrar samtidigt till en förbättrad folkhälsa.

Regeringen har i olika sammanhang uttalat att en fri och självständig idrottsrörelse bör ges ett aktivt stöd som är inriktat bl.a. på sådana verksamheter som ger lika möjligheter för kvinnor och män. Regeringen pekar på att idrottsrörelsen under senare år har gjort framsteg när det gäller jämställdhet, men att det återstår en hel del att göra innan svensk idrott kan kalla sig jämställd.

I skrivelsen nämner regeringen att Riksidrottsförbundet år 2000 fick i uppdrag att, i samverkan med Svenska kommunförbundet, leda ett treårigt projekt vars övergripande syfte är att verka för en rättvis fördelning av samhällets samlade resurser för olika idrottsverksamheter, såväl inom som utom den organiserade idrotten. Regeringen har dessutom ställt som ett krav för de ytterligare medel som tillförs svensk idrott, att idrottsrörelsen skall satsa mer på flickors idrottande.

6.3.4 Traditioner med manliga normer

Utredningen om sociala rörelser (SOU 1993:82) delade in folkrörelserna i tre kategorier:

- välgörenhet och filantropi
- organisering för rättigheter
- idrotten

I välgörenhets- och filantropiska rörelser har kvinnor som regel haft en större plats än inom idrotten. Det har sin grund i ett synsätt på kvinnan som den hjälpande, vilket var direkt kopplat till synen på kvinnlighet. Kvinnligheten idealiserades och likhetstecken sattes mellan kvinnlighet och vänlighet, deltagande och tröstande. Det kan ses som ett sätt att få kvinnor att fortsättningsvis engagera sig i och ta ansvar för familj och hem och för de behövande, ”de som kommit i olycka”. Det ansågs vara kvinnans moderliga egenskaper och höga moral som gjorde henne särskilt lämpad att hjälpa de mindre lyckade individerna. Föreställningen om mannens egenskaper gjorde att han fick ansvar för de ekonomiska och politiska angelägenheterna (SOU 1993:82).

Folkrörelser som har sin bakgrund i kamp för rättigheter har en historia av organisering av män. Kvinnorna har i de flesta fall först fått komma med i ett senare skede. Här bryter dock freds rörelsen och frikyrkorörelsen mönstret. Till deras aktiviteter kunde barnen tas med på möten och tillställningar. Detta gjorde att kvinnor hade större praktiska möjligheter att delta (SOU 1993:82).

”Riktig” idrott är manlig idrott

Idrotten beskrivs oftast som att den har en stark tradition av manlighet. Den organiserade till en början endast män. En av förklaringarna till den manliga dominansen inom idrotten är att den skall skapa manlig karaktär, generera manlighet och manlig sexualitet. Kvinnor kunde omöjligt tillåtas utöva kroppsövningar genom vilken maskulinitet definierades. Kvinnor skulle med andra ord störa den manliga fostran som eftersträvades (Nilsson, 1993).

En annan orsak till uteslutningen av kvinnor inom idrotten, var att idrottens expansion sammanföll med tudelningen av arbete och fritid. Kvinnor hade ansvar för hem och familj och de hade lite tid för fritidsaktiviteter (Olofsson, 1989).

Idrotten är fortfarande starkt könsuppdelad. Kvinnorna har visserligen ökat sitt deltagande, men maktmässigt har de fortfarande ett begränsat tillträde och "riktig" idrott förknippas fortfarande i hög grad med manlig idrott (Ljunglöf och Rindlaug, 2003).

Ledarskap brukar, liksom idrott, präglas av en stark tradition av manlighet. Fritid, idrott, föreningsliv, militär, näringsliv och politik har starka kopplingar till varandra, inte minst till ledarskap och i slutändan till mannen som norm inom dessa områden (Hanström, 1998).

Trots detta beskrivs, enligt Hanström, ledarskap ofta som könsneutralt, samtidigt som den manliga dominansen uppfattas som självklar. Om en stark betoning på olikhet mellan könen tillåts, problematiseras inte könskodningen av ledarskap. Detta får konsekvenser på flera plan för kvinnor i organisationer. Talet om olikhet håller kvinnligheten på plats och på så sätt hotas inte de starka kopplingarna mellan manlighet och ledarskap (Wahl, 1996).

6.3.5 Könsneutralt tänkande osynliggör kön

Hanström framhåller att en organisation, som inte problematiserar kön och makt, med stor sannolikhet omedvetet upprätthåller gamla ojämlika mönster. Hon menar att könsstrukturer finns i alla organisationer. På statistiknivå är könsstrukturen relativt lätt att syna, genom att räkna och sammanställa könsfördelning på antal medlemmar, de som sitter i styrelsen och de som har de ledande posterna i organisationen.

Hon anser att detta borde vara en miniminivå för alla föreningar. Det är dock svårare att synliggöra mönster och könsstrukturer som finns i organisationen, liksom delaktighet i verksamheten, arbetsuppgifter, inflytande, föreställningar, värderingar och resursfördelning.

Hanström pekar på att en del forskare menar att könsordningen går att beskriva i termer av könsstrukturer i organisationer. (Wahl, Holgersson, Höök 1998). Forskarna menar att en könsstruktur kan beskrivas i tre uttryck för könsens åtskillnad:

1. Den faktiska könsfördelning i andel kvinnor respektive män.
2. Fördelningen av arbetsuppgifter (vem som gör vad och tar del av vad) .
3. Fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män, vilket visar sig i hierarkisk fördelning och chefspositioner.

Mannen är norm, kvinnan serverar

Enligt Hanström finns det ett könsneutralt tänkande inom folkrörelserna som gör att kön inte verkar ha någon relevans eller betydelse för organisationerna. Osynliggörandet av kön i folkrörelserna kan tänkas ha medverkat till att jämställdhetsarbetet inte anses som en viktig fråga inom den egna organisationen.

Det finns en outtalad komplementär könsrollsuppfattning som påverkar folkrörelsernas struktur och form. De könsuppdelande mönstren liknar de privata där mannen är norm och har makten, medan kvinnan sköter marktjänsten och serverar.

Föreställningen om könsneutraliteten visas också av forskaren Kerstin Rydbeck i en studie om den moderna organiserade folkbildningen. Den byggdes i allt väsentligt upp under första halvan av 1900-talet och formades i sin grundstruktur enligt en könsneutral princip som med några få undantag fortfarande består.

Hon menar också att kvinnorna inom arbetar- och nykterhetsrörelsen trots organisationernas formella könsneutralitet arbetat i det fördolda och inom ramen för ett traditionellt särartsideal. Frikyrkorörelsen skiljer ut sig genom att ge ett större utrymme för kvinnorna (Rydbeck, 2001).

Rydbeck exemplifierar med bidragsreglerna för folkbildning som ändrades i mitten på 1900-talet. Folkbildningsbegreppet vidgades. Men när kvinnorna ville bilda egna studieförbund ansåg folkbildningsnämnden, som bestod av 35 män och 1 kvinna, att kvinnorna inte är tillräckligt studieinriktade. Dessa argument mötte bland annat Fredrika Bremerförbundet, Sveriges Husmodersförbund och Riksförbundet Sveriges lottakårer.

Folkbildningsnämnden ansåg också att det inte heller var bra om kvinnorna skulle bilda flera studieförbund. Rydbeck påpekar dock att det har startats både kvinnliga studieförbund och kvinnofolk-högskolor, men de har alltid haft problem med att finna finansiärer och verksamheten har oftast blivit kortlivad. Det beror enligt Rydbeck att kvinnor är den grupp som har minst tillgång till pengar (Rydbeck, 2002).

Rydbeck visar att studieförbundens medlemsorganisationer visar att medlemsorganisationer nästan helt saknar kvinnoorganisationer. ABF och Studieförbundet vuxenskolan har vardera två politiska kvinnoförbund i sina respektive förteckningar över medlemsorganisationer. I Nykterhetens Bildningsverksamhet, NBV finns

en kvinnoorganisation, i Sensus finns tre, övriga studieförbund saknar kvinnoorganisationer.

Rydbeck drar två slutsatser, den ena är att kvinnornas möjligheter att påverka och styra verksamheten åt ett håll som inte överensstämmer med männens önskemål varit begränsade.

Det andra handlar om att alternativa strategier som utvecklats för att tillgodose behov som inte inordnats under de etablerade folkbildningsorganisationernas paraply per definition inte räknats som folkbildning (Rydbeck i SOU 2004:30).

6.3.6 Diskrimineringslagstiftning

Det finns i dag ett skydd mot könsdiskriminering inom arbetslivet och högskolan. På övriga områden saknas ett skydd mot diskriminering på grund av kön. Lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering omfattar diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.

Regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté som bl.a. skall överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering. Förslag ska lämnas senast den 1 juli 2005. Kommittén skall lämna ett delbetänkande senast den 3 maj 2004, som bl.a. behandlar hur EU:s likabehandlingsdirektiv om förbud mot könsdiskriminering skall genomföras.

En särskild utredare har fått regeringens uppdrag att lämna förslag till regler för att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder samt annan kränkande behandling inom skolväsendet. Förslag i denna del lämnades i maj 2004.

Det arbete med skydd mot könsdiskriminering, som pågår i olika utredningar, är främst ett individskydd. Det tar inte sikte på om och hur organisationer som uppbär statligt bidrag kan åläggas att främja jämställdhet. Regeringen har i två olika nationella handlingsplaner aviserat att man skall utreda möjligheterna att kombinera statliga anslag, bidrag m.m. med villkor som förbjuder diskriminering. Någon sådan utredning har emellertid ännu inte initierats.

6.3.7 Frivillig jämställdhetsmärkning

Kvinnomaktutredningen föreslog i sitt slutbetänkande *Ty makten är din* (SOU 1998:6) att ett system för jämställdhetsmärkning av företag och organisationer skulle prövas. Utredningen ansåg att underlag för ett sådant beslut fanns i rapporten *Jämställdhetsmärkning – Konsumentmakt för ett jämställt samhälle* (Ds 1998:49).

Utredningen om frivillig jämställdhetsmärkning av produkter och tjänster (FRIJA) presenterade 2002 slutbetänkandet *Märk – värdig jämställdhet* (SOU 2002:30). Utredningens slutbetänkande har remissbehandlats. Med anledning av remissvaren kommer enligt regeringens skrivelse *Jämt och ständigt* (2002/03:140) en interdepartemental arbetsgrupp att tillsättas för att bereda utredningens förslag.

6.4 Om kvinnor och män i civilsamhället

6.4.1 Civilsamhället ur ett genusperspektiv

För att få en djupare analys av jämställdheten i folkrörelser och föreningsliv anlidade utredaren Sköndalsinstitutet, genom dess forskare Lars Svedberg. Till utredaren har överlämnats ett underlag författat av forskaren Eva Jeppsson Grassman med titeln ”Kvinnor och män i civilsamhället”. Detta bygger till viss del på en rapport med titeln *Genus och civilt samhälle* som Sköndalsinstitutet har utarbetat för Socialstyrelsen under 2004.

Jeppsson Grassmans underlag bygger på de tre befolkningsundersökningar som hon genomförde tillsammans med Svedberg 1992, 1994 och 1998–99. I underlaget utforskar hon bestämningsfaktorer för, omfattning av och inriktning på kvinnors och mäns engagemang inom delar av civilsamhället, med fokus på könsrollsmönster. Hon försöker att tolka och förstå dessa – inriktning, innebörd och konsekvenser – ur ett genusperspektiv.

Ny syn på civilsamhället nödvändig

Enligt Jeppsson Grassman har begreppet ”civilsamhälle” inte någon entydig definition (Lorentzen 1999; Trägårdh, 1999). Civilsamhället avser som regel en speciell sfär i samhället där aktiviteter av en viss karaktär pågår. Men det kan också vara en beteckning för med-

borgerliga förhållningssätt och handlingar. Oavlönat frivilligt arbete i föreningslivet brukar anses vara ett uttryck för sådana handlingar. Föreningarna och deras aktiviteter brukar ofta ses som kärnan i civilsamhället.

Jeppsson Grassman argumenterar dock för en definition som också inkluderar verksamhet och engagemang utanför det organiserade föreningslivet, såsom informella hjälpformer, anhöriginnsatser, och engagemang i sociala nätverk av en viss kontinuitet. Därigenom får civilsamhället delvis andra kännetecken och uttrycksformer med en annan könsordning än om det bara antas omfatta föreningslivet. I detta ligger också att formerna för medborgarnas engagemang kommer att variera.

Hon menar att civilsamhället har analyserats ur ett genusperspektiv i mindre utsträckning än andra delar av samhällslivet. En problematisering av civilsamhället ur ett sådant perspektiv är angeläget, inte minst på grund av den tendens till idyllisering av relationerna inom denna sfär som förekommer i många texter. Genom att anlägga ett sådant perspektiv kan den maktordning friläggas som bygger på sociala könskonstruktioner kring män och kvinnor och deras engagemang i civilsamhället.

Hennes första fråga gäller det som anses vara det centrala i civilsamhället, nämligen föreningslivet, och omfattningen av kvinnors och mäns frivilliga insatser. Med frivilliga insatser avses det oavlönade arbete som utförs under organiserade former och på ideell grund. Som regel har det sin anknytning till föreningslivet. Men frivilligt arbete kan också ha en anknytning till offentlig sektor. Kopplingar görs därefter till deltagande i informella nätverk.

6.4.2 Frivilliga insatser som resurs för makt och inflytande

Jeppsson Grassman ställer frågan om det egentligen är bra med omfattande frivilligarbete. Är det ett uttryck för styrka eller underordning? Hon menar att det sannolikt beror på vilket perspektiv man anlägger och vilka aspekter man synliggör. En springande punkt är om det har särskilda betydelser och ger resurser till individer och/eller kollektiv.

En annan central fråga är om frivilligarbetet ersätter avlönat arbete som samhället inte har råd med. Såväl politiker som forskare har under decennier samfällt framhållit föreningslivets särskilda

betydelse för individuell och kollektiv styrka och makt samt för demokratin och under senare år för välfärd och för socialt kapital.

Samtidigt har röster höjts för att just påtala risken för att oavlönat frivilligarbete skulle kunna ersätta och kompensera för eventuella nedskärningar i välfärden. Hon menar att det som ger samhällsvinster inte nödvändigtvis behöver gynna enskilda individer eller särskilda grupper av frivilligt aktiva.

Hon pekar på att i Sverige har människors engagemang i föreningslivet av tradition setts som ett grundläggande inslag i, och förutsättning för, en fungerande demokrati. Via föreningslivet får individen en kanal för att utöva politiskt medborgarskap. Samtidigt är föreningslivet en "demokratiskola" där demokratiska värderingar och arbetssätt lärs in och reproduceras.

Hon menar att föreningsengagemang och rätten till föreningsdeltagande har uppfattats som resurser genom vilka individen kan påverka sin egen och andras situation och den demokratiska processen. Det är de politiska föreningarna som främst stått i fokus för intresset. Ur detta perspektiv blir en stor omfattning av frivilligarbete en indikator på livaktiga demokratiska processer och medborgarnas inflytande.

Ur resursperspektivet blir det därför intressant att studera vilka grupper som har dessa resurser och om vissa föreningstyper, liksom vissa typer av engagemang, ger mer resurser än andra och hur maktordningen – i synnerhet könsordningen – ser ut.

6.4.3 Frivilliga insatser som socialt kapital

Enligt Jeppsson Grassman ger föreningslivet också möjlighet till tillhörighet, sociala relationer och nätverk. Hon anser att inget uttryck har fått starkare nyhetsvärde och genomslag inom samhällsvetenskapen under 1990-talet än begreppet socialt kapital.

Hon menar att medborgarengagemang både kan generera och vara uttryck för socialt kapital. Civilsamhällets sammanslutningar ger individen möjlighet att delta och vara med och bygga nätverk, som kan komma att utgöra ett slags kapital av relationer. Nyckelbegrepp blir nätverk och medlemskap, men också tillhörighet. Det senare inbegriper också sin motsats. Tillhörighet för några innebär som regel utanförskap för andra. Ur det perspektivet är omfattande frivilligt arbete uttryck för ett starkt socialt kapital om det är

knutet till ett sammanhang av medlemskap, nätverk och kollektivt agerande.

Enligt Jeppsson Grassman är frågan om genus och socialt kapital hittills ett relativt outforskat område. Centrala frågor är vilka mönster av socialt kapital som är kännetecknande för kvinnor och män. Hur skiljer de sig åt, inte bara i omfattning utan också dess "inre struktur"? Vilken roll spelar det sociala kapitalet för att förverkliga ett aktivt medborgarskap?

6.4.4 Frivilligsektorn som serviceproducent av välfärdstjänster

Jeppsson Grassman menar att ett utmärkande drag under 1990-talet har varit ett starkt ökande intresse för föreningslivets, frivilligsektorns, aktiviteter ur ett välfärdsperspektiv. Det är emellertid inte så mycket den välfärd som eventuellt genereras genom socialt kapital som det är fråga om. Det handlar istället om frivilligsektorn som tänkbar serviceproducent av välfärdstjänster. Det har inneburit att det sociala frivilligarbetet har kommit i fokus.

Hon menar att det har skett en förskjutning från "aktivt medlemskap" till "frivilligt arbete", med betoning på arbete (Jeppsson Grassman 1993, 1998). Även om en honnörsutsaga har varit att frivilligt arbete skall fungera som ett komplement till avlönat arbete, har det i praktiken funnits ett underförstått intresse i vad mån frivilliga kan ersätta avlönad personal. Det gäller åtminstone i någon mån inom områden där successiva nedskärningar har gjorts.

Hon menar att det här perspektivet underförstår en instrumentell syn på medborgarengagemanget. Det är inte i första hand de medborgare som är aktiva som får tillgång till resurser. Det viktiga är att de själva förväntas ge resurser. Det blir också intressant att ta del av hur mycket "reservkapacitet" som finns hos medborgarna. Frivilligt arbete kommer ur detta perspektiv ofta att betraktas som istället för lönearbete. De politiska förväntningarna har riktats mot dem som antas kunna arbeta frivilligt för att kompensera för det lönearbete de inte har. Det gäller exempelvis pensionärer, arbetslösa och, i den mån de finns kvar, hemmafruar (Jeppsson Grassman, 1998).

Det är således det sociala frivilligarbetet som tilldrar sig mest intresse. Diskussionen om detta må vara könsneutral. Men enligt Jeppsson Grassman underförstås ofta att det handlar om kvinnors

oavlönade insatser. Ur det perspektivet blir ett omfattande socialt frivilligarbete ideologiskt mångtydigt. Vissa betraktar det som tecken på ett vitalt, omhändertagande civilsamhälle. Andra ser det omfattande sociala frivilligarbetet som ett talande uttryck för den offentliga sektorns svaghet, kris eller liknande. Därmed ställs genusfrågan på sin spets. Frivilligarbetet beskrivs ibland i detta sammanhang som en "kvinnofälla".

6.4.5 Olika föreningsvärldar

Jeppsson Grassman har funnit att män och kvinnor är aktiva delvis i samma slags föreningar. Ingen typ av förening engagerar fler frivilliga än idrottsföreningarna. Det gäller för både män och kvinnor. Samma mönster såg hon 1992 (Jeppsson Grassman, 1993). Men männen är dubbelt så ofta aktiva som kvinnorna i dessa föreningar. Mycket av männens engagemang är samlat just i idrottsföreningar.

På andra plats kommer, för båda könen, kulturföreningar. Både män och kvinnor är dessutom frivilligt aktiva i fackföreningar. Kvinnor är aktiva något oftare än män. Ser man till det totala mönstret av engagemang i de 32 föreningstyper, som deras studie omfattade, framstår det emellertid som klart att kvinnorna har betydligt större bredd på sitt frivilliga engagemang jämfört med männen.

Visserligen är frivilligt aktiva män och kvinnor i genomsnitt engagerade i lika många föreningar; 1,8 respektive 1,7 föreningar. Men medan männen är engagerade i fler föreningar av samma typ, är många kvinnor aktiva i alla möjliga föreningstyper. Det gäller också sådana där männen är i minoritet. Det gäller humanitära föreningar, kyrkan, föräldraföreningar, handikappföreningar, som alla är arenor för kvinnors insatser.

Det är också inom dessa typer av föreningar, som med en vid definition brukar benämnas som socialt inriktade föreningar, som kvinnorna har ökat sitt engagemang under 1990-talet. Samtidigt som kvinnorna har ökat sitt frivilliga engagemang och breddat det, har det till viss del skett en ökad uppdelning eller en tendens till särskiljande, mellan män och kvinnor under 1990-talet. Jeppsson Grassman är inte helt klara över hur detta skall tolkas. Det gäller inte minst när man ställer inriktningens mönster mot inriktningen på kvinnors och mäns insatser i föreningslivet, dvs. vad de gör.

Vem är frivillig och med vad?

Jeppsson Grassman och Svedberg gjorde inom 1998 års befolkningsstudie en kartläggning av vad frivilligt aktiva medborgare huvudsakligen ägnar sig åt för slags insatser. Hon ställer frågan om insatserna i frivilligsektorn har ett ”kön”. Har män och kvinnor olika slags uppdrag i föreningslivet? Utför de olika slags frivilliginsatser? Utgör detta en indikator på en könsordning som kan översättas som maktordningen?

Enligt Jeppsson Grassman är det otvetydigt så att män dominerar de typer av insatser som ger möjlighet till makt, påverkan och inflytande. Den första insatstypen som avses är utbildning. Engagemang i träning och utbildning ger specifika möjligheter till påverkan både utåt och inåt i organisationen. Detta slag av insatser är nästan dubbelt så vanlig bland män som bland kvinnor. Det statistiska sambandet mellan kön och utbildningsuppdrag är mycket starkt.

Till detta kommer styrelsearbete, som är själva navet i föreningens påverkans- och styrningsarbete. Kvinnor är i minoritet när det gäller styrelseuppdrag. Det gäller inom idrottsföreningar och även inom socialt inriktade föreningar. Där är skillnaderna mellan män och kvinnor allra störst. Det betyder att de organisationer, som har en majoritet av kvinnor, i större utsträckning än många andra organisationstyper styrs av män.

Vid sidan av ålder, har ingen annan faktor så stark genomslagskraft som just kön när det gäller engagemang i styrelseuppdrag. Bland 16–24-åringar är mönstret för styrelseuppdrag jämställt mellan könen. Därefter drar männen ifrån. Inte inom någon annan åldersgrupp är männen starkare överrepresenterade än i åldersgruppen 45–59 år, den åldersgrupp inom vilken frivilligarbete totalt sett också är vanligast.

I administrativa uppgifter, som i undersökningen exemplifieras som ”administration och andra praktiska insatser såsom städning och kaffekokning etc.”, dominerar kvinnorna – särskilt inom idrotten.

Andelen frivilliga, det gäller såväl kvinnor som män, som uppger att de utför ”andra insatser” av oklassificerat slag har ökat påtagligt under 1990-talet. I undersökningen är de 17 procent. Insatserna handlar om mer eller mindre informella insatser i det formaliserade föreningslivets utkanter (se vidare Jeppsson Grassman & Svedberg, 1999). Dessutom är de av mer eller mindre tillfällig karaktär.

Men även här ser Jeppsson Grassman ett konventionellt köns-mönster. Medan kvinnorna uppger att deras insatser har bestått av att tvätta kläder åt ishockeylag, sticka kläder för att skänka till Röda korset eller ställa upp som frivillig kraft på någon basar eller liknande, är det vanligare att männen har "hoppat in" som domare på idrottsevenemang, varit tävlingsvärdar eller bidragit ideellt med underhållning i något föreningsammanshang.

6.4.6 Resursstarka män – och ännu starkare kvinnor?

Vilka är då de män och kvinnor som engagerar sig i frivilligt arbete? Enligt Jeppsson Grassman är ett generellt mönster att det i någon mån är socioekonomiskt – och framförallt utbildningsmässigt resursstarka grupper – som är överrepresenterade bland de frivilliga i föreningslivet. Det är fråga om grupper som *har* resurser och som genom sitt föreningsengagemang *får* resurser.

Enligt Jeppsson Grassman har detta mönster bestått och till och med förstärkts under 1990-talet. Men det är inte främst männen som har en bakgrund av resursstyrka, medan de frivilligt aktiva kvinnorna rekryteras från mindre resursstarka grupper, det är snarare tvärtom – det socioekonomiska mönstret gäller i högre grad kvinnorna än männen.

Idrottsföreningarna, som drar till sig så många manliga aktiva, rekryterar frivilliga på bredare bas, från grupper med olika utbildningsbakgrund, inkomstnivå etc., än vad socialt inriktade föreningar där många kvinnor är aktiva gör. Generellt sett är hög utbildning en betydligt viktigare förklaringsfaktor för frivilligt engagemang för kvinnorna än för männen.

Samma sak gäller, om än något mindre tydligt, för socioekonomiska resurser i allmänhet. Det betyder, enligt Jeppsson Grassman, att det i föreningslivet finns många resursstarka kvinnor. Ändå tycks resultatet bli den könshierarki som har beskrivits i tidigare avsnitt.

Hon menar att köns-mönstret är betydligt viktigare än socioekonomiska förklaringar som förklaring till vad män respektive kvinnor utför för typ av frivilligt arbete. Det makt- och resursperspektiv på föreningsengagemanget som traditionellt brukar anläggas i tolkning av medborgaraktiviteter, kompliceras och problematiseras genom dessa resultat. Om föreningslivet dessutom är att betrakta som en "demokratiskola", med betoning på skola, är

frågan hur den rådande könsordningen påverkar vad som faktiskt lärs in, till exempel av yngre kvinnor som engagerar sig frivilligt.

6.4.7 Nätverk och det sociala kapitalets könsmönster

Jeppsson Grassman menar att alla beslut sannolikt inte fattas i föreningens styrelse. Inflytande och påverkan kan också ta sig andra uttrycksformer. Kvinnorna i Sverige har ökat sitt frivilliga engagemang under 1990-talet och engagemanget har breddats. Hon menar att hypotesen om socialt kapital sätter ljuset på mer mångfacetterade och indirekta mekanismer för hur inflytande och agerande möjliggörs. Om medborgarengagemanget genererar socialt kapital, som exempelvis Putnam (1993, 2000) hävdar, tycks det som om kvinnorna på ett mer differentierat sätt än män bidrar till detta. Kvinnor har nätverk, skapar nätverk och kopplingen mellan föreningsengagemanget och nätverksskapande är tydligare för kvinnorna än för männen.

I den befolkningsstudie som Jeppsson Grassman och Svedberg gjorde 1998 kartlades förekomsten av informella nätverk av en viss typ. Det gällde informella nätverk med någon kontinuitet. Det var fråga om nätverk där minst tre personer regelbundet gjorde något tillsammans utanför någon organisatorisk ram. Det betydde att familjerelationer och enskilda vänskapsrelationer inte innefattades i definitionen. De ville få en bild av om man regelbundet ingår och deltar i ett eller flera sådana nätverk. De tog också reda på vad nätverken i så fall gick ut på, vad deltagarna samlades kring.

Studien visade att 35 procent av befolkningen ingick i minst ett sådant nätverk och att 13 procent ingick i två eller flera nätverk. Det betyder att nästan hälften av den svenska befolkningen tillhör den typ av nätverk som kan antas fungera som länkar vid byggandet av socialt kapital. De fann dock att skillnaderna generellt sett är ganska små mellan män och kvinnor på det här området. Kvinnorna deltar i något större utsträckning i nätverk än män.

De fann att inriktningen på nätverken speglar både vår tids fritidssysselsättningar och karaktäristiska könsskillnader.

- Både män och kvinnor ingår i nätverk där man träffas för att motionera tillsammans.
- Män spelar innebandy, bowlar, fiskar eller liknande.
- Kvinnor träffas och rider tillsammans eller går på vattengymnastik.

- Män samlas kring vinprovning och dataspel.
- Kvinnor tycks oftare spela bridge, ha tjejmiddagar eller syjunta.

Olika syn på poängen med nätverk

De fann att möjligheterna till den kontinuitet och gemenskap, som nätverken ger för såväl kvinnor som män, torde vara likartade. Inte desto mindre beskriver män och kvinnor vinsten eller ”poängen” med nätverk på något varierande sätt. Medan män ofta beskriver syftet som inriktat på att ”göra” något tillsammans, dvs. något slags ”produktion”, beskriver kvinnor det viktigaste syftet som att ”vara tillsammans”. Oavsett det konkreta syfte med att komma samman är det ändå ”att träffas” som är det viktigaste. Detta ger positiva upplevelser, ett stöd och ett välbefinnande som oftare finns mer konkret beskrivet i kvinnornas svar än i männens.

Men, utöver dessa betydelser, är frågan om nätverken leder till medborgaraktivitet i vidare bemärkelse och i enlighet med de hur socialt kapital skapas. Enligt Jeppsson Grassman finns det stöd för detta i studiens resultat. Medborgare som har tillgång till nätverk är också i större utsträckning än övriga engagerade i frivilligt arbete. Ju mer tid man ägnar åt frivilliga insatser, desto mer tillgång har man också till informella nätverk.

Jeppsson Grassman och Svedbergs slutsats är att medborgarnas olika aktiviteter tycks ha en koppling till varandra. Det kan tolkas som att tillgång på nätverk utgör en resurs och ett personligt socialt kapital. Som sådant ökar det sannolikheten för föreningsengagemang i frivilligt arbete, precis som andra resurser, exempelvis utbildning. Omvänt kan föreningslivet utgöra en arena utifrån vilken nätverk skapas som individen kan delta i. Hur man än ser det, tycks sålunda medborgerliga resurser, handlingar och uttrycksformer vara kopplade till varandra på ett mångfacetterat sätt.

En fördjupad analys visar emellertid att det här mönstret främst gäller för kvinnorna. Enligt Jeppsson Grassman är kopplingen mellan frivilligt arbete och tillgång till informella nätverk starkare för kvinnor än för män. Det betyder att de kvinnor som är frivilligt aktiva i betydligt större utsträckning deltar i nätverk än de kvinnor som inte är frivilligt aktiva. För män tycks nätverken i mindre utsträckning ha denna innebörd.

Jeppsson Grassman tolkar detta som att kvinnor behöver stöd i nätverk för att uppnå positioner för inflytande i föreningar och för

att få en förankring på olika slags arenor. Detta är viktigare för kvinnors positioner än för män. Hon finner detta något överraskande, eftersom man kanske snarast förväntar sig att framför allt män drar nytta av de sociala nätverkens ”instrumentella” värden.

Omvänt kan man säga att kvinnor, som har uppnått en position i föreningslivet, i sin tur är med och skapar nätverk i samhället. Hur man än ser det förefaller det enligt Jeppsson Grassman som om kvinnor tydligare än vad som gäller för män illustrerar tesen om hur socialt kapital genereras i samhället – med bryggor mellan det individuella kapitalet och det samhälleliga. Resultaten kan framstå som överraskande, inte minst med tanke på den schablonbild som ofta förekommer.

6.4.8 Civilsamhället som ”kvinnofälla”

Jeppsson Grassman frågar sig hur man skall förstå den samlade bilden av det socialt inriktade frivilligarbetet i Sverige och de skillnader mellan kvinnor och män som de har kunnat konstatera. Utgör socialt medborgarengagemang ett slags reservkapacitet, som dessutom främst består av kvinnor? Kan man från resultaten dra slutsatsen att frivilligarbete går att förstå som en ”kvinnofälla” och att det fungerar som en ”ersättning”?

Hon menar att det sammantaget verkar som om kvinnor inte bara har ett aktivare frivilligt engagemang inom det sociala området än män – kvinnor har också distanserat sig i förhållande till män inom detta område under 1990-talet. Den attitydmätning som gjordes i befolkningsstudien visar att kvinnor i större utsträckning ser det frivilliga arbetet som en ersättning för nedskärningar i omsorgen.

Enligt Jeppsson Grassman är det mycket troligt att kvinnors frivilliga engagemang är ett svar på den situation av behov och sociala nedskärningar som de iakttar och ofta är närmare än männen. Men resultaten tyder inte på att deras engagemang har formen av regelrätt hjälp- och omsorgsarbete i föreningars regi. Det är alltså svårt att tala om ersättning i en konkret bemärkelse. Insatserna har inte ökat under 1990-talet. Det frivilliga arbetet kan fungera som en ”kvinnofälla”, men i så fall på ett mer subtilt och mångtydigt sätt.

Frivilligt socialt arbete upplevs positivt

Jeppsson Grassman har funnit att många människor beskriver sitt frivilliga sociala arbete i mycket positiva termer. Det gäller inte minst de som aktivt väljer att engagera sig frivilligt arbete när de pensionerats, som just en ersättning för det tidigare förvärvsarbetet. Den grupp som under 1990-talet har ökat sitt frivilliga arbete är de yngre kvinnliga pensionärerna i åldrarna 65 till 74 år. Det frivilliga arbetet sker främst inom socialt inriktade organisationer.

Här kan man enligt Jeppsson Grassman tala om ersättning och om en grupp som kan tänkas ha en reservkapacitet och kanske i större utsträckning kan tänka sig att engagera sig i frivilligt arbete. Det finns ett starkt mönster av kumulativitet, såväl bland kvinnor som bland män. Hennes slutsats är att de som redan är aktiva på olika arenor, genom arbete och genom barn och med tillgång till nätverk etc., i större utsträckning är frivilligt aktiva än övriga. Det gängse mönstret i svenskt föreningsliv är inte att välja frivilligarbete "istället för" avlönat förvärvsarbete.

Hennes avsikt med underlaget har varit att med hjälp av olika tolkningsraster synliggöra kvinnors och mäns engagemang i civilsamhället, med fokus på könsskiljande mönster. De varierande perspektiven får olika mönster och gestaltningar att framträda. Hon menar att resultatet blir en sammansatt och delvis ganska motsägelsefull bild av engagemangets genusordning.

Ett viktigt konstaterande som hon gör är att män dominerar inom de insatstyper som ger möjlighet till makt och påverkan. Men hon anser att det ändå inte går att reducera alla de iakttagna mönstren till en enkel könshierarki. Engagemanget i civilsamhället har inte heller någon entydig innebörd. Det kan tolkas som uttryck för resurser för makt, inflytande och socialt kapital men också som hjälpgivande i form av ersättning för bortrationaliserade välfärdstjänster.

Hur det skall förstås beror på vilket perspektiv man anlägger, men också i hög grad på vilka delar eller aspekter av engagemanget i civilsamhället som man fokuserar på. Detta betyder att det inte finns något enkelt svar på frågan om omfattande frivilligt arbete i sig är "bra" eller "dåligt", eller om frivilligt arbete är tecken på styrka och makt eller underordning och svaghet.

6.5 Jämställdhetskrav och redovisning vid statlig bidragsgivning till ideella organisationer

6.5.1 Genomförandet av undersökningen

Utredaren har tidigare i detta kapitel redovisat Riksdagens mål att jämställdhet skall genomsyra hela samhället. Enligt direktiven skall utredaren undersöka vilka krav avseende jämställdhet som ställs generellt på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag.

Utredaren har i en undersökning studerat och jämfört de statliga krav som ställs för att en ideell organisation skall kunna få bidrag, samt vilken redovisning som sker ur ett jämställdhetsperspektiv. Utredaren har även studerat vilka övriga bedömningar kring jämställdhet som sker vid bidragsgivning av statliga medel till ideella organisationer.

Undersökning genomfördes under januari 2004 i samband med undersökningen av bidragsfördelningen till ideella organisationer, som redovisas i kapitel 4. Begreppsförklaringar, bortfall m.m. kring undersökningen finns därför redovisade i ovannämnda kapitel. Utredaren gav i detta sammanhang också handläggare Marina Tjelvling att genomföra en enkät till alla landsting och regioner.

Utöver vad som redovisas i kapitel 4 vad gäller vissa oklarheter i svaren vill utredaren uppmärksamma på att det är skillnad mellan könsfördelning och jämställdhetsperspektiv, vilket ibland har blivit en sammanblandning från de bidragsgivare som har svarat. "Jämställdhet" är ett begrepp som beskriver relationen mellan kvinnor och män. Könsuppdelad statistik innebär att den statistik som begärs in är uppdelad på kvinnor och män.

6.5.2 Undersökningens frågeställningar

Utredarens undersökning baseras på fyra frågeställningar kring den statliga bidragsfördelningen. Frågorna har rört medlems- och könsuppdelad statistik och om det finns krav, bedömningar eller redovisningar kring jämställdhet i samband med den statliga bidragsgivningen. Frågeställningarna kring medlems- och könsuppdelad statistik har redovisas i ett tidigare kapitel. I detta kapitel redovisas följande två frågeställningar;

Finns det något/några jämställdhetskrav i bidraget? I så fall, vilka krav ställs?

Sker det någon annan form av bedömning/redovisning för att synliggöra jämställdhetsfrågan i fördelning av bidraget till organisationer?

I undersökningen ingår svar från samma 25 bidragsgivare som redovisats i kapitel 4, sammanlagt 66 olika bidragstyper. Där redovisas också vilka bidragsmottagare som har lämnat ett svar men som inte har svarat på de frågor som undersökningen ställde. Några bidragsgivare har tolkat frågorna som att de inte alls berör det bidrag som de fördelar.

25 bidragsgivare ingår i redovisningen. De fördelar 28 organisationsbidrag, 20 verksamhetsbidrag, 4 uppdragsersättningsbidrag samt 14 projektbidrag. I tabellen nedan redovisas vilken bidragsgivare som handlägger ansökningarna och vilka typer av organisationer som är bidragsmottagare.

Bidragsgivare	Bidragsmottagare
Arbetsmarknadsstyrelsen	Medel för anordnande av utbildning för arbetslösa inom ramen för aktivitetsgarantin
Brottsoffersmyndigheten	Medel till brottsofferinriktade projekt
Folkbildningsrådet	Folkhögskolor och studieförbund
Försvarmakten, högkvarteret och Krisberedskapsmyndigheten, KBM	Frivilliga försvarsorganisationer
Integrationsverket	Organisationer som främjar integration
Justitiedepartementet, regeringen	Kvinnorganisationer
Konsumentverket, KO	Organisationer som driver konsumentprojekt
Kriminalvårdsstyrelsen	Bidrag till frivilligorganisationer inom kriminalvårdens område
Myndigheten för skolutveckling	Vissa organisationer, elev- och föräldrarorganisationer m.fl.
Naturvårdsverket	Ideella miljöorganisationer
Naturvårdsverket, Friluftsrådet	Friluftorganisationer, FRISAM
Verket för näringslivsutveckling, NUTEK	Medel till organisationer som arbetar med entreprenörsfrämjande och eller företagsfrämjande åtgärder
Riksantikvarieämbetet	Arbetslivsmuseer, Kulturmiljö, kulturmiljövård
Riksdagens partinämnd	Partistöd till de politiska förbunden
Rikspolisstyrelsen	Nationella nätverk inom polisen
Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Kulturdepartementet	Trossamfund
Sida	Enskilda organisationer för biståndsverksamhet

forts. Bidragsgivare	forts. Bidragsmottagare
Socialstyrelsen	Org. inom det sociala området Pensionärsorganisationer Handikapporganisationer
Statens Folkhälsoinstitut	CAN Föräldrarföreningen spädbarnsdöd HIV-Preventivt arbete Homosexuellas org. Org. som bedriver ett hälsofrämjande arbete Tobaksförebyggande åtgärder
Statens kulturråd	Centrala amatörorganisationer m.fl.
Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA)	Auktoriserade adoptionsorganisationer
Svenska Institutet	Riksförbundet Sverigekontakt
Sveriges Riksidrottsförbund (RF)	Specialidrottsförbunden (SF) Distriktsförbunden (DF)
Ungdomsstyrelsen	Ungdomsorganisationer, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorg. (LSU) Centrum för internationellt ungdomsutbyte (CIU)
Utrikesdepartementet	Föreningen Norden

6.5.3 Bidragsgivare som uppger att krav, redovisning eller bedömning sker utifrån ett jämställdhetsperspektiv

Underlaget för utredarens redovisning över jämställdhetsperspektivet vid den statliga bidragsgivningen utgörs av bidragsgivarnas svar på frågeställningarna kring krav, redovisningar och bedömningar. I detta avsnitt presenteras bidragstyperna per bidragsgivare och typ av bidragsmottagare. Det sker inte någon närmare presentation över vilka enskilda bidragsmottagare som finns inom respektive bidragstyp. Det bör dock nämnas att en del organisationer kan finnas redovisade under flera olika bidragstyper beroende på organisationernas inriktning.

Nedan redovisas hur bidragsgivarna fördelar bidragstyperna utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I det första avsnittet finns de bidragsgivare och bidragstyper som redovisat någon form av jämställdhetsperspektiv vid bidragsgivning. I det efterföljande avsnittet redovisas de bidragsgivare och bidragstyper som svarat nej på frågeställningarna kring krav, redovisningar och bedömningar. En och

samma bidragsgivare kan redovisas i båda avsnitten beroende på hur respektive bidragstyp fördelas utifrån jämställdhetsperspektivet.

I tabellerna redovisas bidragsmottagare samt inriktningen av bidraget. Med bidragets inriktning menas vilken typ av bidrag det är, antalet medlemmar och antalet organisationer som har beviljats bidraget etc. Vidare redovisas bidragets storlek, där beloppet framgår genom bidragsgivarnas egna redovisningar angående jämställdhet.

I tabellerna redovisas också andel kvinnor i de organisationer som får bidrag samt vilka krav om jämställdhet som ställs vid bidragsgivningen. I tabellerna redovisas dessutom vilka bedömningar eller andra redovisningar som sker vid bidragsgivningen.

Utredaren är medveten om att redovisningen av det stöd som fördelas inte är fullständig, men ett flertal exempel ges. Efter tabellen redovisas bidragsgivarnas egna beskrivning av vilka krav, redovisningar eller bedömningar som sker vid bidragsgivningen av statsbidrag till ideella organisationer.

I slutet av avsnittet redovisas en tabell över de bidragstyper som presenteras i nedan redovisade text.

Brottsoffermyndigheten

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004,</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Forskare, ideella organisationer och verksamhet i privat eller offentlig regi. Medel finns för forskning, utbildning, information, försöksverksamhet och i vissa fall verksamhetsstöd.	Uppgift saknas	–		Viss jämställdhetsanalys

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

I Brottsoffermyndighetens bestämmelser avseende Brottsofferfonden finns det inte några tydliga jämställdhetskrav. Däremot berör många av de projekt som finansieras av Brottsofferfonden jämställdhet mellan kvinnor och män. Dessa projekt återfinns såväl inom forskningen som i offentlig och privat miljö. De ideella föreningarna, särskilt kvinnojourer, tjejjourer och incestföreningar arbetar mycket aktivt med att stärka kvinnor och ge dem utbildning om vägar till jämställdhet.

Brottsoffermyndigheten uppger att syftet med Brottsofferfonden är att bidra till att brottsofferarbetet i Sverige vitaliseras och utvecklas. Även en viss jämställdhetsanalys ingår i bidragsbedömningen eftersom många projekt rör mäns brott mot kvinnor, barn och ungdomar.

Folkbildningsrådet

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag, tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/redovisning</i>
147 folkhögskolor	936 962	58 %	Regleras i förordning	Uppgifter om styrelse-representation
10 studieförbund	1280 633	58 %	Regleras i förordning	Uppgifter om styrelse-representation

Folkbildningsrådet uppger att jämställdhet är ett krav i folkbildningsförordningen. I bidragsförordningen anges i 2 § att statens stöd till folkbildningen skall ha till syfte att främja en verksamhet som gör det möjligt för kvinnor och män att påverka sin livssituation och som skapar engagemang för att delta i samhällsutvecklingen. Det framgår även att verksamhet, som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället, skall prioriteras, liksom verksamhet som riktar sig till utbildningsmässigt, socialt och kulturellt missgynnade personer. I Folkbildningsrådets statistik redovisas alltid könsfördelningen.

Integrationsverket

<i>Bidragmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Organisationer som främjar integration, <i>Organisationsbidrag</i> , 210 068 medl., 47 org. varav 29 org. (153 881 medl.) också beviljades ett verksamhetsbidrag 2003	20 000	–	Prioriterat område	Kartläggning
<i>Projektbidrag</i> Prioriterade områden är insatser för att förebygga och motverka främlingsfientlighet och rasism samt Jämställdhet mellan könen.	ca 6 842 *		Prioriterat område	

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

*= ingår inte i undersökningen.

Integrationsverket uppger att för att en organisation som främjar integration skall få verksamhetsbidrag krävs att verksamheten överensstämmer med de prioriterade områden som anges i Integrationsverkets regleringsbrev. Jämställdheten utgör en av dessa prioriteringar. I de riktlinjer som integrationsverket utfärdar beskrivs kravet att ”riksförbundet skall arbeta aktivt för ökad självständighet inom organisationen”.

Integrationsverket förmedlar också projektmedel enligt samma förordning. Vilka områden som projektmedel skall användas inom anges i regleringsbrevet. Sedan några år är jämställdhet en av två eller tre områden där projektmedel kan ansökas. Integrationsverket genomförde under 2002 en utvärdering av ett antal projekt som handlade om jämställdhet. Under hösten 2003 har en utvärdering gjorts av hur ett antal riksorganisationer bildade på etnisk grund arbetar med jämställdhetsfrågor (tidigare refererad i utredningen).

Justitiedepartementet

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Kvinnoorganisationer, ca 80 000 medl., 15 org.	3 432	–	Reglerat i förordning	

I 2 § i förordningen (1982:865) om stödet till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet anges att med kvinnoorganisation förstås organisation som har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Sveriges Riksidrottsförbund

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Projektbidrag – Lokal idrotts- utveckling	15 000	–		prioriterat mål
Riksidrottsgymnasier, 1350 elevplatser	38 100	43 %		Jämställdhetsplan/ redovisning.
Specialidrottsförbunden (SF) 67 org. 3,3 miljoner medlemmar	259 600	39 %	Jämställd hetsplan	Uppg. styrelse- representation

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

Sveriges Riksidrottsförbund (RF) uppger att det inte finns något uttalat jämställdhetskrav i reglerna. Stödet betalas ut till RF:s medlemsföreningar för idrottsliga aktiviteter. Typ av idrott eller kön påverkar inte bidraget. RF redovisar att idrottsrörelsen arbetar systematiskt efter en jämställdhetsplan som grundar sig på att

Flickor och pojkar, kvinnor och män inom idrotten skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter och de skall dela inflytande och ansvar

RF uppger att idrottsrörelsen arbetar för målen i jämställdhetsplanen där ett delmål handlar om representation i styrelse och valberedning. Uppgifter finns kring antal förtroendevalda kvinnor och män i styrelser, kommittéer och valberedning. Uppgifterna sammanställs per specialförbunden, SF och år. Riksidrottsförbundet, RF för även en systematisk dialog med varje distriktidrotts-

förbund. I samtalen diskuteras jämställdhetsfrågorna som ett av många områden.

Internationellt stimulansbidrag kan sökas för planerade satsningar inom fem olika områden, varav ett omfattar jämställdhet i ökad representationen i europeiska och/eller internationella organisationer. Projekten avrapporteras till RF när aktiviteterna har genomförts. Kravet att föreningarna skall redovisa flickors och pojkars deltagande i aktiviteterna (infördes den 1 december 2001) ger Sveriges Riksidrottsförbund möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen av hur flickor och pojkar får del av lokalt aktivitetsstöd (LOK-stödet).

Rikspolisstyrelsen

<i>Bidragmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
4 nationella samt 1 nordiskt-baltiskt nätverk inom polisen	755	*	Inriktning	

* Rikspolisstyrelsens Nätverk är enkönade.

Rikspolisstyrelsens nätverk skall arbeta för att öka jämställdheten. Detta sker genom att de nationella nätverken hjälper till att starta lokala nätverk, men också genom att de kompetensutvecklar sina medlemmar.

Sida

<i>Bidragmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Enskilda organisationer, 13 org., Biståndsverksamhet	1 100 000	–	Jämställdhetsmål	Policyfråga

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

För det statsbidrag som Sida fördelar finns ett jämställdhetsmål både i de övergripande utvecklingspolitiska målsättningarna som styr hela utvecklingssamarbetet och i de specifika anvisningar som styr anslagsposten för enskilda organisationer. I Sidas bedömning

av både framställningar och årsrapporter från organisationerna är jämställdhet en av de policyfrågor som beaktas, vilket normalt tydliggörs i Sidas bedömningspromemorior.

Socialstyrelsen

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Handikapporganisationer, 52 org. organisationsbidrag, 519 000 medl.	162 000	Flest kvinnor**	I förordn.	Uppg. styrelse- representation
Organisationer inom det sociala området, (1998:1814) 280 000 medl. 61 org.	63 000	***		Uppg. styrelse- representation

** 37 av 52 organisationer har svarat. Uppgifterna motsvarar ca 70 % av medlemsstocken. Bland de 37 organisationerna uppvisar flertalet (21) flest kvinnor bland medlemmarna. Några av dessa uppger en kraftig ökning (över 70 %) av kvinnlig övervikt. Endast två (små) organisationer uppvisar manlig övervikt medan 14 organisationer uppger så gott som lika fördelning.

*** Av de 61 organisationer är det 38 organisationer som har individuellt medlemskap (således inte paraplyorganisationer samt vissa yrkesorganisationer) Av dessa 38 har 31 redovisat uppgifter om antalet medlemmar. Flertalet organisationer (18) hade en övervikt av kvinnliga medlemmar (några enbart kvinnor) Förhållandet var dock till det motsatta hos de organisationer som verkar inom missbruksområdet, särskilt påfallande är den manliga övervikten inom länkrörelsen. Fem organisationer uppger att andelen män och kvinnor är relativt jämn. Siffrorna över medlemskap är dock osäkra eftersom denna faktor inte har någon avgörande inverkan på storleken av det bidrag som lämnas.

Socialstyrelsen fördelar statsbidrag till handikapporganisationer och till organisationer inom det sociala området. När det gäller handikapporganisationerna uppger Socialstyrelsen att det i förordningsmotivens 9 § finns följande skrivning:

Av redogörelsen till Socialstyrelsen bör framgå fördelningen av män och kvinnor bland medlemmarna, hur könsfördelningen är i de beslutande organen på riksplanet samt vilka ansträngningar som har gjorts för att rekrytera medlemmar av utländsk bakgrund.

Samtliga 52 handikapporganisationer har lämnat uppgift vad avser styrelseledamöter. Av totalt 489 ledamöter var 276 kvinnor och 213 män. Sett i förhållande till medlemsantalet är männen något överrepresenterade i styrelserna. Det allmänna intrycket är att styrelsesammansättningen relativt väl återspeglar fördelningen mellan män och kvinnor bland medlemmarna i de organisationer som lämnat uppgifter.

När det gäller organisationerna inom sociala området har Socialstyrelsen på eget initiativ tagit in uppgifter när det gäller fördelning mellan kön i styrelserna på riksplånet. För två av de 61 organisationer som beviljats bidrag har otillförlitliga uppgifter lämnats varför dessa inte finns med i redovisningen. För övriga av de 59 organisationerna uppgår det totala antalet styrelsemedlemmar till 529 personer, varav 253 män och 276 kvinnor. Den sammantagna bedömningen är att styrelserepresentationen i de socialt inriktade organisationerna tämligen väl återspeglar kända könsrollsmönster och korresponderar med organisationernas inriktning och traditioner. Manlig respektive kvinnlig övervikt i medlemskåren motsvaras mestadels väl i styrelsens sammansättning

Statens Kulturråd

<i>Bidragmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Lokalhållande organisationer	800	–	Krav om redovisning	

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

För de lokalhållande organisationer som får bidrag genom Statens kulturråd anges följande återrapporteringskrav:

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet. Detta innebär bl.a. en jämn fördelning av makt och inflytande samt lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Statliga kulturinstitutioner och institutioner/organisationer som erhåller statsbidrag har ett särskilt ansvar att verka för att uppnå de uppställda målen inom ovan angivna områden. I detta syfte önskar vi att Ni i slutet av verksamhetsåret redogör för verksamhetens inriktning, omfattning och resultat avseende arbetet med tillgänglighet, mångkultur och jämställdhet.

Det finns dock inte några uppgifter om hur detta följs.

Svenska Institutet

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Riksföreningen Sverigekontakt, uppdragsersättning	800	–		Åtterrporteringskrav

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

Svenska Institutet har åiterrporteringskrav där jämställdhetsfrågan ska beaktas.

Ungdomsstyrelsen

<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003, 2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>	<i>Krav</i>	<i>Bedömning/ redovisning</i>
Ungdomsorganisationer, 570 206 medl. 66 org., organisationsbidrag,	58 100	49 %	I förordn.	Uppg. styrelse-representation
Ungdomsorganisationer, särskilt bidrag, ca 40 org.	15 300	–	I förordn.	Uppg. styrelse-representation

– = har inte redovisat könsuppdelad statistik.

Ett av de övergripande målen med statsbidraget till ungdomsorganisationernas verksamhet är att främja jämställdhet mellan könen. Vart tredje år genomför Ungdomsstyrelsen en prövning av organisationernas verksamhet i förhållande till målen för statsbidraget. Prövningen utgår från bidragsmottagarens egen beskrivning av hur verksamhet bedrivs i förhållande till målen.

Dessutom beskriver organisationerna vilka konkreta mål som finns inför den kommande treårsperioden utifrån de övergripande målen för statsbidraget. Dessa konkreta mål får sedan utvärderas av organisationerna själva vid det nästa prövningstillfället.

Ungdomsstyrelsen har som åiterrporteringskrav i regleringsbrev att redovisa ålder och kön på medlemmar i ungdomsorganisationerna. Ungdomsstyrelsens styrelse har under de senaste åren gjort skriftliga påpekanden till de ungdomsorganisationer som har redovisat en låg andel kvinnliga ledamöter i den centrala styrelsen i förhållande till antalet kvinnliga medlemmar i den totala medlemskåren.

6.5.4 Redovisning av bidragsgivare som uppger att det inte finns krav, redovisning eller bedömning utifrån ett jämställdhetsperspektiv

De bidragsgivare som redovisas nedan har samtliga uppgivit att det inte finns krav, redovisning eller bedömning utifrån ett jämställdhetsperspektiv vid bidragsgivningen av statliga medel.

I tabellen redovisas bidragsgivare och bidragsmottagare. Dessutom redovisas bidragets storlek som det framgår genom bidragsgivarnas egna redovisningar. Bidragets storlek kan vara hämtat från bidragsåret 2003 eller 2004, beroende på hur bidragsgivarna har redovisat. I tabellen redovisas även andelen kvinnor i organisationernas medlemskår.

<i>Bidragsgivare</i>	<i>Bidragsmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003/2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>
AMS	Utbildning för arbetslösa inom ramen för aktivitetsgarantin	120 000	48 %
Konsumentverket	Organisationer som driver konsumentprojekt	5 225	–
Näringsdepartementet	Organisationer som driver jämställdhetsprojekt	13 706	–
Utrikesdepartementet	Föreningen Norden	7 528	–
Folkbildningsrådet	Folkhögskolorna, Särskild utbildningsinsats	285 143	–
Försvarsmakten	Frivilliga försvarsorganisationer, Organisationsbidrag, Militära tidskrifter	84 790	54 %
	Hyresstöd till frivilliga organisationers lokaler på artellerigården	1 975	–
	Ersättning för utbildningsuppdrag	1 500	–
	Stödjande verksamhet i Estland, Lettland, Litauen, Ukraina och Ryssland	>135 000	*
		5 000	*
SST	Trossamfund, organisationsbidrag	40 098	–
	Lokal-, etablerings- eller särskilda utbildningsbidrag	3 135	–
	Verksamhet i form av andlig vård inom sjukvården, utbildningsinstitutioner för teologisk utbildning	6 300	–
Sveriges Riksidrottsförbund	Distriktsförbunden (DF)	25 400	**
	Statligt lokalt aktivitetsstöd, LOK	620 800	39 %
	Föreningsägda anläggningar	11 500	**
	Internationellt stimulansbidrag	2 000	**
	Projektbidrag – Unga ledare	15 000	–
	Projektbidrag- Förbundsutveckling genom 3R metoden	–	–
	Projektbidrag – Ett handslag med idrotten	100 000	–
Riksantikvarieämbetet	Kulturmiljövård och arbetslivsmuseer	258 000	–
	Kulturmiljövårdens område	3 500	–
	Adoptionsorganisationer	1 752	–
Riksdagens partinämnd	Politiska partier	145 200	–

<i>forts. Bidragsgivare</i>	<i>Bidragmottagare</i>	<i>Bidrag tkr 2003/2004</i>	<i>Andel kvinnor</i>
Ungdomsstyrelsen	Landsrådet för Sveriges Ungdoms- organisationer (LSU)	3 000	–
	Centrum för internationellt ungdoms- utbyte (CIU)	1 000	–
	Samlingslokalsorganisationerna, informationsinsatser och utrednings- arbete som avser ungdomars nyttjan- de av samlingslokaler	4 000	–
	Ungdomsorganisationer, överskott AB Svenska Spel *****	143 000	*
Kriminalvårdsverket	Frivilligorganisationer inom kriminal- vårdens område 7 org.	6 000	–
Naturvårdsverket	Internationella försurnings-sekretariatet	2 500	–
	Svenska Naturskyddsföreningen	2 000	–
	Sveriges Hembygdsförbund	600	–
	Swedish Waterhouse	3 000	–
	Miljöorganisationers internationella arbete	2 500	–
Myndigheten för skolutveckling	Vissa organisationer inom skolutveckling	15 000	–
Riksdagens partinämnd	Politiska partier	145 200	–
Naturvårdsverket, Friluftsrådet	Friluftorganisationer, organisationsstöd	11 150	–
	Paraplyorganisationen FRISAM	500	–
	Friluftorganisationer, verksamhetsstöd	3 350	–
Statens Kulturråd	Centrala amatörorganisationer	7 243	–
	Internationell verksamhet	2 237	–
Statliga Folkhälsoinstitutet	CAN	12 564	–
	Föreningen plötslig spädbarnsdöd	50	–
	HIV-preventivt arbete	16 160	–
	Homosexuellas org.	910	–
	Organisationer som bedriver ett hälsofrämjande arbete	1 120	–
	Tobaksförebyggande åtgärder	5 000	**
	Lokala frivilligorganisationer	7 315	–
	Invandrarorganisationer för HIV- preventivt arbete	4 675	–
Socialstyrelsen	Pensionärsorganisationer	4 946	–
Verket för näringslivsutveckling, NUTEK	Organisationer som arbetar med entreprenörsfrämjande och eller företagsfrämjande	ca 138 000	–

– Har inte lämnat uppgift om könsuppdelad statistik.

* Bidrag till organisationer är redovisade som organisationsbidrag.

** Organisationer som redovisat är Psykologer mot tobak 84 % kvinnor, Lärare mot tobak 71 % kvinnor, Farmaci mot tobak 93 % kvinnor, Läkare mot tobak 44 % kvinnor, Tandvård mot tobak 78 % kvinnor samt Sjuksköterskor mot tobak 99 % kvinnor.

*** RF har redovisat att frågorna om könsuppdelad statistik inte är relevant för området. Utöver statsbidraget som i regeringsbeslut uppgick till 454 740 tkr fördelades också medel från överskottet AB Svenska Spel om en summa av 706 miljoner kronor år 2003.

**** Utöver statsbidraget fördelas även medel från överskottet AB Svenska Spel. Dessa medel fördelas till de centrala organisationerna men ska komma den lokala verksamheten till godo.

Försvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten

Försvarsmakten, högkvarteret (FM) uppger att det inte finns några jämställdhetskrav vid fördelningen av organisationsbidrag. Däremot har Sveriges lottakårer och Sveriges Kvinnliga Bilkårerers Riksförbund (enbart kvinnliga medlemmar) i januari framfört till försvarsministern att sådan hänsyn borde tas vid fördelningen.

Det finns inte heller några direkta jämställdhetskrav kopplade till bidraget i Krisberedskapsmyndighetens fördelning. Däremot är det enligt kriterierna ett krav att en organisation, som betraktas som frivillig försvarsorganisation enligt Frivilligförordningen (1994:524), skall omfattas av de värderingar som uttrycks i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Krisberedskapsmyndigheten redovisar att det inte sker någon annan form av bedömning/redovisning. Bidrag fördelas på två organisationer helt dominerade av kvinnor. Då flertalet av de övriga organisationerna domineras av män ses det som angeläget att lämna bidrag till kvinnodominerade organisationer.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund uppger att det finns religiösa krav. De ställer inga krav på jämställdhet vid bidragsfördelningen.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet tillämpar inte något jämställdhetsperspektiv i fördelningen av del av förvaltningsanslaget 28:25. Däremot beaktades jämställdheten vid fördelningen av bidraget till arbetslivsmuseernas projekt kring kvinnohistoria vid bidragsgivningen 2003.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA)

I regleringsbrevet för Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) begärs årligen en återrapportering om hur genderperspektivet har integrerats i myndighetens verksamhet. Där kan bl.a. utläsas att det genom de bidragsberättigade organisationerna

kom 593 flickor och 415 pojkar till Sverige genom adoption år 2002. Denna fördelning har varit relativt konstant de senaste åren.

6.6 Lokal och regional bidragsgivning ur ett jämställdhetsperspektiv

6.6.1 Jämställdhetsarbete i den kommunala verksamheten

Jämställdhet, integration och funktionshinder är ”honnörsord” som ofta återkommer i olika dokument, vare sig det handlar om statliga projektbidrag eller formuleringar i kommunala målbeskrivningar inom föreningspolitiken.

För att få ett underlag att arbeta med genomförde Svenska Kommunförbundet under hösten 2002 en enkät om kommunernas arbete med vissa idrottsfrågor. Frågan ställdes dels om kommunen hade några specifika mål inom idrott/fritid för något/några av områdena jämställdhet, integration och funktionshindrade, dels om kommunen prioriterade verksamheten/verksamheterna genom extra föreningsstöd.

Enkäten besvarades av 230 av Sveriges då 289 kommuner. Totalt uppgav 87 kommuner att något eller några av dessa områden fanns i deras mål för idrotts-/fritidspolitiken. Jämställdheten sågs som så viktig att den fanns i målen hos 69 kommuner. 61 kommuner hade specifika mål för att arbeta med funktionshindrade och 45 kommuner hade i målen skrivit in vikten av att arbeta med integration/invandrarfrågor.

Exempel på kommuner som hade specifika mål inom föreningspolitiken för samtliga områden jämställdhet, integration och funktionshinder är Bollnäs, Eskilstuna, Gnesta, Kungsör, Laxå, Mölndal, Osby, Sunne, Åstorp och Örnsköldsvik.

När det gäller att ge särskilda föreningsstöd till dessa områden var det vanligast när det gäller arbetet med funktionshindrade, 75 kommuner angav att man gav extra föreningsstöd. Extra stöd till flickor/kvinnor gavs av 40 kommuner medan extra stöd till invandrarverksamhet gavs i 18 kommuner.

Kommuner som gav extra föreningsstöd till samtliga tre målgrupper var Göteborg, Helsingborg, Jönköping, Karlskoga, Karlskrona, Karlstad, Mjölby, Sandviken, Stockholm, Strängnäs, Örebro och Östra Göinge.

6.6.2 Landstingens arbete kring jämställdhet i bidragfördelning för ideella organisationer

Utredningen har genomfört en enkät till samtliga landsting och motsvarande (21 landsting och regioner) för att utröna om de normer och krav som gäller för jämställdhet inom den statliga bidragsgivningen återfinns i landstingen.

Enkäten baserades på tre av de fyra frågor som i tidigare kapitel redovisats kring den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer. Frågorna som ställdes till landstingen var;

- Finns könsuppdelad statistik utifrån ert bidrag till organisationer? Om ja, redovisa antal kvinnor och män.
- Finns det något/några jämställdhetskrav i bidraget? I så fall, vilka krav ställs?
- Sker det någon annan form av bedömning/redovisning för att synliggöra jämställdhetsfrågan i fördelning av bidraget till organisationer?

Utredningen frågade också om det finns specifika bidrag för kvinnoorganisationer att söka.

Undersökningen kan inte ses som en heltäckande analys då det till utredningen inkommit svar från 18 av 21 landsting och regioner.

Av de 18 landsting/regioner som besvarat enkäten har fyra bidragsgivare uppgett att de har könsuppdelad statistik. Vidare har sex av 18 bidragsgivare redovisat att det finns någon form av krav om jämställdhet vid bidragsgivning. En bidragsgivare redovisar att det finns allmänna formuleringar i målen med bidraget. Landstingsbidrag lämnas till studieförbunden för att dessa ska verka för jämställdhet mellan män och kvinnor, motsvarande skrivning finns i bidragsreglerna för ungdomsorganisationer.

En annan bidragsgivare svarar att ”jämställdhetskrav finns inskrivet i villkoren för bidragen till ungdomsorganisationerna och i det avtal som reglerar bidraget till Sörmlands Idrottsförbund”. För ett annat bidrag redovisas att villkoret för bidraget är att organisationerna ska arbeta för människors lika värde, jämlikhet och jämställdhet. Det framgår dock inte om eller hur det finns system för återrapportering eller annan redovisning kring jämställdhetskraven. En annan bedömning som redovisades var att det fanns en gemensam policy i frågan.

Fyra av 18 landsting och regioner har redovisats att annan bedömning kring jämställdhet sker. Vid redovisning av framför allt projektbidrag krävs att mottagare av bidrag redovisar hur jämställdhetsfrågan har synliggjorts i projektet.

På frågan om det fanns speciella medel till kvinnoorganisationer har fem av 18 bidragsgivare svarat att det finns specifika kvinnoorganisationsbidrag. För ett av de tre bidragen sker fördelning utifrån samma kriterier som gäller för nuvarande statsbidrag till de centrala kvinnoorganisationerna.

I Landstingens bidragsgivning till ideella organisationer ur ett jämställdhetsperspektiv, finns få bidragsgivare som redovisar könsuppdelad statistik eller genomför bedömningar och redovisningar utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

6.6.3 Sammanfattning av undersökningarna

Jämställdhetsperspektivet saknas

Jämställdhetsintegrering innebär att ett ökat ansvar för jämställdhetspolitiken åläggs all statlig verksamhet. Den som har ansvar för en verksamhet, har även ansvar för att integrera ett könsperspektiv i verksamheten.

Trots detta framkommer det i de undersökningar som utredningen har genomfört att det för hela 48 av 66 redovisade statliga bidragstyper (73 procent) inte finns något krav, ingen specifik redovisning eller annan bedömning kring jämställdhet i bidragsgivningen av statliga medel. För de 66 bidragstyperna finns det endast i fem bidragsförordningar och/eller förordningsmotiv något kriterium som reglerar jämställdhet. För 11 av de 25 bidragsgivarna sker det någon form av bedömning/redovisning för att synliggöra jämställdhetsfrågan i fördelningen av det statliga bidraget.

14 bidragsgivare redovisar att det inte görs några bedömningar/redovisningar kring jämställdhetsperspektivet.

Könsuppdelad statistik saknas

Det är i dag få bidragsgivare som har någon form av könsuppdelad statistik. Det är också få bidragsgivare som på eget initiativ har infört riktlinjer eller återrapportering kring jämställdhet vid bidragsgivningen. Det innebär att de bidragsgivare som inte kräver

könsuppdelad statistik inte heller kan kontrollera hur jämställdhetsperspektivet tillgodoses.

Vid en jämförelse av vilka bidragsgivare som begär in könsuppdelad statistik, framgår att det finns bidragsgivare som visserligen begär in könsuppdelad statistik, men som sedan inte använder den vid bedömningar ur ett jämställdhetsperspektiv vid fördelningen av statsbidraget. Myndigheter som har en könsuppdelad statistik, är också de som arbetar mest aktivt kring krav, bedömning och redovisning av jämställdhetsperspektivet i bidragsgivningen.

Det är svårt att veta hur de totala resurserna inom föreningslivet fördelas könsmässigt, om den statistik som organisationer och myndigheter har, inte är uppdelad på kvinnor och män.

SCB har byggt upp en kunskap inom jämställdhetsområdet. Utredaren anser att för att detta skall vara möjligt måste det finnas en statistik som är uppdelad på kön. Statistiken är avgörande för möjligheterna att känna till villkoren för kvinnor och mäns liv i Sverige. Uppgifter om kön på medlemmar, kön på ledamöter i styrelser och andra uppgifter kring könsuppdelad statistik, är värdefullt för att belysa hur könsfördelningen ser ut inom organisationerna.

Redovisning om könsfördelningen i styrelser saknas

Utifrån bidragsgivarnas redovisningar konstaterar utredaren att det är få bidragsgivare som har någon form av könsuppdelad statistik. Det är också få bidragsgivare som på eget initiativ infört riktlinjer eller återrapportering kring jämställdhet vid bidragsgivning.

De bidragsgivare som inte kräver könsuppdelad statistik har inte heller några exempel på hur dessa på annat sätt kan kontrollera hur jämställdhetsperspektivet skall tillgodoses.

Vid en jämförelse över vilka bidragsgivare som tar in könsuppdelad statistik framgår att det finns bidragsgivare som tar in könsuppdelad statistik, men som sedan inte använder det i kommande fördelningar. De myndigheter som har en könsuppdelad statistik är också de som arbetar aktivt med krav, bedömning och redovisning av jämställdhetsperspektivet i bidragsgivningen. Övriga bidragsgivare av organisationsbidraget har inte kunnat visa på att detta sker.

Samma förhållanden i kommuner och landsting

Av Svenska Kommunförbundets undersökning hösten 2002 om kommunernas arbete med vissa idrottsfrågor, framgår att jämställdheten ansågs som så viktig att den återfinns i målen i 69 av de 230 kommuner som besvarade enkäten.

När det gäller Landstingens arbete kring jämställdhet i bidragsfördelning för ideella organisationer uppger 4 av de 18 landsting/regioner som besvarade enkäten att de har könsuppdelad statistik. 6 redovisar att det finns någon form av krav om jämställdhet vid bidragsgivning. 5 av 18 bidragsgivarna har specifika bidrag till kvinnoorganisationer. Landstingens bidragsgivning till ideella organisationer ur ett jämställdhetsperspektiv påminner således till stor del om den statliga bidragsgivningen.

6.7 Utredarens slutsatser

Jämställdhetsperspektivet saknas i den statliga bidragsgivningen

Min slutsats är att målen för jämställdhetspolitiken är tydliga, liksom hur dessa mål skall uppnås. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på livets alla områden. En strategi för att nå detta mål är jämställdhetsintegrering. Det innebär att ett ökat ansvar för jämställdhetspolitiken åläggs all statlig verksamhet. Den som har ansvar för en verksamhet, har även ansvar för att integrera ett könsperspektiv i verksamheten.

Jag anser att en viktig del i en sådan strategi måste vara att ett jämställdhets- och könsperspektiv tydligare integreras i folkrörelsepolitiken och i den statliga bidragsgivningen. Min slutsats är emellertid att det är få bidragsgivare som har tagit något eget initiativ för att införliva jämställdhetsperspektivet i den statliga bidragsgivningen, trots att denna strategi har varit verksam under lång tid.

Riksrevisionsverkets utvärdering 1999 av regeringens styrning av jämställdhetspolitiken visade att endast cirka hälften av myndigheterna hade någon form av uppdrag eller återrapporteringskrav som gällde jämställdhet i sitt regleringsbrev. I den undersökning som jag har låtit genomföra, framkommer att det i bidragsgivningen av statliga medel inte finns något krav på specifik redovis-

ning eller annan bedömning kring jämställdhet för 48 av de 66 redovisade bidragstyperna dvs. för 73 procent av bidragstyperna.

Min slutsats är också att intresset bland de ideella organisationerna för frågor om jämställdhet verkar begränsad. Det ses av många som en "icke-fråga". Jag anser att folkrörelserna har och skall ha en stor frihet gentemot staten. En av grunderna för att en organisation skall få stöd från staten är att den är demokratisk.

Ett grundkrav i samtliga förordningar om bidrag till ideella organisationer är att det skall vara verksamheter som bedrivs i demokratiska former. Det innebär att alla medborgare skall ges samma möjlighet att engagera sig. Jag anser därför att det finns skäl för folkrörelsen och andra organisationer att granska vilka konsekvenser det "könsneutrala" förhållningssättet, som har präglat och fortfarande präglar de flesta folkrörelserna, får för jämställdheten i organisationerna.

Krav om jämställdhet i bidragsförordningar

En slutsats av undersökningen är således att det saknas ett jämställdhetsperspektiv i den statliga bidragsgivningen. Det ställs i dag inte några särskilda krav i bidragsförordningarna om att organisationerna skall visa ett engagemang för jämställdhet.

Jag anser därför att det behövs särskilda krav från regeringen gällande bidragsfördelningen för att bidragsgivarna skall börja hantera frågor om jämställdhet. Jämställdhetsperspektivet måste tydligare integreras i handläggningen av bidragen till ideella organisationer. Det handlar dels om att utveckla jämställdhet som politikområde när det gäller fördelningen av bidrag, dels om att utveckla jämställdhet som en integrerad del i folkrörelsepolitiken.

Jag anser därför att särskilda återrapporteringskrav för organisationer och föreningar som uppbär statsbidrag särskilt måste införas och tydliggöras. Den tydligaste styrningen är enligt min bedömning att krav på jämställdhetsperspektiv införs i förordningarna och regleringsbrev för varje statsbidrag. Det skall ses som ett förtydligande av det krav på demokratisk organisation som finns i de flesta statsbidragsförordningar.

Jag anser att det på så sätt blir möjligt att synliggöra på vilka villkor och i vilken utsträckning kvinnor och män, flickor och pojkar får del av de medel som fördelas inom olika politikområden, bl.a. folkrörelsepolitiken. Vinsten med detta är att det därmed blir

möjligt att utvärdera resultaten av jämställdhetspolitiken som en grund för omfördelning och satsningar i syfte att bryta könsmaktsordningen och skapa ett jämställt samhälle.

Könsuppdelad statistik saknas

Min slutsats är att med den genomförda undersökningen som grund är det svårt att säga huruvida jämställdhetsperspektivet finns inom de organisationer som får tillgång till de statliga medlen, eftersom det i stor utsträckning saknas könsuppdelad statistik från berörda bidragsgivare. En sådan statistik är en förutsättning för att en politik, som utgår från jämställdhet skall kunna föras.

Jag anser därför att en könsdifferentierad statistik måste vara ett krav vid återrapportering för bidragsgivande myndigheter och organisationer som erhåller statliga bidrag, på såväl central som på regional nivå. Men detta är inte tillräckligt. Jag anser att organisationerna dessutom måste kunna redovisa hur resurserna fördelas ur ett könsperspektiv. Ideella organisationer, som får offentligt stöd, skall göra kvalitativa utvärderingar ur ett könsperspektiv av verksamheten i föreningarna.

Utredarens överväganden och förslag

7 Förslag om nytt statsbidrag för kvinnors organisering

7.1 Det nya statsbidragets syfte

Mitt förslag: Det nuvarande statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet skall ersättas av ett nytt statsbidrag för kvinnors organisering. Syftet med det nya statsbidraget skall vara att stödja kvinnors organisering i egna sammanslutningar. Bidraget skall främja kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet och även göra det möjligt att bevaka kvinnors rättigheter och driva kvinnors krav.

Jag har tidigare i kapitel 2 redovisat kvinnorörelsens betydelse som demokratisk kraft. Där har jag gjort bedömningen att kvinnorörelsen har en stor betydelse som opinionsbildare. Kvinnorörelsen har bidragit till en politisering av tidigare helt oreglerade samhälleliga fält som berör underordning och förtryck utifrån kön. Kvinno­rörelsen har påverkat och förändrat människors attityder i köns­rollsfrågor. Den har drivit fram politiska förändringar och reformer.

Jag anser därför att kvinnorörelsen är en stor tillgång i det demokratiska utvecklingsarbete som jämställdhetssträvandena innebär. Kvinnorörelsen mobiliserar och bevakar. Den är en nödvändig förutsättning för att jämställdhetssträvandena skall drivas framåt.

Min bedömning är att kvinnors organisering spelar en viktig roll när det gäller att föra upp nya frågor på den demokratiska agendan. Jämställdhetspolitiken har drivits fram, institutionaliserats och blivit en "möjlighetsstruktur", som i sin tur föder ny organisering. I ett långt perspektiv har detta inneburit att mottagligheten ökat för kvinnors organiserade krav.

Jag anser därför att ett främjande av kvinnors organisering är ett sätt att vidga det demokratiska samtalet. Den politiska dagordningen breddas med nya frågor. Kvinnor tar större offentlig plats

som medborgare och kön benämns i termer av makt, politik och förändring.

Mot den bakgrunden föreslår jag att det nuvarande statsbidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet bör upphöra och ersättas av ett nytt statsbidrag för kvinnors organisering. En sådan förändring ökar kvinnors möjligheter att arbeta för jämställdhet.

7.2 Formen för det nya statsbidraget

Mitt förslag: Det nya statsbidraget till kvinnors organisering skall utgöras av följande delar:

- organisationsbidrag
- etableringsbidrag
- verksamhetsbidrag

7.2.1 Allmänna utgångspunkter

Min utgångspunkt är att statens uppgifter styrs av politiska mål och att den förvaltningspolitiska processen kräver offentlig insyn och kontroll. Dessa mål och offentlighetskrav skall vägas mot organisationernas självklara rätt att vara fria och oberoende. Statens bidrag måste därför utformas så att det stödjer och stimulerar verksamhet som ideella organisationer i demokratisk ordning har fattat beslut om.

När statens bidragsgivning diskuteras brukar det betonas att bidragsgivningen skall ske utifrån en demokratispekt. Det brukar också betonas att staten måste slå vakt om det fria och frivilliga organisationsväsendet och de svenska folkrörelserna. Jag vill understryka att det nya statsbidraget för kvinnors organisering skall vara ett folkrörelsestöd. En av grundpelarna i vad som utgör en folkrörelse är dess obundenhet gentemot stat och kommun.

Min utgångspunkt är också att statsbidrag till organisationerna ytterst utgörs av skattemedel. Staten har därför ett ansvar, såväl mot organisationerna som mot samhället i övrigt, att ställa vissa krav i förhållande till det bidrag som lämnas till organisationerna. Om staten ställer krav i förhållande till de bidrag som lämnas till organisationerna, krävs en tydlighet i fråga om vad staten vill uppnå med statsbidraget. Kraven bör utformas så att statens behov av

återrapportering tillfredsställs, samtidigt som organisationernas oberoende respekteras.

Jag anser dessutom att det bör ställas stora krav på att de bidragsgivande organen är medvetna om de integritetsfrågor som kan bli aktuella, när man både skall ge stöd till och utvärdera verksamhet hos organisationer som kan vara starkt kritiska mot bidragsgivarens verksamhet. I motsvarande utsträckning anser jag att det är viktigt för organisationerna att hela tiden föra en diskussion om sin självständiga ställning i förhållande till sina bidragsgivare.

7.2.2 Principer för statens bidragsgivning

Principerna för statens samlade bidragsgivning till föreningslivet har belysts i ett flertal utredningar som refereras i kapitel 4. Utgångspunkten för dessa utredningar har varit att överväga och föreslå principer och modeller för en mål- och resultatstyrning av statsbidragen till ideella föreningar.

Enligt dessa utredningar kan det statliga stödet till de ideella organisationerna huvudsakligen delas in i två kategorier, nämligen:

- Organisationsbidrag, som utgår för en förenings verksamhet som helhet och som motiveras av att föreningens verksamhet bedöms som allmänt intresse för hela samhället.
- Verksamhetsbidrag eller projektbidrag, som utgår till en förening för att den skall utföra vissa prestationer i utbyte mot stödet.

En slutsats i dessa utredningar är att organisationer och verksamheter, som det kan finnas anledning för staten att stödja, sinsemellan är mycket olika. Det innebär svårigheter att konstruera ett stöd som uppfattas som rättvist och är heltäckande.

Min utgångspunkt i denna utredning har varit att den struktur av statsbidrag som redan finns bör användas i möjligaste mån. Jag föreslår därför att statsbidraget till kvinnors organisering skall utgöras av följande delar:

- organisationsbidrag
- etableringsbidrag
- verksamhetsbidrag

Mitt motiv för att föreslå inrättande av ett organisationsbidrag är att det stödjer organisationen utifrån vad den är. Detta bidrag utgår till kvinnoorganisationens verksamhet som helhet och motiveras av att organisationens verksamhet är viktig i den demokratiska mobiliseringen och det demokratiska deltagandet.

Motivet för att ett etableringsbidrag tillskapas är att det ger möjligheter för staten att fånga upp nya former för organisering. Det kan ses som en variant av organisationsbidraget. Etableringsbidraget är avsett att stödja nybildad kvinnoorganisation eller till kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande, som ingår i annan ideell förening och som önskar etablera sig som en självständig kvinnoorganisation.

Mitt motiv för att föreslå att ett verksamhetsbidrag inrättas är att det gör det möjligt för staten att stödja aktiviteter oavsett organisationsform. Det är avsett att stödja kvinnoorganisationer som planerar att genomföra aktiviteter som syftar till att engagera kvinnor för ett visst ändamål och som har ett allmänt intresse för samhället.

7.3 Mottagare av statsbidrag för kvinnors organisering

Mitt förslag: Statsbidrag för kvinnors organisering skall kunna ges till kvinnoorganisation, eller kvinnonätverk/ kvinnokommitté eller motsvarande inom en ideell förening, som har till uppgift att stärka kvinnors ställning i samhället samt uppfyller villkoren för statsbidraget. När det gäller verksamhetsbidrag skall det även kunna ges till s.k. paraplyorganisationer och till stiftelser.

Jag föreslår att statsbidrag till kvinnors organisering skall kunna ges till en kvinnoorganisation. Med kvinnoorganisation avser jag en ideell förening där en majoritet av medlemmarna är kvinnor och som har till uppgift att stärka kvinnans ställning i samhället.

7.3.1 Kvinnors organisering i nätverk

Enligt direktiven skall jag överväga förutsättningarna för att bredda basen så att det statliga bidraget även omfattar nya former för organisering, såsom nätverk, samt olika mindre kvinnoorganisationer som kan behöva stöd för att kunna påverka i samhället och förbättra sin situation. Det senare gäller t.ex. kvinnor från de nationella minoriteterna och kvinnor med invandrarbakgrund.

När det gäller nätverk är min bedömning att nätverk som föreelse alltid har funnits i betydelsen ”informella kontakter kring olika praktiska angelägenheter”. Begreppet nätverk brukar också användas för att beteckna en samarbetsform.

Demokratiutredningen pekade i sitt slutbetänkande *En utbållig demokrati* (SOU 2000:1) på att åtskilliga av de medborgarsammanslutningar, som har bildats på senare år, mer fungerar som nätverk än som traditionella organisationer. Med traditionella organisationer avsåg utredningen att de är medlemsbaserade och hierarkiskt uppbyggda. Nätverk anses däremot vara en ”platt” organisationsform. Med det menas att nätverk är icke-hierarkiska och att de genom sin informella struktur underlättar ett aktivt deltagande och spontana initiativ.

7.3.2 Offentliga nätverk som alternativ

Demokratiutredningen menade att nätverkskulturen kan ses som en kritik mot den formella medlemsorganisationen och dess representativa demokratibegrepp. Utredningen påpekade dock att nätverk inte utesluter formella organisationer, snarare tvärtom. Organisationer utgör ofta en bas för nätverkens mobilisering. Tillsammans med andra organisationer, enskilda individer och grupper som i övrigt har olika ideologiska plattformar, byggs informella kontaktnät upp, som i syfte att uppnå vissa specifika politiska mål, fogas samman i tillfälliga koalitioner.

Det är framför allt dessa offentliga nätverk som har börjat uppmärksammas och diskuteras som alternativ och/eller komplement till de traditionella föreningsformerna. När olika typer av nätverk beskrivs är min uppfattning dock att deras formella juridiska form inte brukar uppmärksammas. Stundtals talar man om nätverk och föreningar som jämförbara storheter. Detta är inte helt korrekt.

”Nätverk” är uttryck för kontakter och verksamhetsinriktning, medan ”förening” anger hur verksamheten är rättsligt reglerad. Jag anser att den juridiska formen är väsentlig när en sammanslutning, oavsett verksamhetsinriktning och målsättning, skall söka statliga bidrag för att bedriva verksamhet eller för att genomföra någon form av projekt.

Även om det är möjligt för staten att utbetala ett statsbidrag till en privatperson, anser jag att det inte är lämpligt att staten ger stöd till organisationer som inte är en juridisk person.

Ett nätverk, som är en ideell förening, är automatiskt en egen juridisk person. Att en organisation är en juridisk person betyder att organisationen kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Det innebär att en del mindre kvinnogrupper, som inte känner behov av att bilda en ideell förening för den verksamhet som de bedriver, inte har möjlighet att få organisationsbidrag.

Vid samarbete som sker i en organisation som inte erkänns som juridisk person, kan man inte sluta avtal eller stå ansvarig mot tredje part. Min bedömning är att en samling individer inte kan vara sökande om det inte finns någon erkänd juridisk person. I stället är det de enskilda personerna som sluter avtalet och som ansvarar för att avtalet uppfylls. Den som exempelvis har tagit upp ett lån för verksamheten, blir personligen ansvarig för återbetalningen.

Att det är många personer som skriver under ansökan förändrar inte situationen. Den kan snarare förvärras, om de som har skrivit under ansökan inte har gemensamma stadgar, eller på annat sätt har reglerat det inbördes uppträdandet. Men även om det finns ett avtal, riktlinjer eller liknande mellan dem som samverkar i nätverket, saknar nätverket ett ”ansikte” utåt som kan ansvara för att angivna uppgifter är korrekta och att projektet genomförs enligt planerna.

Kvinnoföreningar kallar sig för nätverk

De studier, som jag har tagit del av, visar att de flesta kvinnoorganisationer är ideella föreningar, även om de kallar sig för nätverk. I kvalitativa studien om kvinnors lokala organisering är slutsatsen att kvinnors organisering i hög grad framträder i form av ett föreningsliv av ganska traditionellt snitt. Många väljer att bilda en traditionell förening när man behöver ekonomiskt stöd.

Den kartläggning, som jag har låtit göra av kvinnoorganisationer som inte får statligt stöd, visar att av de 63 organisationer som in-

går i undersökningen var 34 ideella föreningar med styrelse, stadgar och medlemsmöten, även om många kallade sig nätverk. Endast fyra kallade sig nätverk och var inte ideell förening. Tolv av kvinnoorganisationerna var inte självständiga organisationer, utan utgjorde en del av en annan organisation, t.ex. i form av en kvinnokommitté. Nio var paraplyorganisationer med andra organisationer som sina medlemmar.

För att nätverk som inte är en egen juridisk person och som inte heller ingår som en del av någon annan juridisk person skall kunna få statsbidrag, är min bedömning att det skulle krävas en juridisk reglering som gör nätverket till en juridisk person och som gör det möjligt att utkräva ansvar för bl.a. statsbidragens användning.

Jag anser emellertid att det inte finns anledning att tillskapa nya juridiska former i detta sammanhang. Det är ett relativt stort arbete, som inte enbart rör kvinnors organisering och det ligger knappast inom utredningens direktiv. Jag har uppfattat direktiven som att nya förslag till regler om statsbidraget skall rymmas inom i övrigt oförändrade juridiska regler eller i rättspraxis.

7.3.3 Kvinnoorganisationer inom en annan organisation

Jag är medveten om att det finns sammanslutningar av kvinnor, inom en annan organisation, dessa fungerar som en form av nätverk, kvinnokommitté eller kvinnoutskott. Ett sådant nätverk faller utanför de nuvarande bidragsbestämmelserna, därför att det inte är ett juridiskt självständigt kvinnoförbund, utan en del av moderorganisationen. Nätverket bedriver ofta samma slag av central verksamhet som ett självständigt kvinnoförbund.

I den ovan refererade kartläggningen av kvinnoorganisationer som inte får stöd enligt de nuvarande bestämmelserna ingår även kvinnokommittéer inom riksförbund som organiserar medlemmar på etnisk grund. En sådan kommitté bör enligt min bedömning kunna hänföras till kategorin kvinnoorganisationer inom andra organisationer.

Integrationsverket har gjort en kartläggning av 26 riksorganisationer bildade på etnisk grund och deras arbete för ökad jämställdhet. Kartläggningen visade att elva av riksorganisationerna hade egna kvinnosektioner. En riksorganisation planerade att starta en kvinnosektion. En annan planerade att starta ett självständigt kvinnoförbund.

Flera av dessa kvinnokommittéer har dock avvisat möjligheten att bilda en självständig organisation för att kunna få statligt stöd. De menar att ett sådant krav riskerar att splittra föreningarna.

Som jag tidigare redovisat är kvinnokommittéernas största problem avsaknaden av separat statligt stöd. De statliga resurser, som fördelas till invandrarorganisationerna, verkar fördelas ojämnt mellan könen.

Mot denna bakgrund föreslår jag att även kvinnliga nätverk, kvinnokommittéer eller motsvarande, vars uppgift är att stärka kvinnans ställning i samhället, skall kunna erhålla det föreslagna statsbidraget för kvinnors organisering. Denna typ av organisation skall tillhöra en organisation som är en ideell förening. Det är denna moderorganisation som blir juridiskt ansvarig för statsbidraget. Särskilda villkor bör därför finnas om att statsbidraget skall användas för nätverkets/ kvinnokommitténs verksamhet.

7.3.4 Paraplyorganisationer

Jag har i tidigare kapitel redovisat förekomsten av s.k. paraplyorganisationer där kvinnoorganisationer har gått samman för att gemensamt driva frågor inom ett specifikt område. Enligt de nuvarande reglerna kan inte paraplyorganisationer få statsbidrag.

För budgetåret 2002 beslutade regeringen om ett engångsbelopp på 1,5 miljoner kronor för stöd till paraplyorganisationer för kvinnoorganisationer. Det innebar att anslaget till kvinnoorganisationerna det året höjdes med detta belopp.

Det finns exempel från andra verksamhetsområden där statliga bidrag fördelas till samordningsorganisationer. Regeringen ger t.ex. ett särskilt bidrag till Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) för att det skall verka som ett nationellt ungdomsparaply. Även handikapporganisationerna får statligt stöd till samarbetet inom handikapprörelsen.

Min principiella ståndpunkt är att samarbete mellan olika riksorganisationer bör vara ett ansvar för organisationerna själva. Kvinnoorganisationerna skall själva besluta om, när och hur detta samarbete skall ske. Jag anser dessutom att ett bidragssystem, som inte innehåller medel som är specialdestinerade för samarbete, blir administrativt enklare. Samtidigt tar organisationerna själva, utan styrning från staten, eget ansvar för vilken form av samarbete som är av vikt för dem.

Jag anser att organisationsstöd inte bör utgå till samarbetsorgan. I stället bör organisationernas kostnader för samordningsinsatser inrymmas i organisationsstödet. Däremot bör staten kunna stödja kvinnoorganisationernas samarbetsorgan genom direkta bidrag i form av verksamhetsbidrag till olika projekt. Jag anser således att det föreslagna verksamhetsbidraget även bör kunna utgå till sådana samarbetsorgan.

Jag inser dessutom att staten vid olika tillfällen kan ha behov av att kommunicera med kvinnoorganisationer. Därför kan staten i vissa fall ha ett egenintresse av att se till att det finns ett organiserat samarbete. En sådan kommunikation är naturligtvis enklare och smidigare om den kan ske via ett samarbetsorgan, istället för med ett stort antal enskilda organisationer.

I vissa fall kan samarbete mellan kvinnoorganisationer ses som en form av uppdrag från staten. Det gäller exempelvis när det är fråga om samordning av representation och nomineringar från kvinnorörelsen till olika statliga utredningar, referensgrupper vid myndigheter samt samordning av remisshantering etc. I sådana situationer uppdrar staten åt samarbetsorganet att agera för hela kvinnorörelsens räkning. I sådana fall är det enligt min bedömning lämpligare att staten lämnar direkt ersättning för uppdragets genomförande.

7.3.5 Stiftelser

Jag har tidigare redovisat förekomsten av kvinnoorganisationer i form av stiftelser. I likhet med paraplyorganisationer kan inte en stiftelse få statsbidrag enligt nuvarande regler. Min bedömning är att kvinnoorganisation i form av en stiftelse inte skall kunna erhålla organisationsbidrag. Det föreslagna organisationsstödet är tänkt för folkrörelser och föreningar som mobiliserar medlemmar i ett demokratiskt arbete.

En stiftelse är i juridisk mening en förmögenhetsmassa och är endast under bestämda förutsättningar en juridisk person. I en stiftelse finns det inte och kan det inte, i juridisk mening, finnas medlemmar som enskilda personer.

Min uppfattning är att medlemsbegreppet är ett centralt begrepp när det gäller stöd till organisationslivet. Detsamma gäller om man i bidragsbestämmelserna skall ha medlemmar med tillfredställande geografisk spridning i landet. Jag anser dock att det finns anledning

att göra det möjligt även för stiftelser att kunna få verksamhetsbidrag.

7.4 Förslag om stöd till de politiska kvinnoorganisationerna

Mitt förslag: En del av det allmänna verksamhetsstödet i det statliga partistödet avsätts för att finansiera verksamheten i de politiska partiernas kvinnoförbund eller motsvarande. De politiska kvinnoorganisationerna undantas från organisationsstödet i det nya statsbidraget för kvinnors organisering.

Jag har tidigare i kapitel 5.2 redovisat den nuvarande fördelningen av statsbidraget till kvinnoorganisationerna. 2004 fick tre av de politiska kvinnoorganisationerna statsbidrag. Det gäller Centerkvinnorna, Kristdemokratiska kvinnoförbundet och Socialdemokratiska kvinnoförbundet S-kvinnor.

I förra årets regeringsförklaring meddelade regeringen att den skulle ta initiativ till att höja partistödet. Min uppfattning är att ett höjt partistöd gör det möjligt att avsätta särskilda medel för de politiska kvinnoorganisationerna.

Medlemsantalet i de politiska partierna minskar. Det gör också medlemsantalet i de politiska kvinnoorganisationerna. Det politiska engagemanget i samhället ökar dock. De politiska partierna har ett ansvar för att möta detta politiska engagemang. Jag anser därför att det finns anledning att de politiska kvinnoorganisationerna bör särbehandlas. De bör, i likhet med de politiska partierna, tilldelas medel i särskild ordning.

Jag föreslår att en del av det allmänna verksamhetsstödet i det statliga partistödet avsätts för att finansiera verksamheten i de politiska partiernas kvinnoförbund eller motsvarande. I och med det föreslår jag att de politiska kvinnoorganisationerna undantas från organisationsstödet i det nya statsbidraget för kvinnors organisering.

Detta förslag liknar den lösning som finns i Finland som jag tidigare har redovisat i kap 5.6.3. I Finland avsätts åtta procent av bidragen till de politiska partiernas verksamhet till kvinnors politiska verksamhet.

Det är min uppfattning att den rådande könsmaktordningen endast kan brytas genom ett aktivt engagemang från kvinnoorganisationer. Jämställdhet är ett politiskt prioriterat område. Det råder enighet över partigränserna om att det krävs ytterligare insatser och åtgärder för att främja jämställdheten i samhället. I den svenska folkrörelsetraditionen är den egna organiseringen central för att bryta underordning och strukturella orättvisor. Det måste då också gälla kvinnors organisering.

Min bedömning är att en anvisning av medel till de politiska kvinnoorganisationerna via partistödet bidrar till att finansiera höjningen av stödet till kvinnoorganisationerna. Eftersom de politiska kvinnoorganisationerna får stöd på annat sätt, bidrar det till att stödet till de övriga kvinnoorganisationerna kan höjas.

7.4.1 Villkor för organisationsbidrag

Mitt förslag: Följande villkor skall gälla för att kvinnoorganisation eller kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande skall erhålla organisationsbidrag. Den skall

- bedriva sådan verksamhet som tillgodoser syftet med statsbidraget,
- ha medlemmar som är enskilt anslutna och som delar organisationens grundvärderingar och mål,
- vara demokratiskt uppbyggd, dvs. ha en struktur som möjliggör för medlemmarna att utkräva ansvar,
- ha en riksomfattande organisation med lokal eller regional förankrad verksamhet eller med ett riksintresse,
- ha bedrivit verksamhet under minst tre år före ansökan om bidrag.

7.4.2 Bedriva sådan verksamhet som tillgodoser syftet med statsbidraget

Jag föreslår att kvinnoorganisation eller kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande som får organisationsbidrag skall bedriva sådan verksamhet som tillgodoser syftet med statsbidraget. Syftet med statsbidraget är att stödja kvinnors organisering i egna sammanslutningar. Bidraget skall främja kvinnors deltagande i den

demokratiska processen och i samhällslivet. Bidraget skall också möjliggöra för kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav.

7.4.3 Enskilt anslutna medlemmar

Jag föreslår också att för att en kvinnoorganisation skall kunna få organisationsbidrag skall den ha medlemmar som är enskilt anslutna och som delar organisationens grundvärderingar och mål.

Med medlem avses den som är ansluten till en kvinnoorganisation eller kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande med möjligheter att påverka beslut om organisationens verksamhet och inriktning, samt året närmast före bidragsåret aktivt har tagit ställning för ett medlemskap genom att ha erlagt medlemsavgiften eller ansökt om medlemskap.

Som tidigare påpekats faller samverkansorganisationer, s.k. paraplyorganisationer och stiftelser utanför möjligheten att få organisationsstöd i och med kravet på enskilt medlemskap.

Enligt rättspraxis måste en ideell förening ha medlemmar för att anses vara en ideell förening. Däremot finns det inget som säger hur många medlemmar en ideell förening minst måste ha. Formellt räcker det med att det är två personer som bildar föreningen (Hemström, 2000).

Enligt de nuvarande reglerna skall en kvinnoorganisation ha minst 1 500 medlemmar för att kunna erhålla bidrag. En kvinnoorganisation som har mer än 3 000 medlemmar får helt grundbidrag. En kvinnoorganisation som har 1 500–3 000 medlemmar kan få halvt grundbidrag. Flertalet av medlemmarna skall vara kvinnor. För att räknas som medlem skall personen vara minst 15 år och ha erlagt medlemsavgift.

7.4.4 Medlemsantalet ses inte som det primära

Min bedömning är att antalet medlemmar blir i allt högre grad ointressant som måttstock på en förenings aktivitet och verksamhet. Många ideella organisationer, inte minst nya rörelser, anser att det i dagens läge är förlegat att räkna antal medlemmar.

Medlemsantalet ses inte som det primära. I de formerna av organisering bildas oftast olika slag av arbetsgrupper som är spridda

över landet och som i stor utsträckning använder Internet för att kommunicera med varandra. Dagens e-postlistor fungerar därför ofta som ett slags medlemsregister.

Mot den bakgrunden föreslår jag att det inte bör ställas något krav på hur många medlemmar som en kvinnoorganisation måste ha för att kunna få organisationsbidrag. I stället är det verksamheten som är det centrala, det väsentliga är att organisationen har en verksamhet som främjar kvinnors deltagande i samhällslivet.

Det finns exempel från andra statliga bidragssystem, som efter en revidering av reglerna, inte längre har krav på antal medlemmar i den förordning som styr bidragsgivningen. Detta har bland annat sin grund i att allt fler medlemmar endast betalar medlemsavgift därför att de sympatiserar med en förening och vill stödja den ekonomiskt. Ett exempel är statsbidraget till friluftorganisationer.

Ett krav på ett visst antal medlemmar kan leda till att statsbidraget går till organisationer som har många passiva s.k. postgiromedlemmar och egentligen inte har något större stödbehov. Min bedömning är att om staten baserar sitt stöd på antal medlemmar, kan det uppstå en multiplikatoreffekt. Små föreningar, med ett litet antal medlemmar som är mindre resursstarka, får ett minimalt statsbidrag, trots att dessa föreningars ändamål kan vara väl så viktiga och verksamheterna omfattande.

7.4.5 Demokratiskt uppbyggd organisation

För att en kvinnoorganisation skall kunna få organisationsbidrag föreslår jag att den skall vara demokratiskt uppbyggd, dvs. ha en struktur som möjliggör för medlemmarna att utkräva ansvar.

Enligt rättspraxis skall en ideell förening ha antagit stadgar, som är så fullständiga att åtminstone namnet på föreningen, ändamålet och verksamheten framgår. Dessutom måste stadgarna reglera hur beslut skall fattas, hur föreningen skall företrädas, hur stadgarnas bestämmelser kan ändras och vilka beslut som krävs för att upplösa föreningen.

Min bedömning, när det gäller ändamålet och verksamheten, är att kraven på vad som skall anges i stadgarna är mycket begränsade. Det räcker med att det finns en ram för verksamheten. Den enda begränsningen är, om ändamålet är ekonomiskt, att ändamålet med verksamheten inte får vara att främja medlemmarnas ekonomiska intressen.

För att anses vara demokratiskt uppbyggd brukar det krävas att en ideell förening skall ledas av en styrelse som sköter föreningen för medlemmarnas räkning. Medlemmarna tillsätter som regel styrelsen genom val på årsmötet. Men det finns inget som hindrar att stadgarna anger en annan ordning. En del av styrelsen kan exempelvis tillsättas av en annan organisation. Enligt min uppfattning är en sådan funktion nödvändig för att säkra ett tydligt ekonomiskt ansvar och för att organisationen skall kunna företrädas av en juridisk person.

I samband med de möten och hearingar som utredningen har anordnat har jag mött uppfattningen att kvinnoorganisationerna upplever de formella kraven som byråkratiska. Min bedömning är dock att bildandet av en förening inte är särskilt komplicerat. Det kan göras av medlemmarna utan någon inblandning av en myndighet. När grundarna av föreningen har antagit stadgar och valt styrelse är föreningen bildad.

I begreppet förening ligger också ett krav på självständighet. Medlemmarna skall i rimlig omfattning kunna bestämma över föreningen. Om en överordnad förening har makten över stadgarna i en underordnad förening, skall inte samma överordnade förening ha makten att tillsätta styrelsen i den underordnade föreningen. Den underordnade föreningen anses då vara en avdelning eller en sektion och är därigenom osjälvständig i förhållande till den överordnade föreningen.

Jag har dock tidigare föreslagit att även kvinnliga nätverk, kvinnekommittéer eller motsvarande, vars uppgift är att stärka kvinnans ställning i samhället, skall kunna erhålla det föreslagna statsbidraget för kvinnors organisering. Denna typ av organisation är emellertid inte i juridisk mening självständig organisation. Den ingår som en del av en organisation som är en ideell förening. Det är denna moderorganisation som blir juridiskt ansvarig för statsbidraget.

7.4.6 Lokal och regional förankring

Enligt de nuvarande reglerna skall en medlem vara ansluten till en lokalavdelning inom organisationen. En lokalavdelning skall dessutom ha genomfört minst tio sammankomster under föregående verksamhetsår. Det skall finnas lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner.

Den undersökning som jag har låtit göra visar att en majoritet av de kvinnoorganisationer, som inte får stöd enligt de nuvarande reglerna, är ideella föreningar och uppbyggda som traditionella medlemsorganisationer. De flesta är organiserade såväl nationellt som lokalt.

Min bedömning är att det inte bör vara några krav på att en organisation skall ha en viss organisationsstruktur. Jag föreslår i stället att organisationen skall ha en riksomfattande organisation med lokal eller regional förankrad verksamhet eller med ett riksintresse.

Vad som avses med riksintresse kan förordningen (1998:1814) om statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området ge en viss vägledning i. Enligt 3 § får statsbidrag även lämnas till organisationer som inte uppfyller villkoret att vara en riksorganisation som har regional eller lokal verksamhet i minst tio län om det finns särskilda skäl. Vid bedömningen om bidrag skall beviljas skall behovet av förnyelsearbete inom det område där organisationen är verksam särskilt beaktas.

Socialstyrelsen har i en skrivelse den 31 maj 2001 rapporterat till regeringen om användningen av statsbidrag till frivilligorganisationer inom det sociala området. Enligt skrivelsen var det nio organisationer som fick bidrag år 2000 i enlighet med denna bestämmelse. Dessa organisationer gjorde enligt Socialstyrelsen viktiga sociala insatser av riksintresse för små och utsatta grupper. Socialstyrelsen menade därför att det inte vore rimligt, i varje fall på kort sikt, att kräva att verksamheten skulle vara rikstäckande. Man pekade för övrigt på att dessa organisationer har medlemmar och kontakter med enskilda som bor på skilda håll i landet.

När det gäller kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande, är min bedömning att dessa främst berör organisationer bildade på etnisk grund. Min uppfattning är att dessa organisationer gör viktiga sociala insatser av riksintresse för små och utsatta grupper.

7.4.7 Bedrivit verksamhet i tre år

Jag föreslår att, i likhet med de nuvarande reglerna, skall en kvinnoorganisation som får organisationsbidrag ha bedrivit verksamhet i minst tre år. Jag anser att en organisation som söker organisationsstöd bör kunna uppvisa någon form av stabilitet. Den bör ha

ordnade yttre ramar med stadgar, årsmöte och verksamhetsberättelse innan bidrag kan utges. Föreningar som har funnits kortare tid har möjlighet att ansöka om etableringsbidrag.

7.5 Extra organisationsstöd för internationella kontakter.

Mitt förslag: Organisationsbidrag får, efter särskild ansökan, lämnas för internationella kontakter till kvinnoorganisation som uppbär organisationsstöd.

Många kvinnoorganisationer deltar i dag i internationella sammanhang. Som exempel representerar man Sverige i ett antal jämställdhetsinsatser. Efterfrågan på medverkan från Sverige är stor i frågor om jämställdhet. Flera länder inom EU önskar att utbyta erfarenheter med svenska kvinnoorganisationer.

Min uppfattning är att dessa organisationer har en viktig roll att fylla i det sammanhanget. Dessutom har svenska organisationer möjlighet att i internationella forum få värdefulla kunskaper att utveckla vidare på det nationella planet. Dessa insatser görs i dag ofta på ideell bas, eller i vissa fall med stöd av projektmedel.

Jag föreslår därför att det bör finnas ett extra bidrag till internationella utbyten att söka för kvinnoorganisationer. Jag anser att bidraget för internationella kontakter skall vara inriktat mot att kvinnoorganisationerna skall ha möjligheter till utbyten i internationellt arbete.

Stödet skall kunna sökas av organisationer som uppbär organisationsstöd. Stödet innefattas således i organisationsstödet, vilket enligt min bedömning innebär mindre byråkrati med ansöknings- och redovisningsförfarande.

7.6 Villkor för etableringsbidrag

Mitt förslag: Följande villkor skall gälla för att etableringsbidrag skall kunna erhållas. Organisationen skall

- bedriva sådan verksamhet som tillgodoser syftet med statsbidraget,
- ha medlemmar som är enskilt anslutna och som delar organisationens grundvärderingar och mål,
- vara demokratiskt uppbyggd, dvs. ha en struktur som möjliggör för medlemmarna att utkräva ansvar,
- ha en organisation med lokal eller regional förankrad verksamhet eller med ett riksintresse.

Ett villkor för att en organisation skall kunna få organisationsstöd är att den har funnits i minst tre år. Jag föreslår att nybildade organisationer, kvinnoätverk/kvinnokommitté eller motsvarande, som inte uppfyller kravet att ha funnits i minst tre år före ansökan om att få organisationsbidrag, skall kunna ansöka om ett särskilt etableringsbidrag.

Syftet med etableringsbidraget är att bidragssystemet skall öppnas för nya kvinnoorganisationer. Etableringsbidrag skall kunna utgå under högst tre år. En nybildad kvinnoorganisation skall kunna söka bidraget direkt från starten. Jag föreslår att mottagare av etableringsbidrag skall kunna visa en utvecklingsplan där målen för utvecklingen framgår. De organisationer som får etableringsbidrag skall prövas varje år mot målet och villkoren i förordningen och mot organisationens utvecklingsplan. Min bedömning är att en organisation, som har fått etableringsbidrag i tre år utan att uppnå de krav som ställs på statsbidragsberättigade organisationer, i princip inte skall kunna ges fortsatt stöd.

Jag anser att därmed kan stöd till nya kvinnoorganisationer i möjligaste mån prövas. Det kan exempelvis gälla möjlighet för en kvinnokommitté eller motsvarande, som finns inom en annan organisation, att under en treårsperiod pröva om den önskar etablera sig som en självständig organisation eller om de skall fortsätta tillhöra riksorganisationen. Jag anser att etableringsbidraget i detta fall bör baseras på en dialog och överenskommelse mellan bidragsgivaren och den organisation, i vilken den sökande ingår.

7.7 Villkor för verksamhetsbidrag

Mitt förslag: Verksamhetsbidrag skall ges till organisation som bedriver verksamhet som tillgodoser syftet med statsbidraget. Verksamhetsbidrag skall ges till verksamheter som syftar till att engagera kvinnor för ett visst ändamål och som har ett riksintresse.

Enligt de nuvarande reglerna lämnas statsbidrag till kvinnoorganisationer i form av ett grundstöd och ett rörligt bidrag. Det rörliga bidraget ges till utveckling och förnyelse av kvinnoorganisationernas verksamhet.

Jag anser att det även i ett nytt bidragssystem bör finnas möjlighet att stödja förnyelse och utveckling. Där är ett verksamhetsbidrag av särskild vikt. Jag vill betona betydelsen av att det finns redskap för staten att kunna ge stöd till den utveckling som sker, såväl inom det traditionella föreningslivet, som till helt nya företeelser och nya grupper av kvinnor som organiserar sig.

Jag anser att ett verksamhetsbidrag skall premiera aktiviteter. Det finns därför anledning för staten att kombinera ett organisationsstöd med ett stöd som tar fasta på omfattningen och mångfalden av aktiviteter. Ett verksamhetsstöd premierar därmed organisationer med en omfattande verksamhet.

Mot den bakgrunden föreslår jag att verksamhetsbidrag skall kunna sökas av en kvinnoorganisation för att genomföra aktiviteter som syftar till att engagera kvinnor för ett visst ändamål och som är av allmänt intresse för hela samhället, inte enbart lokalt.

Medan organisationsbidrag utgår för vad man är, är verksamhetsbidraget inriktat mot verksamheten, dvs. mot vad man gör. Som jag tidigare nämnt i avsnitten 7.3.4 och 7.3.5 anser jag att verksamhetsbidrag även skall kunna ges till organisationer som är undantagna från organisationsbidrag eller som inte uppfyller samtliga krav för detta stöd. Det gäller t.ex. paraplyorganisationer, stiftelser och de politiska kvinnoorganisationerna. Jag vill dock i detta sammanhang understryka att den sökande skall vara en juridisk person.

Jag anser att verksamhetsbidraget bör baseras på en dialog och överenskommelse mellan bidragsgivaren och kvinnoorganisationen. I dessa fall ligger det i båda parternas intresse att syftet med stödet preciseras gemensamt och på ett sätt som gör det möjligt för staten

att senare kunna avläsa verksamhetens resultat. Det innebär att verksamhetsbidraget så långt det är möjligt bör kunna innefattas i en mål- och resultatprocess.

7.8 Ekonomiska konsekvenser av utredarens förslag

Mitt förslag: Anslaget i statsbudgeten till stöd för kvinnors organisering beräknas till 30 miljoner kronor. Vidare beräknas stödet till de politiska kvinnoorganisationerna till 14 miljoner kronor.

7.8.1 Nivån på det nya statsbidraget

I dag uppgår anslaget till kvinnoorganisationerna till 3,4 miljoner kronor. Min bedömning är att dagens nivå på det statliga stödet inte avspeglar den betydelse som kvinnoorganisationerna har. Nivån på bidraget ger inte kvinnoorganisationerna möjlighet att spela den roll som är önskvärd i såväl jämställdhetspolitiken som i det demokratiska samtalet. Mot den bakgrunden föreslår jag att anslaget i statsbudgeten till stöd för kvinnors organisering beräknas till 30 miljoner kronor.

Staten fördelade 2003 ungefär 7,2 miljarder kronor i föreningsbidrag. Det skedde genom 97 olika identifierade bidragstyper. Utredningen har låtit jämföra storleken mellan statsbidraget till kvinnoorganisationerna och statliga bidrag till andra typer av organisationer. Undersökningen omfattade sammanlagt 66 olika bidragstyper varigenom 6,5 miljarder kronor fördelades. Det var 874 organisationer som beviljades bidrag. Det blir ett genomsnitt på 7,5 miljoner kronor i statligt bidrag per organisation.

Det kan ställas i relation till de 228 000 kr som kvinnoorganisationerna får i genomsnitt. När stödet till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet ursprungligen inrättades 1982, ansåg regeringen att nivån på stödet borde ligga strax under stödet till ungdomsorganisationerna. Det ansågs att organisationer med vuxna medlemmar i högre grad än ungdomsorganisationer borde kunna finansiera sin verksamhet med medlemsavgifter.

Stödet till kvinnoorganisationerna uppgick då till 2 miljoner kronor. I dag uppgår det till 3,4 miljoner kronor. Ungdomsstyrelsen fördelade för bidragsåret 2004, 58,1 miljoner kronor i stats-

bidrag till ungdomsorganisationer i form av struktur-, utvecklings- samt etableringsbidrag. Ungdomsstyrelsen fördelade också 104,5 miljoner kronor av överskottet från AB Svensk Spel till lokala ungdomsorganisationer.

7.8.2 Beräkning av behovet av stöd för kvinnors organisering

Det är i dag 18 kvinnoorganisationer som uppfyller villkoren för det nuvarande statliga stödet. Av dessa är tre politiska kvinnoorganisationer. Jag bedömer att det finns ungefär 110 kvinnoorganisationer som inte uppfyller villkoren för det nuvarande stödet till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. De bedriver enligt min bedömning sådan verksamhet som svarar mot syftet med det föreslagna statsbidraget.

Jag bedömer att det nya bidragssystem som jag föreslår kommer att medföra att många av dessa organisationer kommer att ansöka om något av de föreslagna bidragsformerna, dvs. organisationsbidrag, etableringsbidrag eller verksamhetsbidrag. Det gäller såväl nationella och regionala kvinnoorganisationer som kvinnliga nätverk inom andra organisationer.

Jag beräknar att det, utöver de kvinnoorganisationer som i dag får stöd, tillkommer 20–25 kvinnoorganisationer som ansöker om organisationsbidrag. Där ingår då inte de politiska kvinnoorganisationerna eftersom dessa organisationers verksamhet skall finansieras via partistödet. Totalt rör det sig alltså om 35–40 organisationer.

Jag är medveten om att det finns en viss osäkerhet i beräkningarna, eftersom ett villkor för att en organisation skall kunna få organisationsbidrag, är att den har en riksomfattande organisation med lokal eller regional verksamhet eller har ett riksintresse. Det är svårt att på förhand bedöma hur många organisationer som har ett riksintresse.

Jag beräknar att varje organisation behöver ett basfinansiellt stöd på 400 000 kronor. Detta belopp innefattar kostnader för administration, lokaler och inte minst kompetensuppbyggnad. Om 35 organisationer får bidrag med 400 000 kronor innebär det en kostnad på 14 miljoner kronor.

Jag har i det sammanhanget övervägt om en kvinnoorganisation, som inte har en riksomfattande verksamhet eller som inte är en självständig organisation utan är en del av en annan ideell förening,

endast skall få halvt organisationsbidrag. Därmed skulle fler organisationer kunna få bidrag.

Jag beräknar det extra organisationsbidraget för internationellt utbyte till 1 miljon kronor, eftersom det endast är de stora organisationerna som kan antas ansöka om och ha behov av detta stöd. Jag anser att det är angeläget att det finns ett fritt och flexibelt anslag för internationellt utbyte. Men det är lika viktigt att fördelningen av dessa medel inte sker slentrianmässigt.

När det gäller etableringsbidraget till nya kvinnoorganisationer anser jag att det bör kunna sökas beroende på föreningens utveckling och verksamheter i landet. Jag beräknar att stödet utgår med 100 000 kronor per år. Om 20 organisationer ansöker om etableringsbidrag, innebär det en årlig kostnad om 2 miljoner kronor.

När det gäller verksamhetsbidraget är min bedömning att efterfrågan på ett sådant bidrag är stort. Detta stöd skall även kunna sökas av organisationer som inte får organisationsstöd. Syftet med verksamhetsbidraget är att det skall stödja organisationernas aktiviteter, metodutveckling m.m. Det skall premiera det man gör och önskar utveckla.

Om 37 organisationer ansöker om ett verksamhetsbidrag på 350 000 kronor, innebär det en kostnad på 13 miljoner kronor. Jag vill understryka att 350 000 kronor endast är ett räkneexempel. Beloppet för organisationerna kommer naturligtvis att variera beroende på omfattningen av verksamheten.

Med dessa antaganden beräknar jag att kostnaden för det nya statsbidraget uppgår till 30 miljoner kronor årligen fördelat mellan 35–40 kvinnoorganisationer och ett antal nybildade kvinnoorganisationer. Jag beräknar att fördelningen mellan de tre formerna av statsbidraget blir följande:

- 14 miljoner kronor gäller organisationsbidrag för att skapa förutsättningar för organisationerna att agera självständigt,
- 1 miljon kronor gäller bidrag för internationellt utbyte,
- 2 miljoner kronor gäller etableringsbidrag för att fånga upp nya kvinnoorganisationer,
- 13 miljoner kronor gäller verksamhetsbidrag för att stödja vissa verksamheter,

7.8.3 Beräkning av stödet till de politiska kvinnoorganisationerna

När det gäller stödet till de politiska kvinnoorganisationerna beräknar jag att tio procent av partistödet bör användas för stöd till de politiska kvinnoorganisationerna. Det skulle innebära 14 miljoner kronor.

Motivet för den valda procentsatsen är att det skulle ge de politiska kvinnoorganisationerna en ekonomisk frihet och självständighet. Det skulle också möjliggöra för dem att möta det stigande politiska engagemang som nämns i 2003 års regeringsförklaring.

En sådan omfattning av stödet skulle möjliggöra för de politiska kvinnoorganisationerna att engagera fler kvinnor och därmed möta det ökande politiska intresset.

När det gäller hur stödet till de politiska kvinnoorganisationerna kan utformas har jag prövat tre olika alternativ:

1. Stödet fördelas lika till alla. Det skulle innebära 2 miljoner kronor till var och en av de sju riksdagspartiernas kvinnoorganisationer/kommittéer.
2. Var och en av kvinnoorganisationerna/kommittéerna tilldelas ett grundstöd på 400 000 kronor, vilket motsvarar det stöd som övriga kvinnoorganisationer tilldelas. Resterande medel tilldelas som mandatstöd. Detta alternativ skulle innebära följande fördelning:
 - Socialdemokraternas kvinnoförbund S-kvinnor 4,07 miljoner kronor,
 - Moderatkvinnorna 2,44 miljoner kronor,
 - Liberala kvinnor 1,62 miljoner kronor,
 - Kristdemokraternas kvinnoförbund 1,7 miljoner kronor,
 - Vänsterpartiets kvinnoutskott 1,68 miljoner kronor,
 - Centerkvinnorna 1,28 miljoner kronor,
 - Miljöpartiets kvinnoutskott 1,26 miljoner kronor.
3. Stödet fördelas fullt ut efter antalet mandat i riksdagen. Det skulle innebära följande fördelning:
 - Socialdemokraternas kvinnoförbund S-kvinnor 4,59 miljoner kronor,
 - Moderatkvinnorna 2,55 miljoner kronor,
 - Liberala kvinnor 1,52 miljoner kronor,
 - Kristdemokraternas kvinnoförbund 1,63 miljoner kronor,
 - Vänsterpartiets kvinnoutskott 1,6 miljoner kronor,

- Centerkvinnorna 1,10 miljoner kronor,
- Miljöpartiets kvinnoutskott 1,08 miljoner kronor.

Av de tre alternativen förordar jag alternativ 3. Jag anser det inte vara rimligt att förändra den grundläggande principen för stöd till de politiska partierna. Jag anser att det inte faller inom ramen för det uppdrag och de direktiv som jag har. Jag vill också påpeka att de politiska kvinnoorganisationerna/kommittéerna även kan söka verksamhetsbidrag.

8 Förslag om handläggning av det nya statsbidraget

Mina förslag: Handläggningen av det nya statsbidraget för kvinnors organisering skall handläggas av en särskild jämställdhetsmyndighet när en sådan inrättas. Som en övergångslösning föreslår jag att statsbidraget handläggs av en särskild nämnd för fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering.

8.1 Den nuvarande handläggningen av stödet

8.1.1 Tidigare förslag om handläggning av stödet

Enligt den nuvarande förordningen (1982:865) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet prövas ansökningarna om bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet av regeringen. Enligt direktiven skall jag undersöka möjligheten att förlägga handläggningen av kvinnoorganisationernas bidragsärenden till en annan myndighet än Regeringskansliet samt presentera för- och nackdelar med detta.

Redan när stödet infördes i början av 1980-talet diskuterades om det fanns någon naturlig myndighet som kunde hantera stödet. Även den förra utredningen om statligt stöd till kvinnoorganisationer (SOU 2000:18) behandlade frågan om att låta en annan myndighet än Regeringskansliet fördela bidraget. Utredningen fann dock inte någon sådan myndighet som var lämplig.

Utredningen diskuterade möjligheten att uppgiften handlades av Jämställdhetsombudsmannen, JämO, om uppdraget till JämO breddades. Om stödet även fortsättningsvis skulle handläggas inom Regeringskansliet ansåg utredningen att ett särskilt råd borde knytas till handläggningsprocessen.

8.1.2 Handläggning inom Regeringskansliet

Det statliga stödet till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet har sedan det infördes handlagts vid den enhet inom Regeringskansliet som ansvarar för folkrörelsefrågor. För närvarande handläggs stödet vid Justitiedepartementets enhet för demokratiutveckling, mänskliga rättigheter, folkrörelsefrågor och idrott.

Redan när stödet infördes diskuterades om det fanns någon myndighet som kunde hantera stödet. Även den tidigare utredningen (SOU 2000:18) behandlade frågan om att låta en annan myndighet än Regeringskansliet fördela bidraget. Ingen av utredningarna fann någon myndighet som var lämplig.

Enligt policy inom regeringskansliet skall bidrag i normalfallet handläggas av en myndighet. Beredning av bidragsansökningar är myndighetsutövning. Därför är det min mening att stödet till kvinnoorganisationer bör handläggas av en myndighet.

Stödet är okänt för många kvinnoorganisationer. Jag föreslår ett nytt stöd för kvinnors organisering. Det är enligt min bedömning lämpligt att ett nytt stöd handläggs av en myndighet. Det skapar möjlighet för en bättre dialog med sökande organisationer. Bidragsansökningarna måste göras mindre byråkratiska och utformas på ett sådant sätt att även små organisationer kan söka. En ändamålsenlig ärendehandläggning, som innefattar en uppföljning med god kontinuitet, sker bäst på en myndighet.

8.2 Överföring av handläggningen av statsbidraget till annan myndighet

Min ambition har varit att handläggningen av statsbidraget skall förläggas till en befintlig myndighet. I anvisningar från Finansdepartementets budgetavdelningen anges att statlig bidragsgivning bör handläggas av en myndighet.

Mot den bakgrunden har jag prövat möjligheterna att lägga ansvaret för den framtida bidragshandläggningen på ett antal befintliga myndigheter.

Vid urvalet av myndigheter har min utgångspunkt varit att myndigheten skall ha en viss anknytning till kvinnors organisering eller till jämställdhetsfrågor. Även erfarenheten av att fördela statsbidrag till folkrörelser har haft betydelse vid min bedömning.

Jag har funnit följande myndigheter eller råd med ansvar för verksamhet som har beröring med stödet till kvinnors organisering:

- Jämställdhetsombudsmannen – JämO
- Ungdomsstyrelsen
- Folkbildningsrådet

8.2.1 Handläggning inom Jämställdhetsombudsmannen, JämO

Verksamheten vid Jämställdhetsombudsmannen, JämO, regleras av jämställdhetslagen och avser jämställdhet i arbetslivet. Myndighetens verksamhet är indelad i tre verksamhetsgrenar.

- Handläggning av anmälningar om diskriminering i arbetslivet som inkommer till myndigheten.
- Tillsyn över de aktiva åtgärder som arbetsgivarna är ålagda enligt jämställdhetslagen. Myndigheten skall verka för att lagen om att upprätta jämställdhetsplaner efterlevs.
- Information och opinionsbildning där myndigheten producerar information och handledningsmaterial om jämställdhetslagen.

Det finns en tveksamhet från JämO:s sida till att myndighetens organisation skulle vara anpassad till att handlägga ett stöd till kvinnors organisering.

JämO ser svårigheter att, utifrån sitt uppdrag, samverka med Non Governmental Organisations, NGO:s. Myndighetens bevakande roll är ett hinder. Att å ena sidan granska och bevaka och å andra sidan stödja olika intresseorganisationer ekonomiskt kan leda till intressekonflikter. JämO menar dessutom att det inte finns ekonomiska resurser för administration m.m.

Min bedömning är att JämO inte är lämplig att fördela bidrag till en folkrörelse. Även om JämO:s uppdrag skulle utvidgas till att gälla andra områden än arbetsliv, är min bedömning att JämO inte har möjlighet att fördela stödet till kvinnors organisering inom ramen för sitt uppdrag och sina resurser.

8.2.2 Handläggning inom Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen fördelar statliga bidrag till ungdomsorganisationernas verksamhet. Det är en viktig del av ungdomspolitik. Riksdagen beslutade våren 1994 att den statliga bidragsgivningen till ungdomsorganisationernas verksamhet i ökad utsträckning skall relateras till målen för bidragen (prop. 1993/94:135).

De övergripande fem målen för bidragen till ungdomsorganisationerna (prop. 1993/94:135)

- främja barns och ungdomars demokratiska fostran
- främja jämställdhet mellan könen
- främja jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper
- ge barn och ungdomar en meningsfull fritid
- engagera fler ungdomar i föreningslivet

Den 1 januari 2002 trädde nya statsbidragsregler i kraft, vilka tillämpas fr.o.m. bidragsåret 2004. Det nya statsbidraget kan ges i form av struktur-, utvecklings- eller etableringsbidrag. Statsbidraget består också av ett särskilt bidrag.

Min bedömning är att det finns likheter mellan bidragen till ungdomsorganisationerna och bidraget till kvinnors organisering då Ungdomsstyrelsens bidragsgivning har mål om demokrati och jämställdhet. Bidragen till ungdomsorganisationerna bedöms utifrån ett folkrörelseperspektiv, dvs. stöd utifrån ungdomars egen organisering och regeringens ungdomspolitiska mål.

Ungdomsstyrelsens övergripande uppgift är att ansvara för ungdomspolitik. Stödet till kvinnoorganisationer skulle bli en begränsad och avgränsad del i Ungdomsstyrelsens arbete. Stödet för kvinnors organisering skulle inte få den centrala ställning jag eftersträvar.

8.2.3 Handläggning vid Folkbildningsrådet

Folkbildningsrådet har statens uppdrag att fördela bidrag samt följa och utvärdera folkbildningsverksamheten (prop. 1990/91:82). Enligt förordningen (2000:145) om statsbidrag till folkbildningen skall Folkbildningsrådet fördela statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund.

Folkbildningsrådet är ett exempel där både beredning och beslut av en organisation sker med stöd av en förordning. I Folkbild-

ningsrådet finns företrädare för Folkbildningsförbundet, Rörelse-folkhögskolornas Intresseorganisation (RIO) och Landstingsförbundet. Styrelsen består av 9 ledamöter samt representanter för var och en av de organisationer som företräds i rådet. Folkbildningsrådet har ett kansli med 16 anställda varav 4 utför informationstjänst för Sveriges Folkhögskolor.

Folkbildningsrådet fördelade 2003 ca 2,5 miljarder kronor. Folkbildningsrådet har en betydande kompetens för bidragsgivning. I likhet med Ungdomsstyrelsen verkar det inom ett avgränsat och tydligt politikområde. Stödet för kvinnors organisering riskerar att bli icke-prioriterat och underordnat övrig verksamhet. Min bedömning är därför att Folkbildningsrådet inte lämpar sig att handlägga stödet för kvinnors organisering.

8.3 Handläggning av en delegation inom Socialstyrelsen

8.3.1 Nuvarande bidragsgivning inom Socialstyrelsen

Jag har även bedömt möjligheten att en delegation vid Socialstyrelsen handlägger och beslutar om fördelning av statsbidraget för kvinnors organisering. Boverket och Naturvårdsverket är exempel på myndigheter som har sådana delegationer. På Socialstyrelsen finns erfarenhet av hantering och utveckling av olika bidragssystem till frivilligorganisationer.

Inom Socialstyrelsen finns det kunskap och kännedom om kvinnoorganisationer. Socialstyrelsen har flerårig erfarenhet av att arbeta med särskilda kvinnofrågor, t.ex. våld mot kvinnor. Socialstyrelsen ger bidrag till organisationer som arbetar med dessa frågor.

Socialstyrelsen har även omfattande erfarenhet av att arbeta med inflytandefrågor för de organisationer som får bidrag av myndigheten. Det sker bl.a. genom möten med enskilda organisationer, genom särskilda modellgrupper för bidragssystemens utveckling och genom intressepolitiska dialoggrupper.

I flera av de förordningar, som reglerar de bidragssystem som Socialstyrelsen ansvarar för, anges att myndigheten skall arbeta med särskilda råd. Syftet med dessa råd är att frivilligorganisationerna skall bidra med kunskap.

8.3.2 Utredarens bedömningar om handläggning

Min bedömning är att det finns mycket som talar för att stödet skulle kunna handläggas vid Socialstyrelsen. Det finns en kompetens inom Socialstyrelsen när det gäller olika statsbidragssystem. Socialstyrelsens relation till frivilligorganisationer bygger på en omfattande bidragsgivning. Myndigheten har stor erfarenhet av bidragsfördelning och har tagit initiativ för att utveckla och diskutera statens samarbete med ideella organisationer av olika slag.

Stödet till kvinnoorganisationer är dock av annan karaktär än det stöd som i dag handläggs inom Socialstyrelsen. Socialstyrelsens bidragsgivning sker inom ramen för de politikområden som Socialstyrelsen ansvarar för. Min bedömning är att stödet till kvinnoorganisationer inte naturligen ligger inom Socialstyrelsens ansvarsområde. Det är därför uppenbart att, om stödet till kvinnors organisering skall handläggas vid Socialstyrelsen, måste det tydligt definieras som ett folkrörelsestöd.

Om statsbidraget skall handläggas vid Socialstyrelsen bör det handläggas av ett organ inom myndigheten som har karaktär av en delegation eller särskild nämnd. Delegationen skall bestå av ordförande och ett antal ledamöter med uppdrag att årligen besluta om att fördela bidragen för kvinnors organisering. Den administrativa handläggningen bör skötas av ett kansli.

En sådan delegation skulle avvika från de arbetsformer som Socialstyrelsen har för annan bidragsgivning. Syftet med de råd som Socialstyrelsen har knutit till sina bidragssystem är att frivilligorganisationerna skall bidra med värdefull kunskap. De har således en rådgivande funktion, utan inflytande på själva bidragsgivningen. Beredning av och beslut om bidragen sker av Socialstyrelsen. Eftersom stödet till kvinnoorganisationer enligt min bedömning inte faller inom Socialstyrelsens ansvarsområde måste särskild kompetens och en särskild beslutsordning tillföras.

Mot den bakgrunden är min bedömning att Socialstyrelsen inte är det lämpligaste alternativet för att fördela stödet till kvinnors organisering. Jag vill dock redovisa detta alternativ särskilt eftersom det enligt min uppfattning är den bästa lösningen inom ramen för befintliga myndigheter.

8.4 Handläggning vid en nybildad jämställdhetsmyndighet

8.4.1 Handlingsplan för jämställdhetspolitiken

Jag föreslår att handläggningen av det nya statsbidraget till kvinnors organisering skall handläggas av en särskild jämställdhetsmyndighet.

Genom stöd till kvinnors organisering skapas förutsättningar för kvinnor att ta tillvara sina intressen och driva jämställdhetspolitiken framåt. Inom detta politikområde finns det i dag inte någon myndighet som är lämplig. Däremot har frågan om att inrätta en myndighet för jämställdhetsfrågor diskuterats i olika sammanhang under de senaste åren.

I regeringens skrivelse *Jämt och ständigt* (Skr. 2002/03:140) redovisar regeringen till riksdagen hur Regeringskansliet arbetar med jämställdhetspolitiken. Där presenterar regeringen också en handlingsplan för mandatperioden. Regeringen betonar att jämställdheten måste utvecklas inom alla politikområden. Jämställdhetspolitiken måste vara integrerad i all politik och forma samhället och människors vardag.

Regeringen påpekar dock att det återstår mycket att göra. Jämställdhetsarbetet måste breddas. Arbetet har varit alltför inriktat på att förändra formella strukturer, istället för att inrikta sig på informella strukturer som skapar och upprätthåller den ojämna maktfördelningen mellan könen (Skr 2002/03:140).

Regeringen beslutade den 11 mars 2004 att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av jämställdhetspolitikens mål, inriktning, organisation och effektivitet (Dir. 2004:18). Utredaren skall bl.a. överväga vilka mål som bör gälla för den framtida jämställdhetspolitiken, analysera hur den nuvarande organisationen för jämställdhetspolitiken fungerar och lämna förslag till hur den skall kunna förbättras och effektiviseras. Utredningen skall vara klar senast den 1 juni 2005.

8.4.2 Myndighetsstyrning och jämställdhetsperspektiv

Riksrevisionsverket (RRV) genomförde 1999 en kartläggning vad gäller myndighetsstyrning och jämställdhetsperspektiv. (RRV:17. *Jämställdhet – hur styr regeringen*). Kartläggningen visade att endast hälften av de 300 statliga myndigheterna under 1999 hade fått

någon form av krav om återrapportering gällande jämställdheten i sina regleringsbrev. RRV:s slutsats var att det råder en brist när det gäller konsekvens och systematik i regeringens styrning av myndigheterna på jämställdhetsområdet.

I RRV:s slutsatser sägs bland annat att

- Det är en otydlig koppling mellan mål och regleringsbrev.
- Kraven inte är tillräckligt konkreta.
- Det är oklart varför vissa har och andra inte har återrapporteringskrav om jämställdheten.
- Det är otydliga krav på tillämpningen av jämställdhetsintegrering.
- Det är en bristande dialog med departementet.

RRV föreslog att jämställdhetsarbetet bör stramas upp och att en tydligare strategi för jämställdhetsstyrningen bör utformas. Kopplingen mellan den verksamhet som en myndighet bedriver och de jämställdhetspolitiska målen behövde tydliggöras.

RRV föreslog också att större vikt bör läggas vid jämställdhetsfrågorna i regleringsbreven och i den årliga dialogen mellan departement och myndigheter. Dessutom föreslog RRV att ett tillägg görs till förordningen som styr statliga myndigheter, för att tydliggöra för myndigheterna att också de är skyldiga att tillämpa jämställdhetsintegrering.

Riksdagens finansutskott har kommenterat RRV:s slutsatser om uppföljningen av jämställdhetsmålen (2000/01:FiU20). Finansutskottet ansåg att det är nödvändigt att kraven på jämställdhetsarbetet i högre grad preciseras i myndigheternas regleringsbrev och att det införs mera omfattande krav på återrapportering. Finansutskottet framhöll vikten av att dessa frågor förs framåt med all kraft och att såväl den praktiska utformningen av könsuppdelad statistik som preciseringar av kraven i myndigheternas regleringsbrev ges ett tydligt och uppföljningsbart innehåll.

Min bedömning är att RRV:s kritik om bristande samordning av återrapporteringar till viss del kan jämföras med de återrapporteringar, som olika organisationer som får statsbidrag, är skyldiga att göra. Det är endast ett fåtal bidragsgivare som har utformat sådana krav om återrapporteringar.

Inom ungdomspolitikerna har Ungdomsstyrelsens arbete visat vilken betydelse myndighetsformen har för att följa, utveckla och

utvärdera den beslutande politiken och organisationernas medverkan i denna.

Ungdomsstyrelsen utgår från riksorganisationens beskrivning av den egna verksamheten samt det resultat som organisationens verksamhetsutvärdering visar. Dessutom beskriver organisationen vilka konkreta mål som formulerats utifrån de övergripande målen inför den kommande treårsperioden. Dessa konkreta mål skall organisationen sedan utvärdera inför nästa prövning. Med detta som underlag kan sedan styrelsen framföra kritik till och dra in stödet för de organisationer som inte följer målen.

8.4.3 Tidigare förslag om inrättande av en jämställdhetsmyndighet

Jag har tagit del av slutbetänkandet från Jämställdhetsrådet för transporter och IT (Jämit) (SOU 2001:44) där det föreslås att en Jämställdhetsmyndighet bör inrättas. Enligt Jämit skulle myndighetens uppgift vara att följa och integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla verksamheter. Jämställdhetsmyndigheten skulle också få i uppdrag att vara ett nationellt pådrivande kunskaps- och resursforum för samhället.

I en rapport (Ds 2001:64) från regeringens arbetsgrupp för metodutveckling i jämställdhetsarbetet som tillsattes år 1997 görs bedömningen att en institutionalisering av jämställdhetspolitiken skulle stärkas om en jämställdhetsmyndighet tillskapas. Arbetsgruppen föreslår att en sådan myndighets roll och uppgifter bör utredas närmare. Arbetsgruppen uttalade att Jämit:s förslag till myndighet borde kunna användas som underlag i ett sådant arbete.

Arbetsgruppen påpekar att varje statsråd har ansvar för jämställdheten inom sitt sakområde där jämställdhetsministerns roll är att vara pådrivande. Det innebär att varje departement har ett eget ansvar för att skapa arbetsformer och bygga upp kompetens inom departementets politikområden. Arbetsgruppen anser att detta sker i mycket varierande grad.

Arbetsgruppen framhåller i sin rapport att det råder ett stort behov av stöd till departementets tjänstemän för att integrera jämställdhetsperspektivet i sitt arbete. Arbetsgruppen pekar vidare på brist på kunskaper, erfarenheter och hjälpmedel för att kunna genomföra jämställdhetsanalyser. Arbetsgruppen menar dock att bristen på jämställdhetsanalyser inte behöver ha att göra med

ointresse – utan att det snarare beror på bristande insikt om frågorna eller på motstånd.

Enligt arbetsgruppen finns det inte personella resurser vid Jämställdhetsenheten på Näringsdepartementet för att stödja hela Regeringskansliet. Det är inte heller deras uppgift. Arbetsgruppen menar också att departementen inte har byggt upp kompetens som kan fungera som internt stöd för medarbetarna särskilt i frågor om stöd till hur jämställdhetsintegrering skall bedrivas.

8.4.4 Utredarens bedömning om en jämställdhetsmyndighet

Jag delar i hög grad arbetsgruppens uppfattning om behovet av en jämställdhetsmyndighet. Jag anser att myndighetsformen är nödvändig för att kunna följa jämställdhetsperspektivet mer kontinuerligt och för att kunna göra strategiska uppföljningar.

Efter det att JämO inrättades som myndighet 1982 och efter att jämställdhetsexperter inrättades på Länsstyrelserna har det inte tillkommit ytterligare institutioner på detta område.

I Norge finns *Kompetansesenter for likestilling* och i Danmark finns *Vindenscenter for ligestilling*. Dessa organ liknar varandra vad gäller funktioner och uppgifter. De är självständiga organ, men får sitt uppdrag och sina medel från regeringen som också utser styrelsen.

Deras uppgifter riktar sig utåt till hela samhället. De skall vara en resurs för departementen och för övriga myndigheter inom det statliga området. I Sverige finns inte denna organisatoriska motsvarighet. Den enda statliga institution som arbetar med de frågor som ligger utanför jämställdhetslagens område och därmed JämO:s ansvarsområde, är jämställdhetsenheten i Regeringskansliet. Kvinnors organisering är en central förutsättning för en utveckling av jämställdhetspolitiken. Det är därför lämpligt att detta stöd handläggs vid en myndighet som ansvarar för jämställdhetspolitiken i sin helhet.

8.5 Handläggning vid en ny nämnd gällande fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering

8.5.1 I avvaktan på inrättandet av en jämställdhetsmyndighet

I avvaktan på inrättande av en myndighet för jämställdhetsfrågor, föreslår jag att statsbidraget handläggs av en särskild nämnd för fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering.

Nämndens uppdrag skall vara att fördela statsbidraget för kvinnors organisering. Nämnden skall besluta om fördelningen av bidrag. Den administrativa handläggningen bör skötas av ett eget kansli.

8.5.2 Självständig ställning och särskild beslutskompetens

Statskontoret gjorde 1997 en översyn av de cirka 150 mindre nämndmyndigheter som då fanns (*Statens nämndmyndigheter*, Statskontoret 1997:7A). Det som enligt Statskontoret karakteriserar en nämndmyndighet är den kollektiva beslutsformen. Myndigheten bär det fulla ansvaret för sin verksamhet. Ansvaret är inte delat mellan styrelse och myndighetschef.

Nämndmyndighet används vanligen när verksamheten ställer krav på en självständig ställning och särskild beslutskompetens. Det kan handla om att tillämpa avgränsade lagrum, att ta ställning i preciserade frågor, att lösa ekonomiska intressen, att i anslutning till en större myndighets verksamhet fatta vissa verkställighetsbeslut som kräver medverkan av särskild kompetens och/eller medborgerligt omdöme.

Exempel på ett sådant organ är Samlingslokaldelegationen vid Boverket som självständigt beslutar om fördelningen av bidrag till allmänna samlingslokaler. Delegationen består av en ordförande och högst sju övriga ledamöter som utses av regeringen för en bestämd period.

Ett annat exempel är det friluftsråd som finns vid Naturvårdsverket. Det skall dels bistå Naturvårdsverket med råd i friluftsförfrågor, dels besluta om fördelningen av verkets anslag för statsbidrag till friluftsanslag.

8.5.3 Exempel på andra nämndmyndigheter

Det finns exempel på nämnder som senare har blivit myndigheter. Det gäller exempelvis Valnämnden och Samarbetsnämnden för trossamfund (SST), som i dag är egna myndigheter. En annan nämndmyndighet är Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), som fördelar statsbidrag till adoptionsorganisationer (SFS 1997:192).

Jag har särskilt studerat SST eftersom den kan ses som ett exempel på när beredning och beslut sker av en särskild nämnd med myndighetsstatus. SST är i dag en statlig myndighet med ett kansli på fyra tjänster. SST består av företrädare för de trossamfund som anges i 3 § förordningen (1989:271) om statsbidrag till andra trossamfund än svenska kyrkan. SST fördelade fram till år 2000 statsbidragen till trossamfunden.

När relationerna mellan staten och Svenska kyrkan förändrades trädde en ny lag i kraft, som delvis innebar nya mål och förutsättningar för statsbidraget till trossamfund. Statens stöd regleras i två lagar och en förordning (SFS 1998:1953), (SFS 1999:932), (SFS 1999:974). Det är regeringen som avgör vilka trossamfund som är berättigande till statligt stöd (21 trossamfund och samverkansorgan). Liksom tidigare är det SST som prövar ansökningarna om bidrag. SST bereder statsbidraget och regeringen beslutar.

8.5.4 Brett perspektiv på kvinnors organisering

Handläggningen av det statliga stödet vid en nämndmyndighet innebär en modell som tillgodoser kraven på att myndighet skall handlägga bidrag.

En myndighet kan utveckla samarbetet med kvinnoorganisationerna och tillvarata deras kompetens. Den kan utveckla och utvärdera och återrapportera. En myndighet kan vidare tillmötesgå behovet av stöd som bl.a. efterlysts av organisationer bildade på etnisk grund.

Genom mina kontakter med kvinnoorganisationer om olika frågor har det framgått att en stor majoritet av organisationerna anser att den nuvarande modellen för fördelning av statsbidraget inte är tillfredställande. Särskilt organisationer bildade på etnisk grund understryker behovet av ett forum dit man enkelt kan vända sig i frågor om kvinnors organisering.

8.5.5 Uppföljning och utvärdering av statsbidraget

Jag anser att det är angeläget att statsbidraget för kvinnors organisering kan följas och utvärderas. Den eventuella myndigheten för jämställdhetsfrågor bör därför ges i uppdrag att följa betydelsen av stödet till kvinnors organisering. Under en övergångsperiod bör den särskilda nämnden ansvara för denna uppgift.

Min bedömning är att det nya bidragssystemet kommer att leda till att fler kvinnoorganisationer än tidigare kommer att erhålla stöd.

Jag anser att bidragsgivaren har ett berättigat behov av att kunna bedöma hur en organisation uppfyller syftet med statsbidraget. Organisationerna bör kunna redovisa planer för verksamheten, redogöra för hur verksamheten utvecklas samt för ekonomin.

Beträffande etableringsbidragen och verksamhetsbidragen anser jag att en uppföljning och utvärdering bör göras. Det gäller under förutsättning att bidragen utformas på det sätt som jag har föreslagit. Utgångspunkten för samtliga bidrag skall vara de mål och villkor som regeringen har angett i regleringsbrev till den bidragsfördelnde myndigheten/nämnden.

Jag anser att nämnden bör få i uppdrag att utveckla indikatorer för uppföljning av statsbidragens effekter.

8.6 Beräknade administrativa kostnader för nämnd

I avvaktan på att den nya jämställdhetsmyndigheten har inrättats, har jag föreslagit att det statliga stödet till kvinnors organisering bör fördelas av en särskild nämnd gällande fördelning av statsbidrag för kvinnors organisering. I samband med inrättandet av jämställdhetsmyndigheten, kan uppgifterna överföras från nämnden till en avdelning på den nya jämställdhetsmyndigheten.

Det innebär också att den kompetens som finns om kvinnorelsens arbete tydligare kan tas tillvara. En beslutsmodell där en myndighet såväl bereder som beslutar tydliggör ansvarsförhållanden. Det innebär att hela hanteringen av bidraget handläggs av samma instans.

Min bedömning är att det är brukligt i statlig bidragsgivning att de administrativa kostnaderna beräknas uppgå till 10–12 procent av bidraget. Med den utgångspunkten beräknar jag att kostnaderna för handläggning och kansli för en nämnd till 3 miljoner kronor per år.

Jag anser att ett tak på 3 miljoner kronor bör sättas i avvaktan på att en jämställdhetsmyndighet inrättas.

Jag baserar denna kostnad på att det är 30 miljoner kronor som skall fördelas. 10 procent av detta belopp motsvarar 3 miljoner kronor. I den kostnaden inkluderar jag de kostnader som i dag finns för handläggningen av stödet på Justitiedepartementet som beräknas till 500 000 kronor.

Som jämförelse har Statens nämnd för statsbidrag till trossamfund (SST) ett kansli bestående av fyra personer. SST fördelar cirka 48 miljoner kronor till 32 organisationer. Den har ett samordningsanslag på 3,6 miljoner kronor.

Skälet till den beräknade kostnaden för ett kansli är att höjning och ny inriktning av stödet innebär att det behövs ytterligare handläggartjänster. Dessutom tillkommer hyra av lokal och andra kontorskostnader. Nämnden kommer också att arbeta med ett ökat internationellt samarbete, eftersom delar av stödet särskilt riktas till internationella informations- och utbytesinsatser.

9 Förslag till krav om jämställdhet på det statliga stödet till folkrörelser

9.1 Villkor om jämställdhetsperspektiv i förordningar och regleringsbrev

Mitt förslag: I förordningar och regleringsbrev skall det, som ett förtydligande av det krav på demokratisk organisation som finns i de flesta statsbidragsförordningar, införas krav på ett jämställdhetsperspektiv.

9.1.1 Strategi för jämställdhetspolitiken

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på livets alla områden.

Riksdagen beslutade 1994 att förändra arbetsformerna för jämställdhetspolitiken och antog en strategi för jämställdhetsintegrering. Denna strategi innebär att jämställdhetsperspektivet skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer i samhället. Det innebär att ett ökat ansvar för jämställdhetspolitiken åläggs all statlig verksamhet. Den som har ansvar för en verksamhet, har även ansvar för att integrera ett könsperspektiv i verksamheten.

När stödet till kvinnoorganisationerna infördes 1982 ansågs jämställdhet vara en fråga som i första hand angick kvinnor. Exempelvis definieras en kvinnoorganisation enligt den nuvarande förordningen om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet som

/.../en organisation bestående av mestadels kvinnor som har till sitt främsta syfte att verka för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män (1982:865).

Därefter har samhällets syn på jämställdhet utvecklats och regeringens arbetsformer för jämställdhetsarbetet förändrats. Numera anses jämställdhet vara en fråga som berör samhället i stort, såväl kvinnor som män. Jag anser därför att ett aktivt arbete med jämställdhet inte skall vara en uppgift enbart för kvinnoorganisationerna. Samma krav bör ställas på andra organisationer som uppstår statsbidrag.

9.1.2 Krav på jämställdhet saknas i bidragsförordningarna

Riksdagen och regeringen har således slagit fast att jämställdhet är ett politiskt prioriterat mål som skall genomsyra hela samhället. Den som har ansvar för en verksamhet, har även ansvar för att integrera ett könsperspektiv i verksamheten.

Mot den bakgrunden har jag därför låtit undersöka vilka krav på jämställdhet som generellt ställs på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag. Jag har särskilt låtit kartlägga och jämföra de krav som statliga bidragsgivare, landsting och kommuner ställer för att en organisation skall kunna få bidrag. Jag har också låtit undersöka vilka krav som bidragsgivarna har på redovisning från bidragsmottagarna.

Jag har funnit att det endast i begränsad omfattning ställs krav i bidragsförordningarna om att organisationerna skall verka för jämställdhet. Det finns inte något krav på specifik redovisning eller annan bedömning kring jämställdhet för 40 av de 66 redovisade bidragstyperna. Endast i 5 bidragsförordningar och/eller förordningsmotiv finns krav på jämställdhet formulerade.

Endast 11 av de 25 bidragsgivarna gör någon form av bedömning/redovisning för att synliggöra jämställdheten i fördelningen av det statliga bidraget. 14 bidragsgivare redovisar att de inte gör några bedömningar/redovisningar kring jämställdhetsperspektivet.

Min bedömning är att kraven på myndigheterna att driva ett aktivt jämställdhetsarbete inte avspeglas i bidragsgivning och uppföljning av bidrag. Jag anser därför att ett jämställdhets- och köns- perspektiv tydligare måste integreras i folkrörelsepolitiken och i den statliga bidragsgivningen.

9.1.3 Krav på ett jämställdhetsperspektiv i förordningar och regleringsbrev

Min bedömning är att det behövs särskilda regler för att bidragsgivarna skall kräva att organisationerna arbetar med och återrapporterar om jämställdhet. Regeringen bör därför ändra i förordningarna och regleringsbrev som styr dessa statsbidrag. Mot den bakgrunden föreslår jag att det i dessa förordningar och regleringsbrev skall införas krav på jämställdhetsperspektiv.

En av grunderna för att en organisation skall få stöd från staten är att den är demokratisk. Jag anser att krav på jämställdhet är ett förtydligande av det villkor om demokratisk organisation som finns i de flesta statsbidragsförordningar. Jag ser det också som en förlängning av regeringsformens första kapitel, 2 §. Där anges att jämställdhet inom alla samhällsområden är en grundläggande rättvis- och demokratifråga. Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det innebär att alla medborgare skall ha samma möjlighet att engagera sig. Demokratiutveckling kan stå för flera saker, men jämställdhetsarbetet är en del av det.

9.2 Krav på jämställdhet för att få statligt stöd

Mitt förslag: Myndigheter, som fördelar statsbidrag till organisationer, skall systematiskt redovisa jämställdhet genom att återrapportera hur

- könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationerna,
- könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationernas centrala styrelser,
- de bidragsmottagande organisationerna verkar för jämställdhet.

9.2.1 Förslag om systematisk redovisning av jämställdheten

Riksdagen har beslutat att jämställdhetsstatistiken skall vara officiell statistik. Enligt statistikförordningen skall individbaserad officiell statistik vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Kön skall således vara en övergripande och genomgående indelningsgrund i statistiken och presenteras lättillgänglig.

Målet är att all statistik, som är relaterad till individer, dels skall vara insamlad, analyserad och presenterad på kön, dels spegla jämställdhetsfrågorna i samhället. Jämställdhetsstatistiken skall utgå från de nationella jämställdhetsmålen och belysa situationen för kvinnor och män.

Utifrån bidragsgivarnas redovisningar konstaterar jag att det är få bidragsgivare som har någon form av könsuppdelad statistik. Det är också få bidragsgivare som på eget initiativ har infört riktlinjer eller återrapportering kring jämställdhet vid bidragsgivningen.

Undersökningen visar att det endast är 4 bidragsgivare av 26 som har en könsuppdelad statistik över styrelsrepresentationen i organisationerna.

Jag har inte heller funnit några exempel på hur bidragsgivare, som inte kräver könsuppdelad statistik, på annat sätt kontrollerar hur jämställdhetsperspektivet tillgodoses. Vid en jämförelse över vilka bidragsgivare som begär in könsuppdelad statistik, framgår att det finns bidragsgivare som visserligen begär in könsuppdelad statistik, men som sedan inte använder den vid bedömningen hur jämställdhetsaspekterna tillgodoses.

De myndigheter som redovisar en könsuppdelad statistik, är också de som arbetar mest aktivt kring krav, bedömning och redovisning av jämställdhetsperspektivet i bidragsgivningen. Övriga bidragsgivare har inte kunnat visa på att detta sker.

Min bedömning är att det utifrån den genomförda undersökningen är svårt att säga huruvida jämställdhetsperspektivet finns inom de organisationer som får tillgång till statliga medel, eftersom det i stor utsträckning saknas könsuppdelad statistik om berörda bidragsmottagare.

Jag anser att en sådan statistik är en förutsättning för att en politik, som utgår från jämställdhet, skall kunna föras. Det är svårt att bedöma hur de totala resurserna inom föreningslivet fördelas könsmässigt, om den statistik som organisationer och myndigheter redovisar, inte är uppdelad på kvinnor och män.

Mot denna bakgrund föreslår jag att myndigheter, som fördelar statsbidrag till organisationer, systematiskt skall redovisa jämställdhet genom att återskildra hur

- könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationerna,
- könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationernas centrala styrelser,
- de bidragsmottagande organisationerna verkar för jämställdhet.

På så sätt blir det på sikt möjligt att synliggöra på vilka villkor, och i vilken utsträckning, kvinnor och män, flickor och pojkar får del av de medel som fördelas.

9.2.2 Konsekvenser för jämställdheten i organisationerna

Enligt min uppfattning skapar oklara mål problem i den statliga bidragsgivningen, både för jämställdhet som politikområde och jämställdhet som perspektiv inom folkrörelsepolitiken. Det finns en otydlighet och okunskap om metoder och arbetsätt. Det har resulterat i att jämställdhetsperspektivet inte har integrerats på ett genomgående och systematiskt sätt i de olika politikområdena och i den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer.

En konsekvens av förslaget att myndigheter som fördelar statsbidrag till organisationer systematiskt skall redovisa jämställdhet, är att bidragsgivarna måste införa och tydliggöra särskilda återskildringskrav för de organisationer och föreningar som uppbär statsbidrag.

Jag anser emellertid att det inte är tillräckligt att organisationerna redovisar könsuppdelad statistik. De måste också utveckla metoder för att den interna fördelning av de offentliga medlen skall bli synlig. För att få offentligt stöd, måste organisationerna därför göra såväl en kvantitativ som en kvalitativ rapportering ur ett könsperspektiv av verksamheten i föreningarna.

Om organisationerna inte redovisar könsfördelning och jämställdhetsperspektiv kan bidragen minskas eller helt avvecklas. Den handläggande bidragsgivaren bör ha rätt att besluta om sådana sanktioner. Det bör dock understrykas att myndigheterna i första hand skall bistå organisationerna i deras arbete med att utveckla jämställdhets- och könsperspektiv.

10 Konsekvenser av utredningens förslag

10.1 Förslag om finansiering av det nya statsbidraget för kvinnors organisering

10.1.1 Det nuvarande statsbidraget

I direktiven anges att om jag lägger förslag, som innebär en kostnadsökning för staten, skall jag även föreslå en finansiering. Utgångspunkten skall vara att den samlade kostnaden för staten inte skall öka.

Anslaget 30:3, Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet uppgår till 3 342 000 kronor. Anslaget har varit oförändrat sedan mitten av 1990-talet. Min bedömning är att dagens nivå på det statliga stödet inte avspeglar den stora insats som kvinnoorganisationerna gör. Om kvinnoorganisationerna skall kunna fortsätta att arbeta både för kvinnans ställning och för samhällets demokratiska utveckling, anser jag att anslaget måste ökas avsevärt.

Jag ser inte någon saklig motivering till varför stödet till kvinnoorganisationerna skall vara så lågt i förhållande till andra organisationers stöd. 2003 fördelade staten ungefär 7,2 miljarder kronor i föreningsbidrag. Det skedde genom 97 olika identifierade bidragstyper.

I den undersökning om jämförelse på storleken mellan statsbidraget till kvinnoorganisationerna och statliga bidrag till andra typer av organisationer, som utredningen har genomfört, fann jag stora skillnader. Undersökningen omfattade 66 olika bidragstyper. 6,5 miljarder kronor fördelades till 874 organisationer. Det blir ett genomsnitt på 7,5 miljoner kronor i statligt bidrag per organisation.

Det kan ställas i relation till de 3,4 miljoner kronor som fördelas på 15–20 kvinnoorganisationer. Vilket motsvarar cirka 200 000 kronor per organisation. Det visar att det är en betydande skillnad i storlek. Dessutom har exempelvis idrottsrörelsen och ungdoms-

organisationerna, förutom det statliga organisationsbidraget, även tillgång till andra inkomstkällor.

10.1.2 Nivån på det nya statsbidraget

Min bedömning är att dagens nivå på det statliga stödet inte avspeglar den betydelse som kvinnoorganisationerna har. Nivån på bidraget ger inte kvinnoorganisationerna möjlighet att spela den roll som är önskvärd i såväl jämställdhetspolitiken som i det demokratiska samtalet. Jag anser därför att stödet till kvinnoorganisationerna måste förändras. Därför har jag föreslagit att ett nytt statsbidrag för kvinnors organisering inrättas som ersätter det nuvarande statsbidraget.

Jag har i kapitel 7 föreslagit ett nytt statligt bidragssystem för kvinnors organisering. Det nya ger möjlighet för fler kvinnoorganisationer att söka bidrag.

Utöver de 18 organisationer som fick bidrag 2004, beräknar jag att det tillkommer ett 20-tal kvinnoorganisationer som kommer att ansöka om bidrag. Med de antaganden som jag har gjort, beräknar jag att kostnaden för organisationsstöd, internationellt stöd, etableringsstöd och verksamhetsstöd uppgår till 30 miljoner kronor fördelat på ett 40-tal kvinnoorganisationer. Grunden för dessa beräkningar har jag redovisat i avsnitt 7.8.

10.1.3 Tänkbara finansieringskällor

Jag har övervägt tänkbara källor för att finansiera det nya statsbidraget för kvinnors organisering. Som huvudalternativ är mitt förslag att en andel av överskottet från AB Svenska Spel, motsvarande 30 miljoner kronor, skall finansiera stödet för kvinnors organisering.

Jag föreslår också att 10 procent av verksamhetsstödet i det statliga partistödet avsätts för att finansiera kvinnoorganisationernas verksamhet inom de politiska partierna.

Dessutom har jag övervägt att en viss andel, motsvarande 30 miljoner kronor, överförs till anslaget för kvinnors organisering från följande anslag:

- Folkbildningsstödet
- Medel för jämställdhetsprojekt
- Stödet till biståndsverksamhet
- Stödet till frivilliga försvarsorganisationer

Jag har också övervägt hur den föreslagna nämnden för att fördela statsbidraget för kvinnors organisering skall finansieras. Min bedömning är att årets anslagssparande på regeringskansliet m.m. bör kunna finansiera den föreslagna nämnden, eftersom detta kan ses som en del i regeringskansliets verksamhet. Jag bedömer att även medel från jämställdhetsprojekt bör kunna användas för detta ändamål eftersom även denna utgiftspost har ett anslagssparande.

10.2 Förslag om andel av överskottet från AB Svenska Spel

Mitt förslag: En andel av överskottet från AB Svenska Spel, motsvarande 30 miljoner kronor, skall finansiera stödet för kvinnors organisering.

Från den 1 januari 2004 finns ett vinstdelningssystem som är baserat på AB Svenska Spels samlade överskott. Vid fördelningen 2004, som baseras på överskottet 2003, tillfördes idrotten 867 miljoner kronor och ungdomsorganisationerna 143 miljoner kronor. 2003 beslutades också om en riktad satsning till idrottsrörelsen under fyra år framåt, den s.k. Idrottsmiljarden. Detta innebär en ökning av det statliga stödet till dessa verksamheter.

AB Svenska Spels drygt 7 100 Jack Vegas och Miss Vegas-automater är placerade i Sveriges restauranger och bingohallar. Miss Vegas-automaterna har en framtoning som verkar vara anpassad till främst kvinnor som målgrupp. De är placerade i miljöer som riktar sig till kvinnors spelande, såsom bingohallar.

År 2003 var omsättningen på Miss Vegas-automaterna 644 miljoner kronor. Bingohallarnas behållning uppgick till 165 miljoner kronor och fördelades, efter en del administrativa kostnader, till samma lokala ideella föreningar som är förmånstagare även på bingospelet.

Tidigare fick Riksidrottsförbundet, RF det överskott som blev kvar, efter att Svenska Spel hade täckt sina kostnader för invester-

ingar, service och administration m.m. Vilket förra året uppgick till 34 miljoner kronor. I dag ingår dessa pengar i den nya fördelningsmodellen där även Ungdomsstyrelsen ingår.

Behållningen från både bingospelet och Miss Vegas-automaterna fördelas enligt beslut från Länsstyrelsen i respektive län. Detta beslutas för varje år och länsstyrelsen granskar klubbarnas verksamhet. För föreningar med ungdomsverksamhet bedöms antalet aktiva medlemmar 7–20 år samt även det lokala aktivitetsstödet (LOK). Andra föreningar bedöms utifrån verksamhet och kostnader. I bingohallarnas allianser är ca 90 procent idrottsföreningar. Resterande 10 procent ingår handikapp-, nykterhets-, och scoutorganisationer m.fl.

Min bedömning är att det statliga stödet till idrottsorganisationernas och barn- och ungdomsorganisationernas lokala verksamhet genom vinstdelningssystemet är mycket omfattande. Organisationer som har omfattande lokala aktiviteter och bedriver ett aktivt lokalt arbete, men som inte är barn- och ungdomsorganisationer, kan inte få del av dessa medel.

Jag anser att staten skall anlägga ett könsperspektiv på fördelningen av överskottet. Därför föreslår jag att en viss andel av överskottet från AB Svenska Spel, motsvarande 30 miljoner kronor, skall finansiera stödet för kvinnors organisering. En del av verksamhetsbidraget riktas mot att särskilt nå unga kvinnor. Stödet riktas också mot nya rörelser, där särskilt unga kvinnor är aktiva.

10.3 Överväganden om stöd till kvinnoorganisationerna inom de politiska partierna

Mitt förslag: 10 procent av verksamhetsstödet i det statliga partistödet avsätts för att finansiera kvinnoorganisationernas verksamhet inom de politiska partierna.

Utgångspunkten för mina överväganden har varit att regeringen redovisade i 2003 års regeringsförklaring att det finansiella stödet till partiernas arbete skulle öka för att människors engagemang skulle kunna tas tillvara. Det påpekades att även om politiska partier, föreningar och folkrörelser tappas medlemmar så ökar det politiska engagemanget i samhället.

Enligt statsministern vore det slöseri att inte ta tillvara människors engagemang. Han betonade att pensionärernas erfarenheter är en viktig resurs, precis som unga människors perspektiv. Regeringen skulle därför ta initiativ till att höja partistödet så att partierna bättre kan stödja skolningen av nya förtroendevalda inom de politiska ungdomsförbunden. Min uppfattning är att även kvinnoorganisationerna spelar en väsentlig roll i detta sammanhang.

Det statliga stödet till de politiska partierna uppgår 2004 till totalt 260,2 miljoner kronor. En höjning med 25 miljoner kronor är beslutad. Partistödet är uppdelat på bidrag till partiernas allmänna verksamhet samt till kanslistöd för riksdagsledamöternas och parti-gruppernas arbete. Partistödet lämnas som mandatbidrag, medan kanslistödet utgår som grundstöd och tilläggsstöd. Verksamhetsstödet till partierna uppgår 2004 till 140,15 miljoner kronor. Ett parti, som har fått minst 4 procent av rösterna i hela landet, får ett helt grundstöd som är 4 928 200 kronor.

Jag har övervägt möjligheten att 10 procent av verksamhetsstödet i det statliga partistödet avsätts för att finansiera kvinnoorganisationernas verksamhet inom de politiska partierna. En sådan lösning liknar den som finns i Finland och som jag tidigare har redovisat i kapitel 5. Där avsätts åtta procent av bidragen till de politiska partiernas verksamhet till kvinnors politiska verksamhet.

Om tio procent av det allmänna verksamhetsstödet i det statliga partistödet skulle avsättas för att finansiera verksamheten i de politiska partiernas kvinnoförbund eller motsvarande, skulle stödet utgöra 14 miljoner kronor. De politiska kvinnoorganisationerna skulle i så fall undantas från det nya statsbidraget för kvinnors organisering.

Jag har i kapitel 7 övervägt olika fördelningar av partistödet till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer. Jag föreslår där att stödet fördelas fullt ut efter antalet mandat i riksdagen. Det skulle innebära följande fördelning:

- Socialdemokraternas kvinnoförbund S-kvinnor 4,59 miljoner kronor,
- Moderatkvinnorna 2,55 miljoner kronor,
- Liberala kvinnor 1,52 miljoner kronor,
- Kristdemokraternas kvinnoförbund 1,63 miljoner kronor,
- Vänsterpartiets kvinnoutskott 1,6 miljoner kronor,
- Centerkvinnorna 1,10 miljoner,
- Miljöpartiets kvinnoutskott 1,08 miljoner kronor.

I mars 2004 aviserades en ny sammanslutning av samtliga partiernas kvinnoorganisationer. Jag anser att finansieringen av denna sammanslutning bör innefattas i ovan nämnda stöd.

10.4 Överväganden om andra finansieringskällor

Mina överväganden: En viss andel, motsvarande 30 miljoner kronor, överförs till anslaget för kvinnors organisering från följande anslag:

- Folkbildningsstödet
- Medel för jämställdhetsprojekt
- Stödet till biståndsverksamhet
- Stödet till frivilliga försvarsorganisationer

10.4.1 Folkbildningsstödet

Budgetåret 2003 fördelade Folkbildningsrådet ca 2,5 miljarder kronor i statsbidrag till folkbildning. Folkbildningsstödet är det största statsbidraget till de ideella organisationerna. Ungefär hälften av stödet finansierar de 147 folkhögskolornas verksamhet. Av dessa har 103 folkrörelser som huvudmän. Den andra hälften finansierar de 10 studieförbundens verksamhet. Merparten av Sveriges folkrörelser är anslutna genom medlemskap i eller samarbetsavtal med något av studieförbunden.

Ett av syftena med Folkbildningsstödet är att främja en verksamhet som gör det möjligt för kvinnor och män att påverka sin livssituation och skapa engagemang för att delta i samhällsutvecklingen, stärka och utveckla demokratin och bredda kulturintresset i samhället. Folkbildningsrådet utfärdar föreskrifter om hur bidraget skall fördelas. Beslut om fördelning fattas av styrelsen. Jag anser att en del av statsbidraget till kvinnors organisering kan finansieras från folkbildningsstödet.

10.4.2 Medel för jämställdhetsprojekt

Jämställdhetsenheten inom Regeringskansliet fördelar medel till olika jämställdhetsprojekt. 2003 uppgick anslaget till 13,706 miljoner kronor. Syftet med anslaget är att främja jämställdhet mellan

kvinnor och män och för metodutveckling inom jämställdhetsområdet.

En del av dessa medel fördelas till ett antal kvinnoorganisationer i projektform. Det gäller särskilt sådan verksamhet där s.k. Non Governmental Organisations, NGO:s, skall representera Sverige i olika internationella sammankomster. Jag anser att det således redan finns en koppling mellan detta anslag och stöd till kvinnoorganisationer. Med tanke på att det föreslagna anslagssparandet, 2004 för detta politikområde är 9,3 miljoner kronor anser jag därför att en del av statsbidraget till kvinnors organisering kan finansieras från dessa medel för jämställdhetsprojekt.

10.4.3 Stödet till biståndsverksamhet

Flera av kvinnoorganisationerna deltar i olika internationella sammanhang.

Sida fördelar i dag 1,1 miljarder kronor för biståndsverksamhet via anslagsposten Stöd till enskilda organisationer för stöd till utveckling av det civila samhället i samarbetsländerna. Sida har ramavtal med 13 ideella organisationer. Ramavtalen omfattar mycket stora svenska organisationer, exempelvis Svenska Kyrkan, LO och TCO m.fl., som i sin tur samarbetar med andra stora lokala organisationer. Antalet medlemmar i dessa organisationer är således mycket stort. Jag anser därför att en del av statsbidraget till kvinnors organisering kan finansieras från stödet till biståndsverksamhet.

10.4.4 Bidragsandel av stödet till frivilliga försvarsorganisationer

Försvarmakten (FM) och Krisberedskapsmyndigheten (KBM) fördelar i dag organisationsbidrag på totalt 84,74 miljoner kronor till 21 frivilliga försvarsorganisationer. Bidraget fördelas utifrån en modell med fastställda kriterier. Av de 21 frivilliga försvarsorganisationerna får 5 organisationsbidrag från KBM. De övriga får bidrag från FM.

Minskningen av försvarets verksamhet gör att det bör vara möjligt att överväga om medel kan tas från stödet till frivilliga försvarsorganisationerna.

10.5 Ekonomiska konsekvenser av förslaget om nämnd

I avvaktan på att den nya jämställdhetsmyndigheten har inrättats, har jag föreslagit att det statliga stödet till kvinnors organisering bör handläggas av en särskild nämnd för statligt stöd för kvinnors organisering. När inrättandet av jämställdhetsmyndigheten är genomfört, kan uppgifterna överföras från nämnden till en avdelning på den nya myndigheten.

Min bedömning är att kostnaderna för handläggning och kansli för en nämnd uppgår till 3 miljoner kronor per år. Denna kostnad inkluderar de kostnader som i dag finns för handläggningen av stödet på Justitiedepartementet. Denna kostnad beräknas till 500 000 kronor.

Jag har övervägt hur nämnden skall finansieras. Min bedömning är att anslagssparandet på 527 miljoner kronor, som är föreslaget på PO 90 Regeringskansliet m.m., kan komma ifråga. Min bedömning är att det kansli som i dag finns på regeringskansliet men som jag föreslår skall flyttas till egen myndighet, skall kunna finansieras med 2,5 miljoner kronor.

10.6 Prövning av det offentliga åtagandet

Jag anser att frågan om statligt stöd till kvinnors organisering har prövats grundligt sedan det blev ett offentligt åtagande i början av 1980-talet. Jag bedömer att ett minskat offentligt åtagande inte är aktuellt. Tvärtom bedömer jag att det statliga stödet måste öka.

Jag anser att kvinnors organisering är en stor tillgång i det demokratiska utvecklingsarbete som jämställdhetssträvandena innebär. Min bedömning är att kvinnors organisering spelar en stor roll för att föra upp nya frågor på den demokratiska agendan. Jämställdhetspolitiken har drivits fram, institutionaliserats och blivit en "möjlighetsstruktur", som i sin tur föder ny organisering. I ett långt perspektiv har mottagligheten för kvinnors organiserade krav ökat, tack vare detta samspel mellan grupper utanför och institutioner innanför.

10.7 Konsekvenser för jämställdhet

Riksdagen beslutade 1994 att förändra arbetsformerna för jämställdhetspolitiken och antog en strategi för jämställdhetsintegrering. Denna strategi innebär att jämställdhetsperspektivet skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer i samhället.

När stödet till kvinnoorganisationerna infördes 1982 ansågs jämställdhet vara en fråga som i första hand angick kvinnor. Mitt förslag innebär att ett aktivt arbete med jämställdhet inte blir en uppgift enbart för kvinnoorganisationerna. Jag anser att alla organisationer som uppbär statsbidrag skall aktivt arbeta med jämställdhet. Jag anser att ett jämställdhets- och könsperspektiv tydligare måste integreras i folkrörelsepolitiken och i den statliga bidragsgivningen.

Jag föreslår därför att regeringen bör införa krav på ett jämställdhetsperspektiv i de förordningar och regleringsbrev som styr statsbidragen till ideella organisationer. Jag föreslår att myndigheter, som fördelar statsbidrag till ideella organisationer, systematiskt skall redovisa jämställdhet genom att redovisa hur könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationerna, hur könsfördelningen ser ut i de bidragsmottagande organisationernas centrala styrelser samt hur de bidragsmottagande organisationerna verkar för jämställdhet

På så sätt blir det på sikt möjligt att synliggöra på vilka villkor, och i vilken utsträckning, kvinnor och män, flickor och pojkar får del av de medel som fördelas. En konsekvens av förslaget blir att bidragsgivarna måste införa och tydliggöra särskilda återrapporteringskrav för de organisationer och föreningar som uppbär statsbidrag.

För att få offentligt stöd, måste organisationerna göra såväl en kvantitativ som en kvalitativ rapportering ur ett könsperspektiv av verksamheten i föreningarna. Om organisationerna inte redovisar könsfördelning och jämställdhetsperspektiv kan bidragen minskas eller helt avvecklas.

10.8 Konsekvenser för att nå de integrationspolitiska målen

I enlighet med direktiven har jag övervägt förutsättningarna för att bredda basen så att det statliga bidraget även omfattar nya former för organisering, såsom nätverk och olika mindre kvinnoorganisationer som kan behöva stöd för att kunna påverka i samhället och förbättra sin situation. Det gäller t.ex. kvinnor från de nationella minoriteterna och kvinnor med utländsk bakgrund.

Enligt de nuvarande bidragsbestämmelserna har en organisation, som inte är en juridiskt självständig kvinnoorganisation utan är en del av en moderorganisation, inte kunnat få statligt bidrag. Jag föreslår att även kvinnonätverk/kvinnokommitté eller motsvarande, som ingår i annan ideell förening och som önskar etablera sig som en självständig kvinnoorganisation, skall kunna få statligt stöd.

Integrationsverket har gjort en kartläggning av 26 riksorganisationer bildade på etnisk grund och deras arbete för ökad jämställdhet. Kartläggningen visade att elva av riksorganisationerna hade egna kvinnosektioner. En riksorganisation planerade att starta en kvinnosektion. En annan planerade att starta ett självständigt kvinnoförbund.

Min bedömning är att kvinnokommittéernas största problem är avsaknaden av separat statligt stöd. De statliga resurser som fördelas till invandrarorganisationerna fördelas högst ojämnt mellan könen. Flera av dessa kvinnokommittéer har dock avvisat möjligheten att bilda en självständig organisation för att kunna få statligt stöd. De menar att ett sådant krav riskerar att splittra föreningarna.

Mot denna bakgrund har jag föreslagit att även kvinnliga nätverk, kvinnokommittéer eller motsvarande, som är verksamma inom en annan organisation, skall kunna erhålla det föreslagna statsbidraget för kvinnors organisering. Moderorganisationen skall vara en ideell förening. Det är denna organisation som blir juridiskt ansvarig för statsbidraget. Särskilda villkor bör därför finnas om att statsbidraget skall användas för nätverkets/kvinnokommitténs verksamhet.

Referenser

Kapitel 2

- Ahrne G, Papakostas, A (2003), "Behövs medlemmarna?" i *Sociologisk Forskning* 3.2003, Lund.
- Andersson, Irene (2001), *Kvinnor mot krig. Aktioner och nätverk för fred 1914–1940*. Historiska institutionen vid Lunds universitet.
- Boëthius, Maria-Pia, m.fl. (1994), *Kvinnors lilla lista*. Norstedts 1994.
- Brown, Wendy (1995), *States of Injury: Power and Freedom in Late Modernity*. Princeton University Press, Princeton.
- Clayhills, Harriet (1991), *Kvinnohistorisk uppslagsbok*. Rabén och Sjögren.
- Diani, Mario (1992), "The Concept of Social Movement". *The Sociological Review*, 40.
- Eduards, Maud och Gustafsson, Gunnel (1993), "Kvinnors organisering och inflytande i lokalsamhället" i Gustafsson, Gunnel (red.) *Demokrati i förändring. Svenska kommuner och landsting i det lokala välfärdssamhället*. Stockholm.
- Eduards, Maud (2003), *Förbjuden handling – om kvinnors organisering och feministisk teori*. Liber, Malmö.
- Farahani, Fataneh, *Feminist och rasist*. Fataneh Farahani om vita medelklassnormer och ett falskt systerskap, Aftonbladet 8 mars 2004.
- Florin, Christina m.fl., (red.) *Kvinnor mot kvinnor. Om systerskapets svårigheter*, Norstedts 1999.
- Fraser, Nancy (2003), *Den radikala fantasin. Mellan omfördelning och erkännande*. Daidalos, Göteborg.
- Hessler, Henrik (1952), *Om stiftelser. Studier över stiftelseinstitutet i svensk rätt*, Berlingska Boktryckeriet, Lund.
- Hirdman, Yvonne (1998), *Med kluven tunga. LO och genusordningen*, Atlas 1998.
- Jansson, Torkel (1985), *Adertonhundralets associationer*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm.

- Johansson, Hilding (1993), *Folkrörelser, folkstyre, folkhem*. Stockholm. 1993.
- Kvinnotribunalen (1993), *Backlash i Sverige*, Norstedts 1993.
- Lindberg, Berit (1999), *Kvinnor, vakna och våga*. En studie kring Kvinnliga Medborgarskolan vid Fogelstad, utkast till avhandlingsmanus, Lunds universitet 1999.
- Lindvert, Jessica (2000), *Feminism som politik, Sverige och Australien 1960–1990*, Boréa 2002.
- Lister, Ruth (1997), *Citizenship. Feminist Perspectives*. Macmillan, London.
- Lundström, Tommy och Wijkström, Filip (1995), *Från röst eller service? Den svenska ideella sektorn i förändring*, Sköndalsinstitutets skriftserie nr 4, Sköndalsinstitutet, Stockholm.
- Manns, Ulla (1997), *Den sanna frigörelsen. Fredrika-Bremerförbundet 1884–1921*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag.
- Manns, Ulla (2000), "Den gifta kvinnans frigörelse, Reflektioner kring rösträtt och myndighet i svensk kvinnorörelse", i Kari Melby et al (red), *The Nordic Model of Marriage and the Welfare State*. Nord nr 27.
- Melucci, A(1991), *Nomader i nuet: sociala rörelser och individuella behov i dagens samhälle*, Göteborg.
- Micheletti, Michele (1994), *Det civila samhället och staten*. Stockholm.
- Prop. 2001/02:80, *Demokrati för nya seklet*. Regeringens proposition om demokratipolitiken.
- Regeringens skrivelse, 2002/03:140, *Jämt och ständigt*.
- de los Reyes, Paulina(1999), *Kvinnor, arbetare och invandrare. Studier om kön och etnicitet på den svenska arbetsmarknaden under efterkrigstiden*. Institutionen för ekonomisk historia, Uppsala universitet.
- Rosenberg, Tiina (2002), *Queerfeministisk agenda*, Atlas 2002.
- Rönblom, Malin (2002), *Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etablerad politik*, Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet 2002.
- SCB (2004), *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet*. Örebro.
- SCB(2003), *Föreningslivet i Sverige Välfärd – Social kapital – Demokratiskola*. Rapport nr 98.
- Schmitz, Eva (2002), *Den nya kvinnorörelsens uppkomst i Sverige från 1968 och några år framöver*, kapitelutkast till kommande avhandling med arbetstitel Systemskap gav makt. Den svenska

- kvinnorörelsen under 1970-talet. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Schmitz, Eva (2002), Den nya kvinnorörelsen under 70-tal, i Olson, Lena (red.) i *Kärlek, makt och systemskap*, utställningskatalog, Göteborgs stadsmuseum, 2002.
- Schmitz, Eva (2001), "Den nya kvinnorörelsens uppkomst i Sverige från 1968", i Elisabeth Elgán (red.) *Kvinnorörelsen och '68. Aspekter och vittnesbörd*, Samtidshistoriska institutet, Södertörns högskola, 2001.
- SOU 2000:1, slutbetänkande *En uthållig demokrati*. Fritzes.
- SOU 1999:101 *Olydiga medborgare?* i Demokratiutredningens skrifter. Fritzes.
- SOU 2003:118, *Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling*. Fritzes, 2003.
- SOU 1993:71, *Organisationernas bidrag*, betänkande av Utredningen om bidrag till ideella organisationer, Stockholm.
- SOU 1993:82, *Frivilligt socialt arbete – Kartläggning och kunskapsöversikt*. Rapport från Socialtjänstkommittén, Stockholm, Fritzes, 1993.
- Stark, Agneta & Hamrén, Robert (2000), *Frivilligarbetets kön. Kvinnor, män och frivilligt arbete*, Kunskapsöversikt nr 5, Svenska Kommunförbundet 2000.
- Statskontoret (2004), *Kartläggning av statsbidrag till ideella organisationer*.
- Sörbom, Adrienne (2002), *Vart tar politiken vägen? Om individualisering, reflexivitet och görbarhet i det politiska engagemanget*. Sociologiska institutionen Stockholm.
- Thomsson, Ulrika (2000), "Rätten till våra kroppar" – Kvinnorörelsen och våldtäktsdebatten", *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* nr 4.
- Thörn, H(2002), *Globaliseringens dimensioner. Nationalstat, välfärdssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Atlas.
- Utredningens arkiv, Dnr 21/03. Kvinnorörelsens i Sverige och dess betydelse för demokratin av Kristina Hultman. 2004.
- Utredningens arkiv, Dnr 16/03. Demokratiska betydelsen av kvinnors organisering av Maud Eduards. 2004.
- Utredningens arkiv, Dnr 7/04, Det svenska civilsamhället. En källa och bärare av tradition och förnyelse artikel av Filip Wijkström.
- Waldermansson, Ylva (1998), *Mjukt till formen, hårt till innehållet*. Atlas 1998.

- Weldon, Laurel S (2002), *Protest, Policy, and the Problem of Violence Against Women. A cross-national comparison*. University of Pittsburgh Press.
- Åberg, Ingrid (1995), "Filantroper i aktion" i *På tröskeln till välfärden*, Stockholm.

Kapitel 3

- Blom, Agneta (1997), Strukturers betydelse för framgång i SOU 1997:135. *Kvinnomaktutredningen Ledare makt och kön*. Fritzes.
- Drake, Irmelin Solberg, Anne Grethe (1996), *Kvinnor och ledarskap*. Lund. Studentlitteratur.
- Ferguson, Kathy (1984), *The feminist Case against Bureaucracy*. Philadelphia: Temple University Press.
- Ibarra, Herminia (1993), "Personal networks of women and minorities in management: A conceptual framework" i *Academy og Management Review*, Vol.8, No 1.
- Jansson, Torkel (1985), *Adertonhundratalets associationer*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Lindgren, Gerd (1996), Broderskapets logik i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* årg. 17, nr 1.
- Lundström, Tommy och Filip Wijkström (1995), *Från röst eller service? Den svenska ideella sektorn i förändring*, Sköndalsinstitutets skriftserie nr 4, Sköndalsinstitutet, Stockholm.
- Manns, Ulla (1997), *Den sanna frigörelsen. Fredrika-Bremerförbundet 1884–1921*, Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm/Stehag.
- Nordvall, Henrik (2002), *Folkbidning som mothegemonisk praktik?* Ur *Utbildning & Demokrati 2002*, vol, nr 2.
- Roth Möller. H (1996), D-uppsats *Nätverk som strategi för utveckling och lärande 1996:7*. Uppsala universitet.
- SOU 1988:39, *Mål och resultat – nya principer för det statliga stödet till föreningslivet*. Betänkande av Folk rörelseutredningen.
- SOU 2000:18, *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete*. Slutbetänkande av utredningen om bidrag till kvinnoorganisationer. Stockholm.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati*. Slutbetänkande av Demokratiutredningen.
- SOU 2003:118, *Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur, utveckling*. Fritzes, 2003.

- SCB 2003, *Föreningslivet i Sverige Välfärd – Social kapital – Demokratiskola*, Rapport nr 98.
- Ståhl, Anna-Britta (1993), *Nätverk – mötesplatser för förändring*. Brevskolan.
- Söderholm, Johan och Wijkström, Filip (2002), *Offentlig sektor, näringsliv eller ideell regi. Hur påverkar valet av institutionell form vården av missbrukare?* Socialstyrelsen, Stockholm.
- Utredningens arkiv, *Nätverk ett sidorum för maktlösa kvinnor*. Dokumentation från 20 oktober 2003.
- Utredningens arkiv, Dnr 15/03. *Typexempel på kvinnors organisering – former för kvinnoorganisering på tre arenor*. Kvalitativ studie av Lars Göran Karlsson, Katarina Wikström och Veronika Ahlkvist, Umeå universitet, mars 2004.
- Vinnicombe, Susan och Colwill, Nina (1995), *The essence of women in management*. Hemel Hemstead, Hertfordshire: Prentice Hall (UK) Internationell.
- Wijkström, Filip (1998) *Different Faces of Civil Society*, (avhandling) EFI (Ekonomiska Forskningsinstitutet), Handelshögskolan i Stockholm, Stockholm.
- Wijkström, Filip (2001a), "Om svenska stiftelser" i Westlund, Hans (red) *Social ekonomi i Sverige*, Fritzes, Stockholm.
- Wijkström, Filip (2001b) "Socialt kapital och civilt samhälle i Norden" i Henriksen, Lars Skov och Bjarne Ibsen (red) *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*, Odense Universitetsforlag, Odense.
- Wijkström, Filip (2004), "Ett starkt civilsamhälle för mångfald och förnyelse", förord till *Ideella föreningar – regler, redovisning och skatter*, (2:a utgåvan) Öhrlings PriceWaterhouseCoopers, Stockholm.
- Wijkström Filip, Einarsson Stefan och Larsson Ola (2004) *Staten och det civila samhället. Idétraditioner och tankemodeller i den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer*, Socialstyrelsen, Stockholm.
- Wijkström, Filip och Lundström, Tommy (2002) *Den ideella sektorn. Organisationerna i det civila samhället*, Sober Förlag, Stockholm.

De hemsidor som har legat till grund för kvalitativa studien lokal kvinnoorganisering:

<http://come.to/antippa>
<http://fvu.mine.nu>
<http://hem.bredband.net/b126244>
www.atiger.pp.se/abuse/index.html
www.barrikada.net
www.corky.se
www.darling.se
www.dmuttant.se
www.felira.nu
www.feminist.just.nu
www.femkul.com
www.flicka.nu
www.geocities.com/femininasidan
www.lilith.rulestheweb.com
www.mara.se
www.minou.nu
www.queerdykes.com
www.roks.se
www.sgtb.net
www.svenskamammor.com
www.sverigeskvinnolobby.a.se
www.sylvia.se

Kapitel 4

Ds 1997:36, *Resultatstyrning av bidrag*. Stockholm. Fritzes, 1997.
DS 1999:78, *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer*.
Lundqvist Torbjörn, (2003), *Konkurrensvisionens framväxt. Konkurrenspolitik, intressen och politisk kultur*, Institutet för framtidsstudier, Stockholm.
Prop. 1999/2000:1, *Budgetpropositionen för år 2000*. Stockholm.
Prop. 2002/03:1, *Budgetproposition för 2000*. Stockholm.
Prop. 1998/99:107, *En idrottspolitik för 2000-talet*.
Prop. 2001/02:159, *Frivillig försvarsverksamhet inom totalförsvaret*.
Prop. 1998/99:124, *Staten och trossamfunden – stöd, medverkan inom totalförsvaret m.m.*
Prop. 1993/94:135, *Ungdomspolitik*.
Regeringens skrivelse 1999/2000:87. Stockholm.

- Regeringens skrivelse 2001/02:129, *Integrationspolitik för 2000-talet*. Riksidrottsförbundet(2003), *Kvinnor och män inom idrotten 2003 – statistik från Riksidrottsförbundet* (Riksidrottsförbundet).
- Riksidrottsförbundet(2003), *Idrott, kön och genus, En kunskapsöversikt* (Riksidrottsförbundet).
- Riksidrottsförbundet, (2003), *Siffror om kvinnor, män och idrott*.
- SFS 1999:593. *Förordning om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av integrationspolitiken*.
- Socialstyrelsen, *Regeringsrapport om statsbidrag till frivilligorganisationer inom det sociala området*. Stockholm, Socialstyrelsen, 2001.
- Socialstyrelsen, (2004). *Staten och det civila samhället – idétraditioner och tankemodeller i den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer*.
- Socialstyrelsen, *Stöd eller styrning?* Regeringsrapport om statsbidrag till frivilligorganisationer inom det sociala området.
- SOU 1993:71, *Organisationernas bidrag*, betänkande av Utredningen om bidrag till ideella organisationer Stockholm.
- SOU 1993:82, *Frivilligt socialt arbete – Kartläggning och kunskapsöversikt*. Rapport från Socialtjänstkommittén, Stockholm, Fritzes.
- SOU 1998:38, *Vad får vi för pengarna? – Resultatstyrning av statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala område*. Betänkande av Statsbidragskommittén, Stockholm.
- SOU 1999:89, *Statsbidrag till handikapporganisationer*. Betänkande av Utredningen om statsbidrag till handikapporganisationer, Stockholm.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati*. Slutbetänkande av Demokratiutredningen. Fritzes.
- SOU 1988:39, *Mål och resultat*. Betänkande av Folkrörelseutredningen.
- SOU 1996:3, *Fritid i förändring – om kön och fördelning av fritidsresurser*. Slutbetänkande av Fritidsutredningen, Fritzes.
- SOU 1980:44, *Bidrag till kvinnoorganisationer*. Betänkande om statsbidrag till kvinnoorganisationer, Stockholm.
- SOU 2004:13, *Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring*. Betänkande av Hiv/aids-utredningen.
- Statskontoret, 1991:6 *Statligt föreningsstöd – en kartläggning*. Stockholm, Statskontoret.
- Statskontoret 1995:12 *Projektstöd till ideella organisationer*. Stockholm, Statskontoret, 1995.

- Statskontoret 2004. Karlläggning av statsbidrag till ideella organisationer.
- Wijkström Filip, Einarsson, Stefan Larsson Ola,(2004), *Statliga bidrag och svenskt civilsamhälle – idétraditioner och tanke-modeller*. Rapport till Statskontorets 2004.
- Utredningens arkiv. Dnr 3a/04. Statliga bidrag till ideella organisationer. Enkätundersökning av Marina Tjelvling 2004.

Statliga bidragsförordningar

- SFS 1996:1593, *Bidrag till allmänna samlingslokaler*.
- SFS 1994:524, *Frivilliga försvarsorganisationer*.
- SFS 1999:974, *Trossamfund*.
- SFS 1982:865, *Kvinnoorganisationer*.
- SFS 2001:1060, SKOLF 2001:32 *Statsbidrag till ungdomsorganisationer*.
- SFS 1999:1177, *Idrotten*.
- SFS 2000:7, *Handikapporganisationer*.
- SFS 1998:1814, *Sociala organisationer*.
- SFS 2003:752, *Pensionärsorganisationer*.
- SFS 2000:216, *Bidrag till organisationer som främjar integration*.
- SFS 2002:989, *Organisationer eller stiftelser som förebygger eller mot-verkardiskriminering*.
- SFS 2002:1058, *Organisationer eller stiftelser som bistår personer som vill lämna rasistiska och andra liknande grupperingar*.
- SFS 2002:920, *Kulturmiljövårdens område*.
- SFS 1997:192, *Adoptionsorganisationer*.
- Lag 1972:625 om statligt stöd till politiska partier.
- Lag 1996:1533 ändring i lag (1972:625) statligt stöd till politiska partier.
- SFS 2002:954, *Bidrag till frivilligorganisationer inom kriminalvårdens område*.

Kapitel 5

- Balibar, Etienne och Wallerstein, Immanuel (1991), *Race, nation, class. Ambiguous Identities*. Verso. London.
- Brune, Ylva (2002) "Invandrare' i mediearkivets typgalleri" i *Maktens (o) lika förklädnader. Kön, Klass och etnicitet i det Post-*

- koloniala Sverige*. Molina, I., Mulinari, D. & de los Reyes, P. (red). Atlas, Stockholm.
- Collins, Patricia Hill (1990), *Black feminist thought. Knowledge, consciousness and the politics of empowerment*. Routledge. New York.
- Ds 1992:114, *Statens bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet: en utvärdering av stödets betydelse för kvinnoförbundens riksorganisationer under en tioårsperiod*.
- Finländska Kommittébetänkandet *Anelun aika on obi. Vi tigger inte längre*, 1996:13, Helsinki.
- FN:s kvinnokonvention, FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW).
- Hull, Gloria T. (1982) *All the women are white, all the men are black but some of us are brave*. Feminist Press, New York.
- Integrationsverket (2004), *Kartläggning riksorganisationer bildade på etnisk grund och deras arbete för ökad jämställdhet*. Integrationsverket opublicerad.
- Jämställda demokratier? Kön och politik i Norden*. (1999), red. Bergqvist, C. m.fl., Oslo.
- Jones-Correa, Michael (1998) "Different paths: Gender, immigration and political participation". *International Migration Review*. Vol. XXXII. 2 . Summer.
- Knocke, Wuokko (1986) *Invandrade kvinnor i lönearbete och fack. Forskningsrapport. nr. 53*. Arbetslivscentrum, Stockholm.
- Knocke, Wuokko och Ng, Roxanna (1999) "Women's organizing and Immigration: Comparing the Canadian and the Swedish experience" i *Women's Organizing and Public Policy in Canada and Sweden*. Briskin Linda och Mona Eliasson (red). McGill-Queen's University Press. Montreal.
- Mattsson, Katarina & Tesfahuney, Mekonnen (2002), "Rasism i vardagen". I *Det slutna folkhemmet: om etniska klyftor och blågul självbild*. Red. Ingemar Lindberg & Magnus Dahlstedt (vetenskaplig medredaktör). Agora, Stockholm.
- Molina, Irene & de los Reyes, Paulina (2002) "Kalla mörkret natt. Kön, klass och ras/etnicitet i det postkoloniala Sverige". i *Maktens (o) lika förklädnader. Kön, Klass och etnicitet i det Postkoloniala Sverige*. Molina, I., Mulinari, D. & de los Reyes, P. (red) Atlas, Stockholm.
- Molina, Irene, Mulinari, Diana & de los Reyes, Paulina (red), (2002) *Maktens (o) lika förklädnader. Kön, Klass och etnicitet i det Postkoloniala Sverige*. Atlas, Stockholm.

- Mulinari, Diana & Neergaard, Anders (2003/4 under utgivning), *En berättelse om den nya svenska arbetarklassen: Rasifierade arbetares kamp inom facket*. Borea, Umeå
- Mulinari, Diana (1999), *Invandrarkvinnors medborgarskap i Invandrarskap och Medborgarskap*. Demokratiutredningen. SOU 1999:8.
- Prop. 1991/92:100, *Finansplanen*.
- Prop. 1981/82:155, *Om stöd till kvinnoorganisationers centrala verksamhet*, Stockholm.
- Regeringens skrivelse 1999/2000:24, *Jämställdhetspolitiken inför 2000-talet*, Stockholm.
- Regeringens skrivelse 2002/03:140, *Jämt och ständigt*.
- de los Reyes, Paulina (1998), "I skärningspunkten mellan genus och etnicitet." *Arbetsmarknad & Arbetsliv* årg. 4:13-31.
- de los Reyes, Paulina (2002), "Det problematiska systemskapet. Om svenskhet och invandrarskap inom svensk genushistorisk forskning". i *Maktens (o) lika förklädnader. Kön, Klass och etnicitet i det Postkoloniala Sverige*. Molina, I., Mulinari, D. & de los Reyes, P. (red). Atlas, Stockholm.
- Riksdagen. Fråga 2003/04:426 av Désirée Pethrus Engström (kd) till statsrådet Mona Sahlin om ett jämställt samhälle.
- Riksdagen. Fråga 2003/04:427 av Désirée Pethrus Engström (kd) till statsrådet Mona Sahlin om om bidragen till kvinnoorganisationerna.
- Rosaldo, Renato (1993) *Culture and Truth. The remaking of Social Analysis*. Routledge, London.
- SFS 1982:815, *Förordning om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet*, Stockholm.
- SOU 1979:60, *Bidrag till folkrörelser*, Betänkande av Utredningen om statens stöd till folkrörelserna, Stockholm.
- SOU 1980:44, *Bidrag till kvinnoorganisationer*. Betänkande om statsbidrag till kvinnoorganisationer, Stockholm.
- SOU 1998:6, *Ty makten är din ... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige*, Betänkande av Kvinnomaktutredningen, Stockholm.
- SOU 1990:44, *Demokrati och makt i Sverige*. Maktstrukturutredningens huvudrapport.
- SOU 2000:18, *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete*. Slutbetänkande av utredningen om bidrag till kvinnoorganisationer. Stockholm.

- The United Nations Fourth World Conference on Women: "Beijing Declaration" och "Platform for Action" (1995).
- Utredningens rapport (2003) *Dokumentation av Hearing 2003-10-15, utredningen om kvinnors organisering*.
- Utredningens rapport (2004) *Kvinnors organisering som demokratisk kraft*. Referat från en konferens 5 februari 2004.
- Utredningens arkiv, (2003) Dnr 3b/03 *Rapport kvinnoorganisationer som har förlorat sitt stöd* av Johanna Palmström, 2004.
- Utredningens arkiv, Dnr 03/24, *Rapport från seminarium 27 jan. 2004 med kvinnoorganisationer bildade på etnisk grund* av Margot Granvik.
- Utredningens arkiv, Dnr 18/03 *Undersökning om nordiska länders bidrag till kvinnors organisering, samt kvinnoorganisationer på statlig nivå* av Margot Granvik 2003.
- Utredningens arkiv Dnr 03/03a (2003), *Kvinnor utan stöd – en sökning efter kvinnoorganisationer som saknar statligt organisationsstöd 2003* av Johanna Palmström.
- Utredningens arkiv (2004), Dnr 17/04. *Medborgarskap, etnicitet och kön* av Diana Mulinari.
- Wirtén Per (2002) *Europas ansikte*. Nordstedt: Stockholm.
- Ålund, Alexandra och Schierup, C-U (1991), *Paradoxes of Multiculturalism. Essays on Swedish Society*. Avebruy. Aldershot.
- www.demokratitorget.gov.se

Intervjuer med representanter från nordiska länder

- Marika Ekberg, lagstiftningssekreterare, Svenska riksdagsgruppen, Riksdagen,
- Taina Riski, Nytkis' generalsekreterare.
- Kirsten Fastrup, Ligestillingsafdelingen. Danmark.
- Auður Styrkársdóttir, direktör Kvennasögusafn Íslands.
- Inga Ellingsgaard, Färöarna.
- Hege B. E. Nordstrand, familie-, barnehage- och likestillingsavdelingen, barne- och familiedepartementet. Norge.

Kapitel 6

- Arbetsmarknadsdepartementet. *Jämställdhetsmärkning – konsumentmakt för ett jämställt samhälle*, Ds 1998:49.
- Brinkman, Örjan, Kirchhoff Magnus, Lindberg Sten 1997 *Medmänniska i en föränderlig värld nr 7 De goda gärningarnas män*. Röda Korset.
- Eduards, Maud (2003), *Förbjuden handling – om kvinnors organisering och feministisk teori*. Liber, Malmö.
- Fundberg, Jesper, 2003 *Kom igen gubbar*. Carlssons.
- Förbundet Vi Unga (2003), *Rapport från förbundsstämma*.
- Hagman, Ingrid, Johansson, Ann-Marie 1996 *Klart uttalat om kvinnors språk*. Utbildningsförlaget Brevskolan.
- Hanström, Mia (1998), *Kvinnor, makt och ledarskap i fritid och föreningsliv*. Fritidsforum.
- Hanström, Mia (2003) *Jämställdhet i praktiken?! Kön spelar roll*. Fritidsforum.
- Hirdman, Yvonne (1990), Genussystem. I *Demokrati och makt i Sverige*, Maktutredningens huvudrapport, SOU 1990:44.
- Hirdman, Yvonne & Åström, Gertrud (1992), *Kontrakt i kris*. Carlssons förlag. Stockholm.
- Jeppsson Grassman, E. (1993). Frivilliga insatser i Sverige – en befolkningsstudie. I SOU 1993:82, *Frivilligt socialt arbete*. Kartläggning och kunskapsöversikt. Stockholm: Fritzes.
- Jeppsson Grassman, E. (1998). Full sysselsättning! Frivilligt arbete och annat arbete i Sverige och några andra europeiska länder. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 5, 2-3, 128-146.
- Jeppsson Grassman, Eva & Svedberg Lars, "Medborgarskapets gestaltningar – insatser i och utanför föreningslivet" i *Civilsamhället*, rapport från Demokratiutredningen, SOU 1999:84, Fakta Info Direkt.
- Lorentzen, H. (1999). *Civil Associations and Social Integration*. Paper presenterat vid konferensen "Civil Society between Market and State", Lidingö, 10-12 februari 1999.
- Nilsson, Per (1993), *Fotbollen och moralen*. HLS förlag.
- Olofsson, Eva (1989), *Har kvinnor en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet*. Pedagogiska institutionen Umeå.
- Prop. 1993/94.147 *Delad makt delat ansvar*. Jämställdhetspolitiska prop.

- Prop. 1993/94:147, *Delad makt delat ansvar. regeringens proposition om jämställdhetspolitiken.*
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy.* Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R.D.(2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community.* New York: Simon & Schuster.
- Regeringens skrivelse 2002/03:140, *Jämt och ständigt.* Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden.
- Regeringskansliet. Näringsdepartementet. Ds 2001:64. *Ändrad ordning - Strategisk utveckling för jämställdhet.*
- Riksrevisionsverket. *Jämställdhet – hur styr regeringen:* RRV17.
- Rydbeck, Kerstin (2002), *Kön och makt i folkbildningen.* Utbildning & demokrati vol. 11 nr 2.
- SCB 2003, rapport 98, *Föreningslivet i Sverige.* Örebro.
- SOU 2002:30, *Märk – värdig jämställdhet.* Slutbetänkande av Utredningen om frivillig jämställdhetsmärkning av produkter och tjänster.
- SOU 1993:82, *Frivilligt socialt arbete – kartläggning och kunskapsöversikt.* Betänkande av Socialtjänstkommittén, Allmänna förlaget, Stockholm.
- SOU 1996:3, *Fritid i förändring om kön och fördelning av fritidsresurser.* Slutbetänkande av Fritidsutredningen.
- SOU 1998:6, *Ty makten är din ... – Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige.* Betänkande av Kvinno- maktutredningen.
- SOU 2004:30, *Folkbildning i brytningstid.* Slutbetänkande av Utredningen för statens utvärdering av folkbildningen 2004.
- Stark, Agneta & Hamrén, Robert 2000, *Frivillighetsarbetes kön, en kunskapsöversikt om frivilligarbete,* Svenska kommunförbundet Åjour nr 5.
- Svenska Kommunförbundet. (1999) *Den demokratiska dialogen. Arbetsformer för kvinnor och män i politiken.*
- Tebelius, Ulla (1988), *Om kvinnor och män i folkbildningen.* Publikation inom ramen för Skolöverstyrelsens KVINNO-projekt, RAPP 105:88:14.
- Trägårdh, L. (1999) Det civila samhället som analytiskt begrepp och politisk slogan. I Amnå, E. (red), SOU 1999:84, *Civilsamhället.* Stockholm: Fritzes.
- Utredningens arkiv 2003, Workshop om jämställdhetskrav, inledning av Gertrud Åström.

- Utredningens arkiv, Dnr 20/03, *Jämställdhet och folkerörelser* av Mia Hanström (2003).
- Utredningens arkiv, Dnr 19/03, *Om kvinnor och män i civilsambället* av Eva Jeppsson Grassman.
- Utredningens arkiv, Dnr 3a/04. *Jämställdhetskrav och redovisning vid statlig bidragsgivning till ideella organisationer*. Enkätundersökning av Marina Tjelvling 2004.
- Wahl, Anna, *Företagsledning som konstruktion av manlighet*. Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 1.1996
- Wahl, Anna, Holgersson Charlotte, Höök Pia (1998), *Ironi och sexualitet, Om ledarskap och kön*. Carlsson.
- Åström, Gertrud (1998), *Kommuner med känsla för jämställdhet i Genus i praktiken – på hans eller hennes villkor?* Stockholm.

Kapitel 7

- Hemström, Carl (2000), *Organisationernas rättsliga ställning. Om ekonomiska och ideella föreningar* (6:e uppl.) Nordstedts juridik. Stockholm.
- Hemström, Carl (2000), *Bolag. Föreningar. Stiftelser. En introduktion*. (3:e uppl.) Stockholm.
- Johansson, Svante: Nials Svensk Associationsrätt i huvuddrag 2001. Prop. 1993/94:147, *Delad makt delat ansvar*. Regeringens proposition om jämställdhetspolitiken.
- Regeringens skrivelse 2002/03:140, *Jämt och ständigt*. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden.
- Regeringskansliet. Näringsdepartementet. Ds 2001:64. *Ändrad ordning – Strategisk utveckling för jämställdhet*.
- Riksrevisionsverket. *Jämställdhet – hur styr regeringen*: 17.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati*. Demokratiutredningens slutbetänkande.
- SOU 2000:18, *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete*. Slutbetänkande av utredningen om bidrag till kvinnoorganisationer. Stockholm, Fritzes.
- SOU 1999:89. Utredningen om statsbidrag till handikapporganisationer.

Kapitel 8

- Hirdman, Yvonne. Genussystem i *Demokrati och makt i Sverige*. Maktutredningens huvudrapport. SOU 1990:44.
- Prop. 1993/94:147, *Delad makt delat ansvar*. Regeringens proposition om jämställdhetspolitiken.
- Regeringens skrivelse 2002/03:140. *Jämt och ständigt*. Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden.
- Regeringskansliet. Näringsdepartementet. Ds 2001:64. *Ändrad ordning – Strategisk utveckling för jämställdhet*.
- Riksdagens finansutskott. 2000/01:FIU20.
- Riksrevisionsverket. *Jämställdhet – hur styr regeringen?* 17.
- SOU 2000:18, *Statligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete*, Slutbetänkande av utredningen om bidrag till kvinnoorganisationer. Stockholm, Fritzes.
- SOU 2001:44, *Jämställdhet – transporter och IT*. Slutbetänkande från Jämställdhetsrådet för transporter och IT, Jämit.
- Statskontoret 1997:7A, *Statens nämndmyndigheter Del 1*.
- Statskontoret 1997:7B, *Statens nämndmyndigheter Del 2*.
- Ungdomsstyrelsen (2003), *Villkorad självständighet – Ungdomsorganisationernas självständighet gentemot sina moderorganisationer*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:8.

Kommittédirektiv



Statligt stöd till kvinnoorganisationer

Dir.
2003:56

Beslut vid regeringssammanträde den 8 maj 2003.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall göra en analys och utvärdering av det statliga bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet samt föreslå förändringar för att anpassa bidraget till hur samhället och kvinnoorganisationerna har utvecklats sedan bidraget inrättades.

Utredaren skall analysera stödet ur ett folkrörelseperspektiv och utvärdera vilken betydelse stödet har för kvinnors vilja och möjligheter till egen organisering och de demokratiska förtjänsterna av detta.

Utredaren skall även undersöka vilka krav avseende jämställdhet som ställs generellt på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag.

Bakgrund

Statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet

Ett statligt bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet inrättades 1982 (prop. 1981/82:155, bet. 1981/82:AU24, rskr. 1981/82:367). Införandet av bidraget var ett sätt att understryka kvinnoorganisationernas betydelse som folkrörelse och pådrivare för att förbättra kvinnors ställning i samhället samt öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Enligt förordningen (1982:865) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet är en kvinnoorganisation berättigad till statligt stöd om varje enskild person som delar organisationens grundvärderingar och mål samt godtar dess stadgar kan ansluta sig till organisationen. Organisationen skall vidare ha fler än

1 500 medlemmar och flertalet av dessa skall vara kvinnor. Slutligen krävs att organisationen har lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner.

För att särskilja en statsbidragsberättigad kvinnoorganisation från andra typer av organisationer där majoriteten av medlemmarna är kvinnor, har kvinnoorganisationer i förordningen definierats som organisationer som har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Storleken på bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet har under hela 1990-talet och fram till i dag varit oförändrad och uppgår till ca 3,4 miljoner kronor per år. Statsbidrag har år 2003 lämnats till 15 kvinnoorganisationer med sammanlagt drygt 78 000 medlemmar. Beräknat på antal medlemmar blir det ca 44 kronor per person. Bidraget till kvinnoorganisationerna fördelat på antal medlemmar är litet jämfört med motsvarande belopp till andra typer av organisationer, såsom ungdoms-, idrotts- och handikapporganisationer.

Sedan stödet inrättades har handläggningen skett vid Regeringskansliet.

Tidigare utredningar

Sedan bidraget infördes har det setts över vid två tillfällen. Vid båda tillfällena var syftet att bidraget bättre skulle uppmuntra till utveckling och förnyelse av kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Den senaste översynen gjordes i slutet av 1990-talet av en särskild utredare. Utredarens uppgift var att utvärdera hur det statliga stödet uppfyller de av staten uppställda målen för och intentionerna med bidraget, vid behov föreslå nya mål samt föreslå åtgärder som kan öka måluppfyllelsen och effektivisera stödet (dir. 1999:29).

Utredaren redovisade i mars 2000 sina förslag i betänkandet *Staligt stöd till kvinnoorganisationer och jämställdhetsarbete* (SOU 2000:18). Under beredningen av betänkandet framkom att dagens samhälle och kvinnors sätt att organisera sig har förändrats sedan bidraget infördes. Enligt regeringens bedömning speglar inte utredarens förslag fullt ut denna utveckling.

Förändringar inom kvinnoorganisationerna och i samhället

Kvinnorganisationerna och samhället har genomgått stora förändringar sedan bidraget infördes.

I dag väljer många kvinnor att organisera sig i andra former än de traditionella föreningsformerna, till exempel i nätverk. Framstegen inom informationstekniken har inneburit att föreningsaktiva kan kommunicera på ett nytt sätt med varandra. Detta får konsekvenser för sättet på vilket kvinnor organiserar sig och hur verksamheten bedrivs. Vidare har det vuxit fram s.k. paraplyorganisationer, som arbetar med samverkan mellan kvinnoorganisationer. Dessutom har den invandring som skett till Sverige de senaste decennierna inneburit att nya grupper av kvinnor behöver stöd för att kunna påverka i samhället och förbättra sin situation.

När stödet till kvinnoorganisationerna infördes 1982 ansågs jämställdhet i första hand vara en fråga som angick kvinnor. Numera anses dock jämställdhet vara en fråga som berör samhället i stort, såväl kvinnor som män.

År 1994 förändrade riksdagen arbetsformerna för jämställdhetspolitiken och antog en strategi för jämställdhetsintegrering (prop. 1993/94:147, bet. 1993/94:AU17, rskr. 1993/94:290 och 1993/94:291). Strategin innebär att jämställdhetsperspektivet skall genomsyra alla delar av regeringens politik och alla nivåer i samhället. Enligt regeringens mening är det oförenligt med en modern syn på jämställdhetsfrågor att ställa högre krav på kvinnoorganisationer när det gäller jämställdhet än på andra organisationer som får statsbidrag.

Jämställdhetsintegreringen utesluter inte en fortsatt prioritering av särskilda insatser för kvinnor eller män. Kvinnor är fortfarande underordnade män inom väsentliga områden i samhället. Ett statligt stöd till kvinnors egen organisering främjar jämställdhet, t.ex. genom att det ökar kvinnors möjligheter till inflytande i samhället. Detta gäller även om kvinnoorganisationen inte har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället eller aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Behovet av en översyn

Samhällsförändringen och den utveckling som skett när det gäller kvinnors sätt att organisera sig gör det angeläget att anpassa utformningen av stödet till kvinnoorganisationerna till dessa nya förhållanden.

Stödets nuvarande utformning medför att vissa typer av kvinnoorganisationer i dag är uteslutna från att få stöd, bl.a. paraplyorganisationer, nya former av organisationer, såsom nätverk, samt mindre grupper av kvinnor som skulle behöva stöd för att kunna påverka i samhället och förbättra sin situation. Exempel på de sistnämnda är grupper av kvinnor från de nationella minoriteterna och kvinnor med invandrarbakgrund.

Inom ramen för den senaste översynen utvärderades stödet till kvinnoorganisationerna utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Det finns ett behov av att även analysera stödet ur ett folkrörelseperspektiv och undersöka vilken betydelse stödet har för kvinnors vilja och möjligheter till egen organisering och de demokratiska förtjänsterna av detta.

Sedan stödet till kvinnoorganisationerna inrättades har samhällets syn på jämställdhet utvecklats och regeringens arbetsformer för jämställdhetsarbetet förändrats. Denna utveckling bör återspeglas i det statliga stödet till kvinnoorganisationerna. Det finns ett behov av att göra en översyn av stödet till kvinnoorganisationerna mot bakgrund av principen att jämställdhet skall genomsyra hela samhället och att detta inte är en fråga som endast angår kvinnor. En utgångspunkt i denna översyn skall vara att kvinnors vilja och möjligheter till egen organisering främjar jämställdhet, även om organisationen inte har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället eller aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Mot bakgrund av riksdagens och regeringens politiskt prioriterade mål om jämställdhet bör det även undersökas vilka krav avseende jämställdhet som ställs generellt på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag.

Uppdraget

En särskild utredare skall analysera och utvärdera det statliga bidraget till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet samt föreslå förändringar för att anpassa bidraget till hur samhället och kvinnoorganisationerna har utvecklats sedan bidraget inrättades.

När förslag lämnas skall utredaren skall ta hänsyn till vad som anges i kommittéförordningen (1998:1474) om kostnadsberäkningar och andra konsekvensberäkningar. Läger utredaren förslag som innebär en kostnadsökning för staten, skall utredaren även föreslå en finansiering. Utgångspunkten skall vara att den samlade kostnaden för staten inte skall öka.

Utvärdering med ett folkrörelseperspektiv som utgångspunkt

Analysen och utvärderingen av bidraget till kvinnoorganisationerna skall ske mot bakgrund av att jämställdhet skall genomsyra hela samhället och att detta inte är en fråga som endast angår kvinnor. Utredaren skall därför analysera stödet ur ett folkrörelseperspektiv och utvärdera vilken betydelse stödet har för kvinnors egen organisering och de demokratiska förtjänsterna av detta.

Kvinnors organisering i dag

Utredaren skall undersöka på vilka sätt kvinnor väljer att organisera sig i dag och vilken verksamhet som bedrivs i dessa organisationer. Utredaren skall överväga förutsättningarna för att bredda basen så att det statliga bidraget även omfattar paraplyorganisationer, nya former för organisering, såsom nätverk, samt olika mindre kvinnoorganisationer som skulle behöva stöd för att kunna påverka i samhället och förbättra sin situation. Det senare gäller t.ex. kvinnor från de nationella minoriteterna och kvinnor med invandrarbakgrund.

Bidraget och dess handläggning

Utredaren skall vidare göra en jämförelse mellan storleken på statsbidraget till kvinnoorganisationerna och de statliga bidragen till andra typer av organisationer, i förhållande tillmedlemsantalet i respektive typ av organisation. Vidare skall utredaren analysera vad skillnaderna beror på och göra en bedömning om de är sakligt motiverade.

Utredaren skall även undersöka möjligheten att förlägga handläggningen av kvinnoorganisationernas bidragsärenden till en annan myndighet än Regeringskansliet samt presentera för- och nackdelar med detta. De ekonomiska konsekvenserna av att förlägga handläggningen till en annan myndighet skall belysas.

Kraven på jämställdhetsarbete i folkrörelser och föreningar

Riksdagen och regeringen har slagit fast att jämställdhet är ett politiskt prioriterat mål och skall genomsyra hela samhället. Mot bakgrund av detta skall utredaren undersöka vilka krav avseende jämställdhet som ställs generellt på folkrörelser och föreningar för att de skall få statliga bidrag. Utredaren skall särskilt kartlägga och jämföra de krav som ställs för att en organisation skall kunna få bidrag samt kraven på redovisning.

Utifrån slutsatserna i denna analys skall utredaren lämna förslag på hur frågan om krav avseende jämställdhet i den statliga bidragsgivningen till folkrörelser och föreningar skall behandlas fortsättningsvis.

Redovisning

Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 31 maj 2004.

(Justitiedepartementet)



SFS 1982:865

**Förordning
om statsbidrag till kvinnoorganisationernas
centrala verksamhet**

Utfärdad: 1982-09-16, ändring införd: t.o.m. SFS 1996:815
omtryck: SFS 1987:1053

Inledande föreskrifter

1 § I denna förordning meddelas föreskrifter om statsbidrag till kostnader för kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

2 § Med kvinnoorganisation förstås i denna förordning en organisation som har till främsta uppgift att arbeta för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

3 § Bidrag lämnas för ett år i sänder i mån av tillgång på medel. Ett bidragsår avser det statliga budgetåret. Förordning (1995:673).

Villkor för statsbidrag

4 § Statsbidrag lämnas till kvinnoorganisationer som uppfyller de villkor som anges i 5–7 §§.

5 § Varje enskild person som delar kvinnoorganisationens grundvärderingar och mål samt godtar dess stadgar skall kunna ansluta sig till organisationen.

6 § Kvinnoorganisationen skall ha fler än 1 500 medlemmar. Flertalet av medlemmarna skall vara kvinnor.

Med medlem förstås i denna förordning den som under det närmast föregående budgetåret var ansluten till en lokalavdelning inom organisationen och som därvid har haft stadgeenliga möjligheter att påverka organisationens verksamhet, och uppbyggnad. För att räknas som medlem krävs dessutom att hon eller han har fyllt eller under kalenderåret fyller 15 år och har erlagt stadgeenlig medlemsavgift till organisationen för det

verksamhetsår som upphörde under det närmast föregående budgetåret. Förordning (1987:1053).

7 § Kvinnoorganisationen skall ha lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner. Med landstingskommun jämställs härvid kommun som inte ingår i landstingskommun.

Med lokalavdelning förstås i denna förordning sådan avdelning av en kvinnoorganisation för vilken gäller att medlemmarna och organ, som utses av medlemmarna, beslutar om avdelningens verksamhet. För att räknas som lokalavdelning krävs dessutom att avdelningen har genomfört minst tio sammankomster under det verksamhetsår som upphörde under det närmast föregående budgetåret.

För invandrarkvinnors organisationer kan i särskilda fall medges undantag från kravet att organisationen skall ha lokalavdelningar i minst hälften av landets landstingskommuner. Förordning (1987:1053).

8 § När antalet medlemmar och lokalavdelningar i en kvinnoorganisation skall bestämmas, skall hänsyn tas till förhållandena den dag då organisationens verksamhetsår upphörde under det närmast föregående budgetåret. Förordning (1987:1053).

Två bidragsformer

9 § Statsbidrag till kvinnoorganisationer lämnas i form av ett grundbidrag och ett rörligt bidrag.

Ett helt grundbidrag ges till organisationer som har fler än 3 000 medlemmar. Till organisationer som har ett färre antal medlemmar ges ett halvt grundbidrag.

Det rörliga bidraget ges för utveckling och förnyelse av kvinnoorganisationernas verksamhet. Förordning (1995:673).

Ansökan om statsbidrag

10 § Ansökningar om bidrag enligt denna förordning prövas av regeringen.

En ansökan om grundbidrag respektive rörligt bidrag skall göras skriftligen och ges in till Inrikesdepartementet senast den 1 december närmast före bidragsårets början.

Till ansökan skall fogas organisationens stadgar och en verksamhetsberättelse med en kostnadsredovisning för det senaste verksamhetsåret, som är bestyrkt av organisationens revisor. Organisationen är skyldig att lämna också andra uppgifter som krävs för prövningen av ansökan. Förordning (1996:815).

Exempel på kvinnors organisering oktober 2003

Texterna nedan är i förekommande fall hämtade ifrån kvinnoorganisationernas egna hemsidor.

1,6 miljonerklubben

Organisationen vill vara en stark påtryckargrupp för att förbättra villkoren för kvinnors hälsa och status.

Webbsida: www.1.6miljonerklubben.com

ACCA – Feministisk Kultur, Lärdom och Livslust!

ACCA är ett rikstäckande nätverk med målet att bedriva kvinnofrigörelsekamp med helhetssyn, humor och humör, av, med, för, om flickor och kvinnor.

E-post: brida@telia.com

AKN – Afrikanska Kvinnors Nätverk

AKN bedriver olika aktiviteter för afrikanska kvinnor i Stockholmsområdet.

Afrikanska Kvinnors Nätverk,
c/o LDA, Solidaritetsrörelsens Hus
Tegelviksgatan 40
116 41 Stockholm

Afrikanska kvinnor tillsammans

Östbergabackarna 27
125 72 Älvsjö

Arabiska Demokratiska kvinnoförbundet

Kvinnoorganisation för arabiska kvinnor i Stockholmsområdet

Arabiska Demokratiska kvinnoförbundet
Silkeborgsgat 10
164 48 Kista

Assyriska Kvinnoförbundet

Verkar för en ökad politisk och samhällelig medvetenhet bland assyriska kvinnor i Sverige samt vill underlätta assyriska kvinnors och andra invandrarkvinnors anpassning till det svenska samhället.

Assyriska Kvinnoförbundet
Åkaregatan 21
603 60 Norrköping

Azerbajdzjanska Kvinnoföreningen Ynar

Korsklevegatan 2
418 72 Göteborg

Azerbajdzjanska Kvinnoföreningen Sevil

Box 21001
200 21 Malmö

Azerbajdzjanska Kvinnoföreningen Güneş

Box 50127
104 05 Stockholm

Allt är möjligt

Allt är möjligt är ett mediekritiskt nätverk som verkar genom bland annat föredrag, artiklar och böcker.

Webbsida: www.alltarmojligt.se

Aniara

Aniara är ett nätverk av framför allt unga kvinnor i Umeåområdet som verkar på olika områden.

E-post: Aniara_umea@hotmail.com

AGORA

AGORA är en kvinnoverksamhet i Göteborg med bland annat café och rådgivning. De har varje termin ett tjugotal kvinnogrupper och kurser igång.

Webbsida: www.agora-gbg.se/

Avantgarde

Avantgarde är en nationell e-grupp med syftet att vara ett diskussionsforum, där unga s-kvinnor kan diskutera frågor utan att män "tar över".

Webbsida: www.avant-garde.nu

Bosnien och Hercegovinas Kvinnoriksförbund i Sverige

Box 318

541 27 Skövde

E-post: info@bihsavezzena.com

Bosnisk-Svenska Kvinnoförbundet

Box 38046

100 64 Stockholm

BPW Sweden – Yrkeskvinnors Riksförbund

Förbundet samlar kvinnor från alla yrkesområden och jobbar med att påverka i aktuella samhällsfrågor.

Webbsida: www.bpw-europe.org.sweden

Byggnads kvinnliga nätverk

Nätverk för kvinnor inom Byggnadsarbetarförbundet.

Byggnads kvinnliga nätverk

Hagagatan 2

106 32 Stockholm

Centerkvinnorna

Kvinnorganisation med anknytning till Centerpartiet.

Centerkvinnorna

Box 2200

103 15 Stockholm

Webbsida: www.centerkvinnorna.se/

Civilingenjörskörbundet/Civilekonomerna kvinnliga nätverk

Nätverk för kvinnor inom Civilingenjörskörbundet.

Kvinnliga nätverket

CF

Box 1419

111 84 Stockholm

Deaföreningen för Kvinnomuséer i Sverige

Föreningen vill stärka kvinnokulturens ställning på våra museer.

Deaföreningen
Artillerigatan 22
114 51 Stockholm

Dövas kvinnoförening i Stockholm

Föreningens arbetar för döva kvinnor i Stockholm. Har kulturell och social samvaro, studieverksamhet samt en texttelefonjour för döva misshandlade kvinnor.

Webbsida: www.dvkf.org

Elektra

Projektet *Elektra* arbetar med unga utsatta invandrarkvinnor som lever under hedersrelaterat förtryck.

E-post: elektra@fryshuset.se

EMRIS – Ensamstående Mammors Rättigheter i Samhället

Emris vill höja den ensamma mammans status och sprida information om situationen för ensamstående mammor och deras barn.

EMRIS
c/o Kvinnohuset
Blekingegatan 67 B
116 62 Stockholm
E-post: emris@stockholm.mail.telia.com

Felira

FE(minist)LI(beral)RA(dikal) arbetar för att främja feministiskt tänkande bland Sveriges liberaler samt skapa nätverk mellan Feliror i alla åldrar.

Webbsida: www.felira.nu

Forum Kvinnor och Handikapp

Föreningen verkar för att förbättra situationen för kvinnor med funktionsnedsättningar inom alla samhällsområden.

Forum Kvinnor och Handikapp
Klara Södra kyrkogata 20
111 52 Stockholm
E-post: kvinnor.handikapp@swipnet.se

Fågel Fenix

Fågel Fenix är en webbaserad mötesplats för kvinnor som lever/har levt i relationer där de blivit misshandlade av en närstående man.

Webbsida: www.fagelfenix.net

Filippinska Kvinnorättsforum

Organisation för filippinska kvinnor i Sverige. Arbetar bland annat med kvinnors rättigheter i samhället och mot våld mot kvinnor.

Filippinska Kvinnorättsforum

Älvdalsvägen 181

165 75 Hässelby

E-post: info@wrf.nu

Fredrika-Bremer-förbundet

Förbundet har till uppgift att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män med samma möjligheter, rättigheter och samma skyldigheter i hem, yrkesliv och samhälle.

Webbsida: www.fredrika.org

Frihetsfeministerna

Frihetsfeministerna tror att liberalism och kapitalism är de viktigaste jämställdhetsverktygen.

Webbsida: www.frihetsfeminism.nu

Fristående Husmorsförbundet

Förbundet bröt sig ur Husmorsförbundet Hem och samhälle 1992. Arbetar för kvinnors och mäns lika rättigheter, skyldigheter i hem, yrkesliv och samhälle.

Fristående Husmorsförbundet

c/o Paulsson, Sundsgatan 11 A

230 44 Bunkeflostrand

Företagarna/Fröken

Fröken är ett nätverk för kvinnor inom företagarna.

Företagarna/Fröken

Norrgatan 5

352 33 Växjö

Föreningen för SUS-kvinnoprojekt i Bangladesh

SUS är ett kvinno- och byutvecklingsprojekt i Bangladesh. Målsättningen är att i Sverige bedriva informations- och insamlingsverksamhet.

Föreningen för SUS-kvinnoprojekt i Bangladesh
Glanshammarsgatan 91
124 72 Bandhagen

Föreningssparbanken Kvinnor & Ekonomis nätverk SWN

Föreningens syfte är att främja kvinnors företagande och nyföretagande med hjälp av IT och kompetenshöjning.

Webbsida: www.swn.se

Föreningen Pennskaftet

Pennskaftet är en förening för kvinnliga journalister och fotografer i västsverige.

Föreningen Pennskaftet
c/o T. Thorsell
Överås Parkväg 12
412 74 Göteborg

Föreningen Tealogerna

Föreningens syfte är att på olika sätt sprida kunskaper om tealogi – om den kvinnliga gudsbilden.

Föreningen Tealogerna
c/o J. Welborn
Lyckovägen 9
167 52 Bromma

Föreningen Zora

Målet är att verka för jämställdhet och jämlikhet i Västra Götaland. Zora har verksamhet för unga tjejer på fritidsgårdar och verksamhet för bisexuella och lesbiska kvinnor.

Webbsida: www.zora.tk

Gavlekvinnor

Gavlekvinnor är ett nätverk för kvinnliga företagare i Gävle.

Gavlekvinnor
c/o Gna, Box 1324
801 37 Gävle

Glöm Aldrig Pela och Fadime-föreningen

Föreningen arbetar med att hjälpa utsatta invandrarkvinnor och flickor, bland annat genom information till kvinnor om deras självklara mänskliga rättigheter.

Webbsida: www.pelafadime.org

Haro

En riksorganisation som arbetar för valfrihet, jämställdhet och föräldraskap.

Webbsida: www.haro.to

HBQ – feministiskt nätverk

Ett nätverk för homosexuella, bisexuella, transsexuella och queerfeminister som vill jobba med nätverkets frågor i Stockholmsområdet.

E-post: listan@joyit.nu

Högsbo Sisjöns Företagarförening Kvinnliga nätverk

Gulinshuset

Ekonomivägen 4

435 33 ASKIM

E-post: infomakl@netg.se

Integrationscentrum för kvinnor

Organisationen bildades för att skapa en mötesplats för invandrarkvinnor främst i Biskopsgåden i Göteborg. Centret erbjuder bland annat kurser i svenska, cirklar och studiebesök.

Webbsida: ick@ick.nu

IKF – Internationella Kvinnoförbundet

IKF grundades 1988 av ett antal svenska och invandrade kvinnor och vänder sig till kvinnor från alla länder i Sverige.

Webbsida: <http://hem.spray.se/ikf-sverige>

IKFF – Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet

Svenska IKFF omfattar 9 kretsar med egna lokala aktiviteter.

Webbsida: www.ikff.s

Innovativa kvinnor

Föreningen har som övergripande mål att skapa möjligheter för fler kvinnor att komma ut med sina produkter på marknaden och att få dem att identifiera sig som uppfinnare och innovatörer.

Webbsida: www.innovativa-kvinnor.nu

ITQ

ITQ är en del av Dataföreningen i Sverige och är ett regionalt nätverk i Östergötland med nationell förankring, som verkar för att kvinnor aktivt ska påverka utvecklingen inom IT-området.

Webbsida: www.dfs.se

Iranska riksförbundet, kvinnosektionen

Iranska riksförbundet, kvinnosektionen

Box 7033

174 07 Sundbyberg

JAQT/Wilda

Regionala och lokala jakt nätverk för kvinnor inom Jägarförbundet.

Webbsida: www.jagareforbundet.se/wilda

KSAN – Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor

KSAN är en paraplyorganisation/nätverk för 28 svenska kvinnoorganisationer som arbetar med frågor kring alkohol, narkotika och läkemedel utifrån ett kvinnoperspektiv.

Webbsida: www.ksan.se

Kristdemokratiska Kvinnoförbundet

Kvinnoorganisation med anknytning till Kristdemokraterna

Webbsida: www.kvinnor.kristdemokrat.se

KSO – Kvinnojourernas Stöd Organisation

En paraplyorganisation vars syfte är att stödja kvinnojourernas arbete.

Webbsida: www.kvinnojouren.nu

Kvinna till Kvinna

Kvinna till kvinna är en insamlingsstiftelse med internationell verksamhet som stöds av ett stort antal svenska organisationer.

Webbsida: www.iktk.se

Kvinnliga Bilkåren

Kvinnliga Bilkåren är en frivillig totalförsvarsorganisation som rekryterar och utbildar fordonsförare till totalförsvaret. Är Sveriges enda motororganisation endast för kvinnor.

Webbsida: www.skbr.a.se

Kvinnofolkhögskolan

En folkhögskola för kvinnor i Göteborg med två föreningar: Kvinnofolkhögskolans stödförening och Kvinnofolkhögskolans internationella förening JOYCE.

Webbsida: www.kvinno.fhsk.se

Kvinnohusgruppen

Kvinnohusgruppen är olika grupper av kvinnor som tillsammans driver Alla Kvinnors Hus i Stockholm (AKH). AKH fungerar som en kvinnojour med bland annat stödsamtal och skyddat boende.

Webbsida: www.allakvinnorshus.org

Kvinnonätverket Horizont

Tanken och behovet var att föra samman kvinnor som är aktiva inom föreningar och organisationer.

Kvinnonätverket Horizont
c/o Integrationscentrum för kvinnor
Friskvåderstorget 3
418 38 Göteborg

Kommittén för försvaret av iranska kvinnors rättigheter

Box 100 35
400 70 Göteborg
E-post: pice@swipnet.se

Kvinnor för mission

Organisationen arbetar med att synliggöra kvinnors situation och stärka deras ställning i kyrkan och samhället.

Webbsida: <http://skm.svenskakyrkan.se/kvinnorformission>

Kvinnor i samverkan

Föreningens syfte är att ge kvinnor i tredje världen en chans till utveckling så att de kan påverka och förbättra sin egen livssituation. Stödet ska vara en hjälp till självhjälp.

Kvinnor i samverkan
Borgaregatan 12
416 66 GÖTEBORG
Tfn: 031-21 20 68

Kvinnors Nätverk

Förening för att stärka kvinnor från olika kulturer i Stockholmsområdet. Har jourtelefon och arbetar med att starta nätverk i andra städer.

Webbsida: www.KvinnoNet.org

KvinnoSIOS

Kvinnoorganisation inom paraplyorganisationen SIOS som är till för olika etniska föreningar.

Webbsida: www.sios.org/verksam/Agrupper/Agrupper

Kurdiska kvinnoföreningen i Göteborg

Kurdiska kvinnoföreningen i Göteborg
Siriusgatan 20
415 22 Göteborg

KKFS – Kurdistans Kvinnoförbund i Sverige

Webbsida: www.kurdiskarf.org

Kvinnofrid

Kvinnofrid är en politiskt och religiöst obunden ideell förening med syftet att sprida kunskap om kvinnomisshandel, debattera hur vi ska uppnå kvinnofrid och hjälpa utsatta kvinnor och barn.

Webbsida: www.kvinnofrid.com

Kvinnofronten

Kvinnofronten är en partipolitiskt oberoende organisation i Stockholm.

Webbsida: www.kvinnofronten.nu

Kvinnohöjden

Kvinnohöjden är en feministisk kurs- och gästgård som ägs och drivs av Kvinnohögskolegruppen. Alla kvinnor är välkomna att gå kurser eller komma som gäst.

Webbsida: <http://w1.873.telia.com/~u87306088/>

Kvinnor för Fred

Kvinnor för Fred är en partipolitiskt och religiöst obunden fredsförening med kvinnoperspektiv som grund.

Webbsida: www.kvinnorforfred.com

Kvinnor i Svenska Kyrkan

Kvinnor i Svenska Kyrkan är en riksorganisation med tio lokalavdelningar som bland annat arbetar med jämställdhet, religion och fredsfrågor samt med att motverka kvinnoförtryck.

Webbsida: www.svenskakyrkan.se/kvinnor

Kvinnor Kan

Förening som främst jobbar med yrkesrelaterade frågor.

Webbsida: www.kvinnorkan.se

Kvinnohusgruppen

Kvinnohuset
Blekingegatan 67 B
116 62 Stockholm

Kvinnorättsgruppen i Amnesty

Grupp inom Amnesty som arbetar med mot all form av psykiskt och fysiskt våld mot kvinnor, som trafficking, könsstympning, hedersmord, sexuell tortyr m.m.

Webbsida: www2.amnesty.se/krgr.nsf/krgruppen

Kvinnor Utan Gränser

Organisation för olika feministiska grupper.

Webbsida: www.kugs.info

Kvinnokooperativet Saga

Kooperativets syfte är att skapa mötesplatser för kvinnor, främja bildandet av nätverk, medverka till kunskapsåtervinning och i övrigt verka för en förbättring av kvinnors villkor i samhället.

Webbsida: www.saga.se

Kvinna Skaraborg

Kvinna Skaraborg främjar jämställdhet, erfarenhetsutbyte och kompetenstillväxt och strävar efter en rättvis fördelning av regionala medel.

Webbsida: www.kvinnaskaraborg.se

Kvinnliga chefer i Landstingen

Nätverkets mål är utbyte av erfarenheter kring den egna verksamheten och ledarskapsutveckling.

Kvinnliga chefer i Landstingen

Landstingsförbundet

Hornsgatan 20

118 82 Stockholm

Kvinnliga Tandläkarklubben

Förening för kvinnliga tandläkare.

Kvinnliga tandläkarklubben

Baggebytorget 2, 8 tr

181 36 Lidingö

Ken – feministisk filmförening

Ken – feministisk filmförening

Västra Kyrkog 8b

903 29 Umeå

Kön spelar roll

Nätverk för ungdomsorganisationer.

Kön spelar roll

Nioörtsv. 34

126 32 Hägersten

Liberala kvinnor

Folkpartiets kvinnoorganisation.

Liberala kvinnor

Folkpartiet

Box 6508

113 83 Stockholm

Lira

Musikförening för tjejer på Gotland.
Webbsida: www.listen.to/lira

Lunds KvinnoForum

Föreningen är partipolitisk och religiöst obunden och vänder sig till kvinnor av alla nationaliteter.

Lunds kvinnoforum
Grönegatan 20
222 24 Lund

LedarskapsAkademien för kvinnor i Göteborg

LedarskapsAkademien för kvinnor i Göteborg
Webbsida: www.Ledarskapsakademien.se

LDA – Liberia Dujar Association

Liberia Dujar Association är en politiskt och religiöst oberoende förening med syfte att stödja människor som flytt undan inbördeskriget i Liberia.

Webbsida: www.liberiadujar.org

Lottorna

Lottorna är Sveriges största frivilliga försvarsorganisation för kvinnor.

Webbsida: www.lottorna.se

LRF kvinnor

LRF Kvinnor är ett nätverk för kvinnor som är lantbrukare eller boende på landsbygden.

LRF Kvinnor
Box 477
751 05 Uppsala
E-post: kvinnor@lrf.se

Makedoniska Riksförbundet i Sverige – kvinnosektionen

Kvinnosektionen
Box 47037
402 57 Göteborg

Metodistkyrkans kvinnoförbund

Kvinnoförbund inom metodistkyrkan.

Webbsida: www.metodistkyrkan.se/mkk**Miljöpartiets kvinnopolitiska utskott**Webbsida: www.mp-kvinnoutskott.says.it**Moderatkvinnor**

Nätverk för kvinnor inom Moderaterna.

Webbsida: www.moderatkvinnorna.moderat.se**Nationella nätverket för kvinnliga poliser**

Ett rikstäckande nätverk för kvinnliga poliser. Syftet är att stärka kvinnliga poliser i deras yrkesroll.

E-post: a.goran@spray.se**Ninja**

Ninja är ett nätverk för alla som vill se fler brudar på Karlstads musikscen.

Webbsida: www.ninjaforum.nu/**NRC – Svenska Riksförbundet Nationellt ResursCentrum**

NRC arbetar för ett jämställt samhälle där kvinnors kompetens, erfarenheter och perspektiv tas till vara och kvinnors och mäns insatser värderas lika. Har både regionala och lokala resurscentra.

Webbsida: www.nrckvinnor.org**Nätverket för Feministiskt Självförsvar i Sverige**

Feministiskt Självförsvar syftar till att vara ett effektivt försvar för kvinnor mot mäns våld och kränkningar. På olika orter finns grupper eller enskilda kvinnor som tränar i ledarfria grupper och håller kurser.

Webbsida: www.fem.selfdefense.se**Nätverket Göran**

Nätverket Göran är ett informellt nätverk för kvinnor som vill dela erfarenheter och få tips om hur man kan få balans i livet, mellan fritid och arbete och det har blivit Sydsveriges största kvinnliga nätverk.

Webbsida: <http://goran.inlovewith.com/>

Nätverket Livskryddorna

Nätverket omfattar 30 kvinnor från Ullaredsområdet i Hallands inland och dess närområde. Syftet är att ge stöd inom kvinnogruppen.

Webbsida: www.livskryddorna.com

Nätverket mot porr och prostitution

Nätverket anser att sexuellt våld och förtryck genom bland annat porrindustri, prostitution, incest, trafficking, våldtäkt, sexuella trakasserier och kvinnomisshandel hör ihop, och är delar av den könsmaktsordning som de vill krossa.

E-post: anti_prostitution@yahogroups.com

Pirata

Pirata är en feministisk organisation i Stockholm för alla tuffa punkbrudar.

Webbsida: <http://medlem.spray.se/pirataa/>

Polsk-Svenska Kvinnoförbundet i Sverige

Box 5025

102 41 Stockholm

PIKO – Portugisisktalande Kvinnors Organisation i Sverige

Sommarvädersg. 10, 5 vån

418 33 Göteborg

Persiska Kvinnoföreningen i Norrköping

Persiska Kvinnoföreningen har som syfte att försöka få iranska kvinnor att bli medvetna om sina egna resurser och rättigheter.

Persiska kvinnoföreningen

Repslagaregatan 7

602 25 Norrköping

Qurry

Qurry arbetar för att stimulera och stärka kvinnligt företagande i norra Skaraborg.

Webbsida: www.qurry.nu

Riksförbundet Hem och Samhälle

Förbundet kämpar bland annat för jämställdhet, värnar om familjen och bevakar konsumentfrågor.

Webbsida: www.hemochsamhalle.a.se/

RIFFI – Riksförbundet Internationella Föreningen för Invandrarkvinnor

Föreningens målsättning är att hjälpa flykting- och invandrarkvinnor att uppnå jämställdhet i hemmet, i yrkeslivet och i hela samhället samt att arbeta för ett mångkulturellt samhälle.

Webbsida: <http://www.riffi.org/>

RISK – Riksföreningen stoppa kvinnlig könsstympning

Föreningen arbetar emot kvinnlig könsstympning i enlighet med FN:s barnkonvention.

Webbsida: www.risk.se

Rsci – Riksorganisationen stödcentrum mot incest

Rsci är en ideell partipolitiskt obunden organisation och kvinnojour med och för kvinnor som varit utsatta för incest eller andra sexuella övergrepp som barn.

Webbsida: <http://www.rsci.nu/>

Riksföreningen Anorexi/Bulimi-Kontakt

Anorexi/Bulimi-Kontakt är en ideell förening med syfte att sprida information och stödja personer med ätstörningar samt deras anhöriga.

Webbsida: www.abkontakt.se

ROKS – Riksorganisationen för Kvinno- och tjejjourer i Sverige

Roks är en sammanslutning av självständiga kvinnojourer, tjejjourer och andra idella kvinnoorganisationer med jourtelefon i Sverige.

Webbsida: www.roks.se

Rockrebeller

Rockrebeller är en förening för musikintresserade tjejer i Uppsala.

Webbsida: <http://rebell.nu>

S-kvinnor – Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund

Verkar för ett samhälle där kvinnor och män är jämställda, där kön och klass ställs sida vid sida.

Kvinnoförbund, S-kvinnor
Box 70 458
107 26 Stockholm

Sàrahkká-Sàpmi

Förening för samiska kvinnor.

Webbsida: www.same.net/~sarahkka

She's got the beat

She's got the beat är en feministisk musikförening som bildades i Umeå 1999.

Webbsida: <http://www.sgtb.net>

SKEN – Stiftelsen Svenska Kvinnors Europa Nätverk

SKEN vill öka kvinnors delaktighet i europasamarbetet.

SKEN
Box 13019
103 01 Stockholm

SKR – Sveriges Kvinnojourers Riksförbund

SKR samlar som ROKS tjej- och kvinnojourer och arbetar mot mäns våld mot kvinnor.

Webbsida: www.kvinnojour.com/

Stödjande Romska Kvinnocenter

Kvinnocentret arbetar bland annat med att utveckla romska kvinnors jämställdhet och självständighet.

Stödjande Romska Kvinnocenter
Annastigen 6
931 70 Skellefteå

Svenska Baptisternas Kvinnoförbund

Förbundet samlar kvinnor inom församlingarna som är anslutna till Svenska Baptistsamfundet.

Webbsida: www.sbkf.baptist.se

Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd

Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd (SEK) är ett forum för kristna kvinnor i Sverige och en samarbetsorganisation för kvinnofrågor i kyrkliga sammanhang.

Webbsida: www.skr.org

Sveriges Kvinnolobby

Kvinnolobbyn är en paraplyorganisation för svensk kvinnorörelse som samlar ett 30-tal kvinnoorganisationer.

Webbsida: www.sverigeskvinnolobby.se

Sveriges Quinnoråd – SweQ

Sveriges Quinnoråd arbetar för jämställdhet på samhällets alla plan och på kvinnors villkor.

Webbsida: www.sweq.nu

Sverigeunionen av Soroptimistklubbar

Den svenska unionen av soroptimistklubbar utgörs av 74 klubbar. Soroptimismens syften är bland annat stärkande av kvinnans ställning och mänskliga rättigheter för alla.

Webbsida: <http://home.swipnet.se/soroptimist/>

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund verkar för ett demokratiskt samhälle fritt från alla former av förtryck, med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov.

Webbsida: www.svenskakvinnor.nu

Svenska UNIFEM Kommittén

Webbsida: www.svenskaunifem.a.se

Systerjouren Somaya

Kvinnojourn startad av muslimiska kvinnor.

Kvinnojourn 08-760 96 11

Tjejjourn 08-795 95 91

E-post: kvinnojourn@somaya.nu och tjejjourn@somaya.nu

Stiftelsen Kvinnoforum

Kvinnoforum arbetar med information, utbildning, forskning, klientarbete och förändringsarbete för att förbättra villkoren för kvinnor ur ett genderperspektiv.

Webbsida: www.kvinnoforum.se

Sveriges Kvinnliga Läkares Förening

Förening för kvinnliga läkare.

Webbsida: www.klf.se

Stiftelsen Mälardalens Kvinnolobby

Kvinnolobbyn vill bland annat vara ett forum för kommunikation och debatt om kvinnors villkor i arbetsliv och samhälle samt främja regional utveckling och sprida kunskap om europasamarbetet.

Webbsida: www.kvinnolobbyn.u.se

Terrafem

Terrafem arbetar ideellt för kvinnors och flickors rätt att leva utan mäns våld och dominans och de driver bland annat Sveriges enda rikstäckande jourtelefon för kvinnor/flickor med utländsk härkomst, med möjlighet till hjälp på cirka 35 språk.

Webbsida: www.terrafem.org/

Turkiska Kvinnoföreningen

Gustaf Daléngsgatan 11

417 05 Göteborg

Tfn: 031-50 82 56

Tuva

Samarbetsorganisation för musikföreningar för kvinnor.

Tuva

Ringgatan 12 b

752 17 Uppsala

Vita bandet

Vita bandet är en ekumenisk kvinnoorganisation på kristen grund som bland annat arbetar för en helnykter livsstil.

Webbsida: www.vitabandet.org.se

VSQ - Västsvenska Quinnors Lobby

Föreningens ändamål är att främja samarbetet mellan kvinnor i Västsverige, i Europa samt att arbeta för jämställdhet i beslutande organ.

VSQ

Grolanda Hässjåbacken
520 40 Floby

Vänsterpartiets kvinnoutskott

Vänsterpartiet
Box 12 660
112 93 Stockholm

WomenAid

Women Aid är en partipolitiskt och religiöst obunden organisation som engagerar svenskt näringsliv för att hjälpa kvinnor utsatta för misshandel, förtryck, prostitution och våldtäkt.

Webbsida: www.womenaid.nu

Zonta International

Zonta International är en religiöst och partipolitiskt obunden, världsomfattande service- och nätverksorganisation av yrkesverksamma personer i ledande ställning.

Webbsida: www.zonta21.nu

WIZO – Womens International Zionist organisation i Sverige

Ansvarar för svenska institutioner i Sverige. Stor del rör verksamheter för kvinnor och barn i Israel.

WIZO i Sverige
Box 50 53
102 42 Stockholm